הײנט אין נומער: ארטיקלען און פעליעטאנען פון ד"ר יהושע טהאן, ד"ר א. מוקדוני, י. ד. בערקאוויטש, אלעקסאנדער ראָוויטש, י. פרושינאווסקי, גראף קאלי
טשעקאווע מארעספאנדענץ פון לאנדאן ◄ דער אמת וועגען ענגלאנד'ס הבטחות צו די א"י-אראבער

№ 154 Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem פרייז 35 גראשען Lodzer Tageblat

לאָדזשער טאָגעבלאַט

הײנט 12 זײטען

23-טער יאהרגאַנג | 4 lipca 1930 r. | פרײטאג, ח' תמוז פ' חקת תר"צ | רעדאקציע און אדמיניסטראציע: פיעטריקאווער 16. טעלעפאָנען פון: רעדאקציע 10057, פון אדמיניסטראציע 10047.

X יודישער טורן און ספארט-פעראיין „הכח" X

פארק „העלענאוו" ארדענט איין זונטאג דעם 13-טען יולי ה. י. פארק „העלענאוו"

א גרויסע יובילעאום-גארטען-פערוויילונג

מיט א פערשידענארטיג פראגראם — א ראקעט אויף דער לבנה; ספארט-שאפקע מיט'ן אנטייל פון די פארשטעהער פון דער לאדזער געזעלשאפט; עוואלוציעס פון עראפלאנען, פייערווערק אויפ'ן וואסער.

פאנטען-לאטעריע מיט ווערטפולע געווינסטען יעדעס לאס געווינט. אייגענער בופעט. ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ד"ר. טעאדאר רידער.

פארק העלענאוו | זונטאג, ד. 6 יולי 2 נ"מ קומט פאר אין העלענאוו | פארק העלענאוו

א גראנדיעזע גארטען-פערוויילונג

לטובת דעם בית-יתומים, זגערזשער 40. 2 ארקעסטערס אונטער דער לייטונג פון דיר. טעאדאר רידער. 2 ארקעסטערס — מיט א זעהר אינהאלטסרייכן פראגראם

א גרויסער קינדער-פעסט פערבונדען מיט א בלומען-דעקאראציע. פערשידענע בענגאלישע פייערווערק אויפ'ן וואסער און נאך פיל אנדערע אטראקציעס. א גרויסע ווערטפולע פאנטען-לאטעריע און איינציג טויזענד געווינסטען אין וועלכע עס געהען אריין א גרויסע צאהל קאסטבארע חפצים. 2 ראדיא-אפאראטען, 2 ראָווערס, 3 פאטעפאנען א.ז.וו. א ביליגער כשר'ער בופעט. --- בילעטען צו בעקומען אין קאנצעלאריע פון יתומים-הויז, זגערזשער 40.

בעקאנטמאכונג.

דערמיט האבען מיר די עהרע מיטצוטיילען די ג' קונדשאפט, אז פון 1 יולי האבען מיר געעפענט אויף פעטרקאווער 24 אין הויף א קאמיסיאנס-לאגער פון די בעוואוסטע פירמע

R. Biederman, Łódź

מיט אכטונג

Berman i Charach

Łódź, Piotrkowka 24, telef. 169-01

דאס 7-קלאסיגע ארטאדאקסישע לעהר-אנשטאלט פון

„בית-תלמוד" א. פאסטערנאק

אין לאדז, פיעטריקאווער 18 (ווסכאדניא 41) טעלעפאן 16-157

מאכט בעקאנט, אז די איינשרייבונגען פון די תלמידים צום נייעם שול-יאהר 1930/31 ווערען אנגענומען טעגליך אין דער קאנצעלאריע פון 9 ביז 2 און פון 4 ביז 8 נאכמ. מיר האבען אויך דעם כבוד בעקאנטצומאכען, דאס פיר די תלמידים, וועלכע האבען געענדיגט די מחלקה ז'

ווערט געעפענט א מחלקה גבוהה

פון בעוואוסטע לומדים בעל הוראהס. און פון למודי חול ווערט געעפענט

8 קלאסיגע גימנאזיאל-קורסען

מיר מאכען אויך בעקאנט דאס אין אונזער מוסטערהאפטען

„גן-ילדים" פרעבעל-שולע

ווערט אנגענומען קינדער אין עלטער פון 5 יאהר א.ז.

בעמ.: די קינדער ווערן געברענגט און אהיימגעפיהרט דורך א ספעציעלן מענש

W Parku Juljanów

odbędzie się **w Niedzielę, dnia 6-go lipca 1930 r.**

ż ramienia **„Koła Rodziny Policyjnej"**

przy III komisarjacie P. P. w Łodzi,

WIELKA

ZABAWA OGRODOWA

połączona z wielkiemi niespodziankami.

Szczegóły w afiszach. Szczegóły w afiszach.

Wejście 1 złoty, dla uczni, dzieci i wojskowych 50 gr.

בברכת מזל = טוב חמה ונלבבה הנני מברך את ש"ב היקר
יוסף טארנהיים (אנטוורפן)
לארושיו את העלמה מרת
פייגה שמידט (אנטוורפן)
תהי' דרככם צלחה בחיים
משה עפשטיין.

וואלף פאיאס
מלודז
פריידה גאלדמאן
מצאפאט, פארק-שטר. 20
באו בברית נשואין בניו-יורק

אנאנסען אין „לאדזער טאגעבלאט" האבען דעם גרעסטען ערפאלג

אונזער געעהרטען פערוואלטונגס-מיטגליד און קאסירער ה' בארוך מארגאלין צוליב'ן טויט פון זיין אונפערגעסליכער מוטער נ"ע פרימעט

דריקען מיר אויס אונזערן טיפסטען און העערצליכסטען מיטגעפיהל
זייט געטרייסט!
די פערוואלטונג פון פעראיין „עזרת אחים"
לאדז, זאוואדזקא 28

מודעה.

דער באלעכאווער רבי שליט"א

דעם אלטען נאוואמינסקער רבינ'ס זוהן זצ"ל און דעם פיאסעצנער רבינ'ס מחותן, פאהרענדיג פון דער חגיגת הישיבה מלובלין האבען די חסידים פון לאדז אויפ-געהאלטען בפה לאדז אויף שבת פ' חקת און דער רבי שליט"א שטעהט איין ביי ר' שלמה איינשוונדלער באלוטער מארק 2 № 2 און דער רבי שליט"א פער-בלייבט ביז מיטוואך אין לאדז.

צוליב דעם פריהצייטיגען טויט פון אונזער לאנג-יעהריגען מיטארבייטער און פריינד
נ"ע אברהם געניעסלאוו
דריקט אויס דער שווער געטראפענער פאמיליע דעם טיפסטען בייליד
דאס פערסאנאל
פון דער פירמע „ל. איזשביצקי"
אגראדאווא 10.

Dr. EBIN

Piotrkowska 10

przeprowadził się na

Al. Kościuszki 39 — róg — Andrzeja

Dr. med. H. Różaner

ספעציאליסט פון הויט- און וועגערישע קראנקהייטען און קינדערלאזיגקייט

נארוטאוויטשא 9, טעל. 128-08

נעהמט אן פון 8—10; 5—8 אוונד

א ספעציעלער ווארטע-זאל פאר פרויען.

די כותל מערבי קאמיסיע ביי דער ארבייט

די צוגעשטעלטע יודישע דאקומענטען מאכען א שטארקען רושם אויף די קאמיסיע מיטגלידער

גוטע קאניוקטור אויפ'ן ארבייטס-מארק אין ארץ-ישראל

כותל מערבי קאמיסיע ביי דער ארבייט

ירושלים, 3. יולי. (יטא) די כותל מערבי-קאמיסיע האט אויסגעהערט דעם 60-יעהריגען בוכארער ייד דאן אוטאראר. ער וואוינט שוין 43 יאהר אין ירושלים און איז א שטענדיגער מתפלל בײַם כותל. בײַם אפגעבען ערקלערונגען האט ער זיך צעוויינט. ער האט ערקלערט אז קיינמאל איז קיינעם נארנישט איינגעפאלען צו שטערען די יודען בײַם דאווענען.

דאן ווערט אויסגעהערט הרב אברהם שור, דער ראש בית-דין פון די אשכנזים אין ירושלים. הרב שור האט פארגעשטעלט א דאקומענט, וואס הערבערט סעמיועל האט צו איהם ארויסגעשיקט אין יאהר 1920. אינ'ם דאקומענט ווערט מיטגעטיילט, אז די ארץ-ישראל-רעגירונג בעטראכט די פראגע ווען שטעלען א מחיצה בײַם כותל. די פראגע דארף אבער רעגולירט ווערען דורך די רבנים גופא. ער האט אויך פארגעשטעלט א צווייטען דאקומענט פון ירושלים'ער גובערנאטאר אין יאהר 1921, אז די אראבער האבען גארנישט געגען די יודישע תפלות בײַם כותל.

בײדע דאקומענטען האבען געמאכט א זעהר שטארקען רושם אויף די מיטגלידער פון דער קאמיסיע.

דער אראבישער פארשטעהער האט פארפיהרט א דעבאטע פון גאנצע 2 שעה.

אראבישע עקזעקוטיווע שטעלט פעסט אז ס'וועלען נישט זיין מעהר קיין פאגראמען

קאאירא, 3. יולי. (יטא) אנ'ענגלישע צייטונג מעלדעט פון ירושלים, אז פאר'ן אפפאהרען פון ירושלים האט דער הויך-קאמיסאר טשענסעלאר איינגענומען די פארשטעהער פון דער אראבישער עקזעקוטיווע און זיי געוויזען א בריף פון לאנדאן, אין וועלכען מען טיילט איהם מיט, אז סוף יולי זאלען אין א"י ווידער אויסברעכען אונרוהען. די פארשטעהער פון דער אראבישער עקזעקוטיווע האבען ערקלערט, אז די דאזיגע ידיעה איז גרונדלאז און זי שטאמט פון די קרייזען, וואס שטעהען אין אפאזיציע צו דער עקזעקוטיווע.

א לייטער בײַם כותל מערבי

ירושלים, 3. יולי. (יטא) א־אבער האבען אוועקגעשטעלט א לייטער בײַם כותל מערבי. די יודען האבען געגען דעם אפגעגעבען א פראטעסט.

די פארזיכטס-מיטלען אין ארץ-ישראל מוזען ווייטער אנגענומען ווערען

לאנדאן, 3. יולי (יטא) עס איז פארעפענטליכט געווארען דער בעריכט פון דער א"י-אדמיניסטראציע פאר'ן יאהר 1929. אינ'ם בעריכט ווערט גערעדט וועגען די אויגוסט-געשעהענישען. די רעגירונג מוז ווייטער אננעמען פארזיכטס-מיטלען כדי צו זיכערן די רוה אין לאנד.

אראבישע עקזעקוטיווע פאדערט קלענערע שטייערן פאר דער לאנדווירטשאפט

ירושלים, 3. יולי. (יטא) דער אראבישער עקזעקוטיוו מיילט מיט וועגען א קריזיס אין דער לאנדווירטשאפט און ער לענט פאר צו פערקלענערן דעם מעשר פון תבואות אויף א העלפט, גרינדען אנ'אגראר-באנק און עדמעגליכען דעם עקספארט פון ברויט-ארטיקלען.

דאס ברידער-קבר אין חברון צושמעטערט

ירושלים, 3. יולי. (יטא) 18 יודען מיט הרב בערלין בראש האבען בעזוכט חברון. זיי זענען געווען אין דער מערת המכפלה און אויף דעם ברידער-קבר פון די געפאלענע אין די אויגוסט-געשעהענישען. די בעזוכער שטעלען פעסט, אז דאס ברודער-קבר איז געענצליך צושמעטערט.

גוטע קאניונקטור אויפ'ן ארבייטס-מארק אין ארץ ישראל

ירושלים, 3. יולי. (יטא) דער ארץ-ישראל-עקזעקוטיוו פון דער אגענץ האט פערעפענטליכט דעם בעריכט פון זיין טעטיגקייט אין די לעצטע 6 חדשים. אין בעריכט ווערט פעסטגעשטעלט, אז עס קומט ווייטער פאר די קאנסאלידירציע פון די יודישע קאלאניעס, און אז דער ארבייטס-מארק האט איצט א גוטע קאניונקטור.

פוילישער גענעראל-קאנסול אין ניו יארק

גיט אפ אין ווארשא א גרוס פון די אמעריקאנער יודען

ווארשא, 4. יולי. (יטא) דער פוילישער גענעראל-קאנסול אין ניו-יארק, ד"ר מארכלעווסקי, וועלכער ווילט איצט אין ווארשא, האט אפגעהאלטען א קאנפערענץ מיט די קארעספאנדענטען פון דער יודישער פרעסע פון אין- און אויסלאנד און זיי מיטגעטיילט וועגען לעבען פון די פוילישע יודען אין אמעריקא.

בעקאנטמאכונג

דערמיט מאכען מיר העפליך בעקאנט די ג' קליענטעלע, אז דעם 30 יוני ד. י. האבען מיר געעפענט

א רעפרעזענטאנץ אין לאדז

אויף יוליוש-גאס 1

רוג פושעיאוד טעל. 206-90. מיר ערלעדיגען דרינגענד און סאליד:

צווישענשטאטישע טראנספארטען

מיט אנ'אייגענעם אויטאבוס-טאבאר

אויפ'ן וועג לאדז — ווארשא.

די אויטאמאבילען שיקען מיר ארויס 2 מאל טעגליך. מיר נעמען אפ אליין פון דעם אויפגעבער און שטעלען צו דעם אפנעמער אלע ארט געפעק אהן אונטערשיד פון וואג אדער צאהל. די עקספעדירטע סחורות זענען אסעקורירט. פולע פעראנטווארטליכקייט פאר דער וואג און אנפערטרויטע סחורות. שנעלע און ביליגע קאמוניקאציע.

לאקאלע איבערפירונג פון מאשינען, קעסלן הייץ-און בוי-מאטעריאלן

עקספעדיציע פון וואגען- און קלענערע געפעק מיט דער באהן.

איבערפירונג פון מעבעל מיט וואגאנען און אויטאבוסען.

אסעקוראציע - אינקאסא - מאגאזינעריי קאנקורענץ פרייזען.

עקספעדיציע און טראנספארט-הויז

BRONISŁAW SEIDEL & S-ka

געז. מ. ב. ה.

Warszawa, ul. Wronia 33, tel. 112-80, 449-33

רעפרעזענטאנץ איז לאדז: יוליוש-גאס 1, טעל. 206-90.

די לייטונג

פון ערשטע ארטאדאקסישען לעהר-אנשטאלט

„דרכי-נעם“

פון גרשון אלי' ליסס אין לאדז

ערשטער „דרכי-נעם“ קילינסקי 50 טעלעפאן 215-26

צווייטער „דרכי-נעם“ אל. 1 מאי 20 טעלעפאן 200-43

(זשעראמסקיעגא 16)

מאכט דערמיט בעקאנט פאלגענדעס:

אין הסכם מיט'ן בעשלוס פון דער „ראדע שקאלנע“ אין לאדז פון 24 טשערוויעץ 1930 ווערט געעפענט פון נייעם שול-יאהר 1930-31

א לעהר - אנשטאלט

אויף אל. 1 מאי 20, פראנט 1 שטאק

אין א ערשטקלאסיגען, קאמפארט איינגעארדנעטען, גרויסען און ליכטיגען לאקאל מיט אלערליי נויטיגע טעכנישע און היגיענישע איינריכטונגען.

אין די אויבענדערמאנטע לעהר - אנשטאלטען וועט זיין טעטיג א קאמפארט איינגעארדנעטע

גן-ילדים

אונטער דער השגחה פון ספעציאליסטען-פעדאגאגען.

פאר די תלמידים-בחורים פון לעהר-אנשטאלט „דרכי נעם“ וועט ווייטער זיין טעטיג די איבעראל-בעוואוסטע

מתובתא לתלמוד ולהוראה

ביי דער מיטארבייט פון בעוואוסטע בעלי-הוראה און פאר אבסאלווענטען ווידער פון למודי-חול וועלען אויך ווייטער טעטיג זיין די פערברייטערטע

8-קלאסיגע גימנאזיאל-קורסען

בעשטעטיגטע פון שול-קוראטאריום פון 28 שערפיען 1929

אונטער דער לייטונג און מיטארבייט פון בעקאנטע גימנאזיאל פראפעסארען.

גלייכצייטיג ווערט בעקאנט געמאכט, אז אין

פאנסיאן

ביי דעם לעהר-אנשטאלט „דרכי-נעם“ זענען נאך פארהאן עטליכע פרייע פלעצער פאר צוגערייזטע תלמידים.

איינשרייבונגען ווערען אנגענומען אין די קאנצעלאריעס פון די אויבענדערמאנטע לעהר-אנשטאלטען טעגליך פון 9–1 פארם. און 4–7 נ.מ.

ביז'ן 17/8 צוליב די פעריען ווערען די איינשרייבונגען אנגענומען נאר אויף קילינסקי 50 פון 9–2 פארם.

די לייטונג.

Dr. med. H. Lajchter

צאהן-כירורג

קיפער, דושאנסלעס גומען, צינג-קראנקהייטען א.ד.ג.

זשעלאזנא 9 טעל. 149-66 1 שטאק פראנט.

נעמט אן פון 2.30 נ"מ. ביז 9.30 אוו.

Dr. med. J. BETTE

ספעציאל-ארצט פון אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען

Piotrkowska 6, tel. 44-95

צוריקגעקעהרט

נעמט אן פון 8 ביז 11 און פון 4 ביז 6 אווענד

סטארשי כירורגישער פעלדשער

י. סענדער

פאמארסקא 14, טעל. 162-83

פראנט 2-טער שטאק,

וועלכער האט פראקטיצירט אין פאזנאנסקי'ס שפיטאל 14 יאהר, נעמט אן אלע ארט קראנקע צו יעדע צייט

Dr. Med. E. Reicher

ספעציאל ארצט

פאר הויט האר און וועגערישע קראנק הייטען

דיאטערמיע-בעהאנדלונג און עלעקטרא-טצראציע

פאלודניאווא 28 טעל. 201-93. נעמט אן פון 8–11 פריה און 6 — 9 אווענד. זונטאג פון 9–2 מיטאג.

פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע פרייזען

Dr. Niewiażski

אנדזשעיא 5 טעל. 159-40

נעמט אן פון 8–11 פריה און פון 5–9 אווענד.

ספעציאליסט

פאר סיפיליס, טריפער און מענער-שוואכע

בעהאנדלונג מיט קווארץ-שטראהלען.

פאר דאמען ספעציעלער ווארטע-זאל.

Dr. A. Mazur

ווסכאדניא 65, — טעל. 166-01

נעמט אן פון 10—31.30 2, און 4—6 אווענד.

Dr. med. Adam Bender

נארוטאוויטשא 30 טעל. 114-75

ספעצ. פאר אינערליכע

און הארץ-קראנקהייטען

Dr. med. D. RAWICZ

ספעציאליסט פאר קינדער און אינערליכע קראנקהייט

צוריקגעקערט און איבערצויגען

קילינסקיעגא 49 טעל. 154-36

נעמט אן פון 3–5 נאכמ.

Ciechocinek

„Wiktorja“ ווילא — לאז לאווסקא-גאס

Dr. med. W. Łaski

אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען

נעמט אן פון 15-טען יוני 1930.

אויפפאדערונג

דערמיט פאדער איך אויף דער ה'

סאלעק רייבענבאך,

קאנסטאנטינער 42

אפצוגעבען דאס געלט, וואס ער האט איינקאסירט פאר מיר, ווען נישט בין איך געצוואונגען איבערצוגעבען די זאך די פראקוראטור. מיט אכטונג

B. Dimant, Północna 8.

פענסיאנאט

וויכטיג פאר יוגענד

אין באמבערג'ס פענסיאנאט „לאדזיאנקא“

אין גלאוונא (ביי-אטוואצק) בעקערס ווילע

ווערט נאך אנגענומען געסט ביז דעם 15-טען יולי צו זעהר צוגענגליכע פרייזען.

דער פענסיאנאט געפינט זיך אין סאסנאוועך וואלד נישט ווייט פון וואסער און דער פלאזשע.

ערקונדיגען זיך אין לאדז, נאוואמיעסקא 4 ביי באמבערג.

פלעגט די פיס

PEDICURE

S. Łódzki

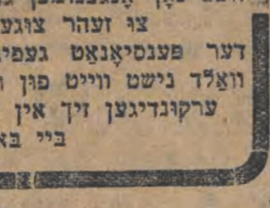

Traugutta 5 (Krótka) m. 10. tel. 170.37

נעמט אן פון 11–2 און פון 4–7 אן. — געוועזענער אסיסטענט ביי מיסטער עמאלען (הינער-אויגען אנשטאלט אין לאנדאן). — ספעציאליסט צו בעזייטיגען הינער-אויגען און הארנהויט, ווי אריינגעוואקסענע נעגעל אהנע שמערצען.

Dr. med. J. Goldberg

ספעציאליסט פאר אויגען-קראנקהייטען

נעמט אן פון 11–1 טעגליך

צעגעלניאנא 15 וואלטשאנסקא 10 טעל. 186-13

סטארשי-פעלדשער

B. Joskowicz

שטעלט פאקען טעגליך מיט פרישער קראוויאנקע

און גיט אויך ארויס שוויצשטוועס

פולנאצנא — Północna 4 טעלעפ. 141-86

נעמט אן פון 8–11 און פון 4–6 אווענד.

Dr. med Feldman

אקושער און פרויען-ארצט

Rzgowska 5, telef. 191-08

פון 3–5 און אין לעטשניצע Piotrkowska 62 פון 5.30–7.30

Dr. Ludwik Falk

ספעציאל-ארצט פאר הויט און געשלעכטס-קראנקהייטען

נאוורוט 7, טעל. 128-07

נעמט צופון 10–12, 5–7 אווענד.

Dr. med. M. Heller

ספעציאליסט פאר הויט- און וועגערישע קראנקע

און מענער-שוואכע

נאווראט 2, טעל. 179-89

נעמט אן ביז 10 פריה, און פון 4–8 אווענד

פאר פרויען פון 4—5 נאכמ.

אונבעמיטעלטע — לעטשניצע פרייזען.

עפענטליכע הכחשה

אין שייכות מיט דער מודעה, וואס איז געווען פערעפענטליכט אין נעכטיגען „לאדזער טאגעבלאט“, אז מיר זאלען כלומרשט האבען גענומען צו מאכען א קלויזולע פון ה' טאביער און מיר האבען דעם וועקסעל נישט צוריקגעגעבען שטעלען מיר פעסט, אז דאס שטימט נישט מיט דער ווירקליכקייט. אמת איז, אז אונז איז פון ה' טאביער געקומען א פערלעגענער חוב פון 300 זל. דערויף האבען מיר בעקומען א וועקסעל פון 500 זל. צום איינקאסירען. פונ'ם איינקאסירטען געלד האבען מיר זיך אראבגענומען מיט זיין הסכם דעם פערלעגענעם חוב 300 זל. און די רעשט 200 זל. ליגען נאך היינט צו זיין דיספאזיציע.

אין צוזאמענהאנג דערמיט פאדערן מיר אויף ה' טאביער אין משך פון 48 שעה אפצונעמען די רעשט געלד און צוריקצוציהען עפענטליך די אויפפאדערונג. אין געגענפאל וועלען מיר דעם גאנצען ענין איבערגעבען צו דער געריכטליכער מאכט.

בירא „רעמינגטאן“ קילינסקעגא 44

אינהאבער נ. צווילינג און קאן

ד"ר בעוואוסטער

שפאנישער לעהרער

יעאס

וואס האט אנגעפיהרט מיט די קורסען אין

איז צוריקגעקעהרט און ערטיילט לעקציעס אין שפאניש, ווי אויך אין די פראנצויזישע שפראך.

צו ערפאהרען אין די אדמינ. פון „לאדז. טאגעבל.“

Dr. med. D. FRID

צוריקגעקעהרט

ספעציאליסט פון אינערליכע און קינדער קראנקהייטען

שענקיעוויטשא 37 — טעל. 224-78

נעמט אן טעגליך פון 8–10 פריה און פון 1–2 נאכמ

ווי אויך אין לעטשניצא „סאניטאס“ צעגיעלניאנא 29

פון 11 — 1 מיטאג

ווינער ארטאפעדישע פראצאוניע

— אונטער אויפזיכט פון א דאקטאר ספעציאליסט —

מאכט לויט גיפס-מאדעלן וואקלאדקעס געגען פלאט פיס קינסטליכע פיס, ארטאפעדישע גארסעטען און אפאראטען א. ז. וו. גדאנסקא 28, וו. 1, פון 5–7 אווענד

KRYNICA

Dr. med.

Mikołaj BORNSTEIN

ordynuje jak w ubiegłych latach

w Willi „BELMONT”

Dr. B. DONCHIN

ספעציאל-ארצט פאר אויגען-קראנקהייטען

צוריקגעקעהרט

Moniuszki 1, tel. 209-97.

נעהמט אן פון 10–1 און פון 4–7 אווענד

Dr. med. J. LUBICZ

Ortopeda

גראנסקא 28, טעל. 183-17

ספעציאליסט פון ביינער און געלענק-קראנקהייטען

פערקריכונגען פון פלייצעס און גלידער

פון זעמטליכע ארטאפעדישע צטראטען; ווי וקלאדקעס געגען פלאט פיס קונסטליכע פיס, ארטאפעדישע גארסעטען א. א. וו.

נעמט אן פון 2.30 ביז 4.30 נאכמ.

פעטיציע וועגן אויסערגעוועהנליכער סיים-סעסיע

רעזאלוציע פון קראקאווער קאנגרעס צוליב וועלכער 18 דעפוטאטען און סענאטארען ווערען אנגע-קלאגט איז געריכט, זאל ווערען אונטערגעשריבען דורך פיל טויזענדער פארטיי-אנגעהעריגע

קאנפליקט פון צענטראלעוו מיט דער רעגירונג פערשארפט זיך

ווידער א פעטיציע וועגן א אויסער-געוועהנליכע סיים-סעסיע

וואַרשאַ. (טעלעפּאָניש) דער ענדע-קישער קלוב האָט נעכטן אָנגענומען א בעשלוס זיך צו ווענדען צום מלוכה-פּרעזידענט מיט דער פאָדערונג צונויפצורופן אַן אויסערגעוועהנליכע סיים-סעסיע, זיך נעווענדעט צו די פאַרשטעהער פון די זעקס פאַרטייען פון לינקס און סענטרום, מיט'ן פאַרשלאַג זיך אָנ-צושליסן אין דער אַרציע און אונטער-שרייבן אַן אַנטשפּרעכענדע פּעטיציע צום מלוכה-פּרעזידענט.

מאָרגען זאָל פאָרקומען א זיצונג פון די פאַרשטעהער פון „צענטראַלעוו", אויף וועלכער די דאָזיגע פראַגע וועט דעפיניטיוו ערלעדיגט ווערן.

קראקאווער וואיעוואדע קלאגט אן דעם צענטראלעוו

וואַרשאַ. (טעלעפּאָניש) די ידיעה, וועלכע אונזער קאָרעספּאָנדענט האָט אייך נעכטן איבערגעגעבן מכח שריט פון דער פּראָקוראַטור צוצוציהען צו פאַר-אַנטוואָרטליכקייט דאָס פּרעזידיום פון קראַקאווער קאָנגרעס, בעשטעטיגט זיך. ווי מיר דערוויסן זיך ווייטער, האָט היינט די קראַקאווער וואָיעוואָדזטוואָ אַרייַנגעטראָגן א פאַרשלאַג צו דער פּראָקוראַטור צוצוציהען צו געריכטלי-כער פעראַנטוואָרטליכקייט לויט'ן אַרטי-קעל 65 פון עסטרייכישן שטראָף-קאָ-דעקס א גרויסן טייל פון די איניציאַ-טאָרן פון קראַקאווער קאָנגרעס. (דער דערמאָנטער פּאַראַגראַף רעדט וועגן פאַרברעך פון שטערן די עפענטליכע רוה).

צווישן די, וואָס ווערן אָנגעקלאָגט און געריכט געפינען זיך 18 דעפּוטאַטן און סענאַטאָרן: רוג, באַרליצקי, מאַ-ליניאַווסקי, וואַלדראַן, וויטאָס, קושניעזש, לאַטשינסקי, גיערזשאַלקאַווסקי, יאַנ-קאָווסקי, אורבאַנסקי, בראַדאַצקי, לאַנ-דזשינסקי, פוטעק, זשולאַווסקי, ווראָנאַ, מאַצעיעשוק, מאַסטעק און פּראָפ. מאַר-לעווסקי.

אויסער זיי ווערן אָנגעקלאָגט פּאַ-פּיעל, פוגוט, ארוו האַפּמאַקל-אָסטראָוו-סקי, גלח פּאַנאַס, דער רעדאַקטאָר פון „נאַפּשוד" וואַהנאַוטאַ, ד"ר ראָזענצווייג פּשיבוש, ד"ר שומסקי, רייטאַן, טוס-קאַרטשוק, וואָיטשאַק, ראיאַ, רעדאַק-טאָר פון „פּיאַסט" א. א.

דער פּראָצעס געהער צו דער קאָמפּע-טענץ פון געריכט פון געשוואוירענע.

די ידיעה וועגן פאַרשלאַג פון דער קראַקאווער וואָיעוואָדזטוואָ צו דער פּראָקוראַטור, האָט אין די קרייזן פון „צענטראַלעוו" געמאַכט א רושם. מען ווייזט נעמליך אָן אין יענע קרייזן, אַז אַזאַ פּראָצעס וואָלט נאָר געוועזן גע-וואונטשן פאַר'ן צענטראַלעוו און וואָלט מיט זיך פאָרגעשטעלט א צווייטע אויפ-לאַגע פון קאָנגרעס.

רעוויזיעס איז צענטראל-ביורא פון קראקאווער קאנגרעס

קראַקאַ. (טעלעפּאָניש) נעכטן זע-נען דורכגעפירט געוואָרן רעוויזיעס אין רעדאַקציע פון „נאַפּשוד" און ביו-ראָ פון קרייז-קאָמיטעט פון פּ.פּ.ס. און אין צענטראַל-ביוראָ פון דעם קראַקא-ווער קאָנגרעס. עס זענען צוגענומען געוואָרן פיל דאָקומענטן און מאַטעריאַ-לען, וואָס זענען נוגע דעם קאָנגרעס פון צענטראַלעוו.

פערענדיגט די קאנפערענץ פון „פונדיישאן"

בערלין, 3 יולי. (יטא) דאָ איז פערענדיגט געוואָרן די בעראַטונג פון „פונדיישאַן". עס איז אָנגענומען געוואָ-רען א רעזאָלוציע, אַז אַלע סעפּעראַטע קרעדיט-פעראיינען, וואָס זענען נישט אָנערקענט פון פונדיישאַן וועלן נישט בעקומען קרעדיט נאָר אין פאַל, ווען זיי וועלן ענטשפּרעכן די ספּעציעלע בעדינגונגען דערצו.

רעזאלוציע פון קראקאווער קאנגרעס וועט אונטערגעשריבען ווערן פון אלע מיטגלידער פון די צענטער לינקע פארטייען

וואַרשאַ. (טעלעפּאָניש) ווי מיר דערוויסן זיך, וועלן אויף דער מאָר-גענדיגער זיצונג פון צענטראַלעוו בע-האַנדעלט ווערן 2 וויכטיגע פראַגען: 1) וועגן פאַרשלאַג פון ענדעקישן קלוב צונויפצורופן אַן אויסערגעוועהנ-ליכע סיים-סעסיע און 2) דער פאַר-שלאַג אויסצוהענגען אין אַלע פאַרטיי-קלובען פון די 6 פאַרטייען, וואָס זענען רעפּרעזענטירט אין צענטראַלעוו, רשי-מות מיט נעמען פון פערזאָנען, וואָס אַקצעפּטירן די רעזאָלוציעס פון קראַ-קאָווער קאָנגרעס. אַזוי אַרום וואָלט די רעגירונג געדאַרפט אייַנקלאָגן נישט בלויז די מחברים פון די דערמאָנטע רעזאָלוציעס, נאָר מיליאָנען בירגער.

ווי מען שמועסט אין די פּאָליטישע קרייזן וועט דער סיים אין גיכען פונאַנ-דערגעלאָזט ווערן. וואָס די רעגירונג האָט בדעה צו טאָן, ווייס מען נישט. זי האַלט איהרע פּלענער בסוד.

עס געהען אַרום קלאַנגען, אַז אַלע וואָס האָבן אונטערגעשריבן די רע-זאָלוציעס פון „צענטראַלעוו", זאָלן אַרעסטירט ווערן.

שרעקליכע נקמה

פון א ליבע-קאנקורענט

(§) אין גלאָוונאָ איז שטערבליך פאַר-וואונדעט געוואָרן דורך זיין האַרציגס-טען פריינד, אָבער א ליבעס-קאָנקורענט דער 21-יעהריגער איגנאַצי פעלקאַ. ער איז דערשאָסן געוואָרן דורך באַלעס-לאַוו לעווקאָוויטש. ביידע האָבן זיך גע-יאָגט נאָך צוויי טעכטער פון א גלאָוונער אייַנוואוינער. צום שלימזל האָט זיך בלויז לעווקאָוויטש'ן אייַנגעגעבן צו געווינען דאָס האַרץ פון א פרייליין. אויף דעם גרונד האָט פעלקא גענומען לעוו-קאָוויטש'ן אָפּטון אַלערליי שפּיצלעך, צוליב וואָס פעלקא איז אַרויסגעהענגט פון דער פאַבריק בעפאַלען דורך לעוו-קאָוויטש'ן. דער לעצטער איז אַרעס-טירט. דער פערוואונדעטער איז גע-בראַכט געוואָרן קיין לאָדז אין שפּיטאָל אַריין.

אינדוסטריעלער מוזען אסעקורירן זייערע וואיאזשארען

(§) אויף א קאָנפערענץ מיט'ן דירעק-טאָר פון פערזיכערונגס-אַנשטאַלט פאַר גייסטיגע אַרבייטער אין לאָדז, איז א דעלעגאַציע פון וואַיאַזשאַרן-פעראיין מיטגעטיילט געוואָרן, אַז אַלע אינדוס-טריעלער וועלן געצוואונגען ווערן צו אַסעקורירן זייערע האַנדעלס-אַגענטן און וואַיאַזשאַרן אויפ'ן פאַל פון אַר-בייטסלאָזיגקייט, אָנהויבענדיג פון 1. יאַ-נואַר 1928. די אינדוסטריעלער וועלן עס נאָך א קורצע צייט קאָנען מאַכן פרייוויליג אָהן א ספּעציעלער [illegible]

גער מיט אלעקסאנדער זענען זיך משדך

היינטיגער דינסטאָג איז דער אַלעק-סאַנדערער רבי צוזאַמען מיט זיינע צוויי ברידער געווען אויף שבע-ברכות אין גער, וואו עס איז פאָרגעקומען די חתונה פון ר' איטשע מאיר אַלטער'ס טאָכטער אַנ'אייניקעל פון גערער רבי'ן, מיט'ן בענדינער רבי'נס זוהן. צו די שבע-ברכות, ווי צו דער חתונה האָט זיך אין גער אייַנגעזאַמעלט א ריזיגער עולם חסידים. ווי מ'נוט אויבען, ווערט איצט געשלאָסן א שידוך צווישן אַלעקסאַנ-דערער רבי'נס טאָכטער מיט'ן זוהן פון גערער רבי'נס אייַדעם ר' שלמה יאָסקאָ-וויטש.

בלוטיגע אונרוהען פון ארבייטסלאזע אין כאיני

20 פערזאן פערוואונדעט

(§) אין כאַיני האָט נעכטן געזאָלט פאָרקומען א מיטינג פון אַרבייטסלאָזע. אַרום 8 פריה האָט א מחנה פון קרוב טויזענד מאַן אָפּגעהאַלטן א מיטינג אין זאַל פון די פייערלעשער. דער מי-טינג איז אַדורך אָהן שטערונגען. נאָך א ריהע רעדעס און רעזאָלוציעס וועגן שטיצע און אַרבייט, הילף פון דער קראַנקען-קאַסע און וועגן אַנשליסן כאַיני אין לאָדז, איז בעשלאָסן גע-וואָרן אין אָוונט פאָרצוזעצן דעם מיטינג. די פּאָליציי האָט דעם אָוונט-מיטינג שוין נישט ערלויבט. דער קאָ-מענדאַנט מיט עטליכע פּאָליציאַנטן האָבן גענומען פונאַנדערטרייבן די אַרבייטסלאָזע. די מאַסע האָט זיך נישט געריהרט פון אָרט. עס איז אַרויסגערו-פען געוואָרן הילף פון לאָדז. די פּאָ-ליציי האָט דאַן פונאַנדערגעטריבן דעם המון. בעת מעשה זענען פערוואונדעט געוואָרן קרוב 20 פערזאָן. די פּאָגאָ-טאָוויע האָט זיי געגעבן הילף.

שטאטישע האלב-קאלאניעס

נעכטען איז פארגעקומען די פייערליכע ערעפנונג

(מ) נעכטען 12 בייטאָג איז אין פּאַרק 3. מאַי פאָרגעקומען די פייערלי-כע ערעפנונג פון די שטאָטישע האַלב-קאָלאָניעס פאַר אָרימע שול-קינדער. אין די פייערליכקייטען האָבן זיך בעטייליגט די לאָווניקעס ד"ר א. מאַרגאָליס און פּ. סמאָליק, ווי אויך לעהרער, ער-ציהער און דאָקטוירים. אויף די האַלב-קאָלאָניעס אין יולי וועלן זיין 3200 קינדער.

די לאגע אויפ'ן האנדעלס-מארק

די פאבריקען הויבען אן געהן

(§) נעכטען איז פאָרגעקומען א פער-זאַמלונג פון פאַבריקס-דעלעגאַטען, וואָס זענען אָרגאַניזירט ביי „פּראַצאַ". עס איז אַרומגערעדט געוואָרן די איצטיגע סיטואַציע אין דער טעקסטיל-אינדוס-טריע. מעהרערע דעלעגאַטען האָבן מיטגעטיילט, אַז אין פיל פאַבריקען בעמערקט זיך א בעדייטענדע פערבעסע-רונג, בעזונדערס אין דער טריקאָטאַזש- און זאָקען-אינדוסטריע. למשל אין דער פאַבריק פון הירשבערג און ווילטשינ-סקי און ר. ליפשיץ געהט די אַרבייט מיט דער גאַנצער פּאַרע. אַנדערע פאַב-ריקען וועלען אין גיכען אָנהויבען אַרביי-טען. די פאַבריק פון נייער איז ווייטער פערמאַכט, לאַוט מען האָט זי געזאָלט שליסן אויף דער צייט פון די אורלויבען. די פירמע לעאָנהאַרד האָט גע-עפענט די לאַנג-געשלאָסענע וועבערייַ.

די פערזאַמלונג האָט זיך געשלאָסן מיט דער פאָדערונג צו פערזיכערן די אַרבייטער אויפ'ן פאַל פון אומגליקען און עלטער. עס וועט געזאַמעלט ווערן 6000 אונטערשריפטן פאַר א מעמאָ-ריאַל צום מיניסטעריום.

טעאטער און קונסט

די „ווילנער טרופע" אין שטאטישען טעאטער

די „ווילנער", וועלכע האָבן מיט א ווער פונאַנדערגעוויקעלט זייערע געצעל-טען אין שטאָטישען טעאַטער, האָבן אויפגעפירט די אָבגעשטאַנענע וואַ-סערן פון לאָדזער יודישען טעאַטער. די 2 פאָרשטעלונגען, וואָס זענען ביז היינט געגעבען געוואָרן, זענען אַראָפּ מיט א געוואַלדיגען ערפאָלג. דער לאָד-זער יודישער טעאַטער-עולם האָט ליב זיינע „ליטוואַקעס" און מאַכט זיי שטור-מישע אָוואַציעס.

היינט פרייטאָג און מאָרגען שבת אָוונט ווערט געשפּילט: „א מעשה'לע מיט הערשעלע אָסטראָפּאָליער", א שפּיל וואָס שפּרודעלט מיט געזונדען יודישען הומאָר און איז אויסגעשטעלט ערשט-קלאַסיג, „ווילנעריש".

מאָרגען שבת, 12 מיטאָג: „קידוש השם" פון שלום אַש, 4 נאָכמ. — „פּיי-נאַכט אויפ'ן אַלטען מאַרק" פון י. ל. פּרץ.

יודישע פאלקס-ניגונים אין „העלענאוו"

מאָרגען 7 אָוונט טרעט אויף אין „העלענאָוו" דער פּראָפעסיאָנעלער זינ-גער-כאָר אונטער דער לייטונג פון די-ריגענט לעאָן זעלמאַן. עס וועלען געזונ-גען ווערן פערשידענע יודישע פאָלקס-ניגונים מיט'ן אנטייל פון גרויסן סימ-פאָנישן אָרקעסטער.

1 דאלאר פאר יעדע לעבעדיגע וואנץ

וואס וועט געפונען ווערען נאך א דורכגע-פיהרטער דעזינפעקציע מיט'ן פרעפאראט

„FUMIGATORE-CIMEX"

וועלען מיר צאהלען איז מזומן.

דער פרעפאראט „Cimex" איז דאס ווירקזאמסטע דיזינפעק-ציע מיטעל, וואס טוט אויסראטען פערשידענע מינים ווערים בעזונדער וואנצען ווי אויך באקצילען פון פערשידענע געפעהרליכע קראנקהייטען. דער דאזיגער פרעפאראט איז דער איינציגער אנערקענטער דורך דעם געזונדהייטס-דעפארטאמענט ביים אינערן-מיניסטעריום אלס דע זינפעקציאנס-מיטעל

Zakłady Chemiczno-Dezynfekcyjne

„SALVATOR", Katowice.

Zastępstwo na wojew. Łódzkie:

Inż. JULJUSZ HAMER i S-ka

6-go Sierpnia 1. Telefon 188-58.

צו בעקומען אין אלע אפטייק-סקלאדעס און דראגעריעס

„קינדער-גן-עדן"

אינטערנאט פאר קינדער און שול-יוגענד

אין טשארנעצקא-גורא

אונטער דער לייטונג פון פר. שולמית פאזנאנסקא, געוו. לייטערין פון א קינדער-פענסיאנאט אין ארץ-ישראל.

אין דער קאמפארט-איינגעריכטעטער ניי-אויסגעבויטע ווילע פון ה' אטלאס אין פער'כשופ'טער געגענד (אין סאמע וואלד). ערעפנונג דעם 21 מאי. זארגפולע אויפזיכט און פערפלעגונג איז גאזיכערט. העלע ; נ'ע צימרן. ע מעדעצינישע אויפזיכט אויפ'ן ארט. פאר קינדער פון 4–7 יאהר א פרעבל-אבטיילונג. קלאוויר, פערוויילונגען א. ד. גל. – פאר יוגענד פעדאגאגישע אבטיילונג. צוגענגליכע פרייזען.

אפערטען אדער אויספיהרליכע אינפארמאציעס פון 10–1 און פון 4–8 פאזנאנסקא, לאדז, מאגיסטראצקא 20 טעלעפאן 20103.

צו פערמיטען

1 צימער

אלס סובלאקאטאר זאכאדנא № 11 ביי רוינע מעקלער געוואונשען. 3563

א האנר-זאקענמאכער

אדער א האנד-זאקענמאכעריו ווערט. פון זאפארט געזוכט צו א מאשין אויף 4 קלעפערלעך' לובניצקי און וויעזשביצקי, זגערזשער 76. 3065

עס ווערט געזוכט

א P D ארבייטער

לאקס, פולנאצנא 13

איך נעם אן

צו טרייבען זייד

צו ביליגע פרייזן זאוואדזקא 28, דאבזשעלאק

לאזשי פאר 1 אדער 2 יונגע-געלייט עווענטועל פאר 2 פריילינס מיט אלע בעקוועמליכקייטען. צו ערפאהרען פאלודניאווא 36, וו. 16

שטאטיש טעאטער

לאדז צעגעלניאנא 63.

יאהר XV אנפ. מ. מזאה | יאהר XV נפ. מ. מזאה

גאסטראלען פון דער ווילנער טרופע

היינט פרייטאג און מארגען שבת 8.30 אווענד

„א מעשה מיט הערשעלע אסטראפאליער"

א אויסגעטראכטע קאמעדיע אין 4 אקטן פון מ. ליפשיץ

פרייזען געוועהנליכע פון 75 גר. ביז 5.50

מארגן שבת 12 פארמ. ערשטער פריהמארגן צו די ביליגסטע פרייזען פון 50 גר. ביז 2 זל.

קידוש השם – פון – שלום אש

שבת 4 נאכמ. י. ל. פרץ'ס

ביינאכט אויפן אלטן מארק

פרייזן פון 50 גר. ביז 3.50 זל.

זונטאג א מעשה מיט הערשעלע אסטראפאליער

מאנטאג ערשטע פאפולערע פארשטעלונג

דבוק פון ש. אנ-סקי.

דער פאר-פערקויף פון בעשטעלונגס-בילעטען איז צו בעקומען ביי דער קאסע פון שטאטישען טעאטער פיעטריקאווער 74.

שרעקליכע באהן-קאטאסטראפע אין איטאליען

16 פאסאזשירען אומגעקומען, זעהר פיל פערוואונדעט —

שווערע באהן-קאטאסטראפע אין איטאליען

באלאניא. (ספ.) אין קווארטא, 18 קילאמעטער ווייט פון באלאניא האט א פאסאזשיר-צוג זיך צוזאמענגעשטויסען מיט א משא-צוג. דער רעזולטאט איז געווען א פאטאלער. 14 פאסאזשירען זענען דער'הרג'עט געווארען און זעהר פיל זענען פערוואונדעט געווארען.

די גענויע צאהל פון די קרבנות איז נאך נישט פעסטגעשטעלט.

רוים. (אטו) די צאהל טויטע פון דער באהן-קאטאסטראפע ביי סאלע איז געשטיגען אויף 16. לויט ווייטערדיגע מעלדונגען זענען 50 פערזאן, פון זיי 36 שווער פערוואונדעט געווארען.

ציוניסטישע קאנפערענץ אין קליוולאנד

ניו-יארק, 4. יולי. (יטא) אין קלעוולאנד איז אפגעהאלטען געווארען די יעהרליכע ציוניסטישע קאנפערענץ. עס האבען זיך בעטייליגט 2 טויזענד דעלעגאטען. פרעזידענט הובער האט צוגעשיקט א בעגריסונגס-דעפעשע, אין וועלכער ער ערקלערט, אז ער בעציהט זיך מיט סימפאטיע צום ציוניזם.

אלע רעדנער האבען שארף קריטי-קירט די ענגלישע רעגירונג פאר איהר אפשטעלען די אימיגראציע קיין ארץ-ישראל.

בראנדייס האט ערקלערט, אז צוליב זיין עלטער קאן ער נישט ארבייטערטען אין דער לייטונג. עס ווערט ערווארט, אז די בראנדייס-גרופע זאל צוריקציהען איהר מעמאריאל.

ביי אונז לעכצט מען נאך א קאפ רעגען און אין איטאליען געהען גרויסע שלאקס-רעגענס

רוים. (אטו) פון די פערשידענסטע געגענדען אין איטאליען קומען ווידער אן ידיעות וועגען גרויסע געוויטערס, שטורמען און פערפלייצונגען. אין גענוא זענען פארהאן א סך מענשליכע קרבנות פון די פערפלייצונגען. אין פעסקאסא איז א באר-אנשטאלט פולשטענדיג פער-ניכטעט געווארען פונ'ם וואסער. אין קאפיטאנאטא גרייכען די שאדענס פון דער פערפלייצונג אויף 15 מיליאן לירעס. אין דער געגענד פון פערסטיא האבען די פייערלעשער מיט מסירות נפש געארביים צו ראטעווען מענשען און בהמות פונ'ם וואסער. ביי ווינדענקיא זענען אין דעם אפגעשווענקטען בארען געמשטא-גען גרויסע לעבער, וואס האבען טייל-ווייז אפגעשטעלט די קאמוניקאציע.

Upały!

jak cudownie orzeźwia

szklanka dobrego piwa sporządzonego u siebie w domu tylko za **4** grosze

z ekstraktu piwnego „Prosperité"

Każdy łatwo moze sporządzić sobie doskonałe, niezwykle smaczne, zdrowe i pożywne a najtańsze!

Do nabycia we wszystkich sklepach kolonjalno-spożywczych i w składach aptecznych w pakietach **koloru ZIELONEGO** na **50** szklanek **1.20 gr.**

„PROSPERITÉ" Sp. z o. o. Łódź, Leszno 22. Tel. 191-51.

קראנקען-קאסע וועט פעסטשטעלען צי אלע אנגעשטעלטע זענען פערזיכערט

(§) דער פערוואלטונג פון די האנדעלס-און בירא-אנגעשטעלטע אין לאדז (גראנסקא 101) האט אונטערגענומען אן אקציע צו צווינגען אלע ארבייטס-געבער בעזונדערס פון דער קאנפעקציע-בראנשע צו פערזיכערן זייערע אנגעשטעלטע אין דער קראנקען-קאסע. די ביז-איצטיגע רעוויזיעס האבען געגעבען אונ-ערווארטעטע רעזולטאטען. פיל זענען נישט געווען איינגעשריבען אין דער קראנקען-קאסע און אנדערע זענען פער-זיכערט אויף א העלפט פון זייער פאק-טישען פערדינסט אויף א ספעציעלער פערזאמלונג איז פעסטגעשטעלט געווא-רען, אז די ארבייטס-געבער בעמיהען זיך איצט צו רייסען די לוינען פון די אנגעשטעלטע. דאס ארבייטס-געריכט ווערט פערווארפען מיט טויזענדער אזעלכע אנקלאגען.

אויסשטעלונג „דורכזיכטיגער מענש"

פילהארמאניע זאל

ציקל פון פאפולערע פארלעזונגען פון „Société d'higiéne Populaire"

שבת ד. 5-טן און זונטאג ד. 6 יולי 9.30 אוו. וועט האלטען א רעפעראט

דר. העגריק רוזשאנער די ערשטע פארלעזונג

א. ד. ט. „די ווענערישע קראנקהייטען, זייערע ערשיינונגען און פאלגען".

ווי אויך

„היגיענע אין פאמיליען-לעבען"

בעמערקונג: שבת ד. 5 יולי פארלעזונג נאר פאר פרויען

זונטאג ד. 6 יולי פארלעזונג נאר פאר הערען

אריינגאנג פאר פערזאנען, וואס זענען עלטער פון 18 יאהר.

אריינגאנגס-בילעט 1 זלאטע.

די פארלעזונג איז פערבונדען מיט'ן בעזוכען די אויסשטעלונג.

ליטווינאוו שיקט א בעגריסונגס-דעפעשע

צום דייטשען אויסערן-מיניסטעריום צוליב'ן בעפרייען דאס רהיין-געביט

16. קאמוניסטישער קאנגרעס גיט סטאלינען אונבעגרעניצטע פולמאכטען

רוסלאנד בעגריסט דייטשלאנד צום יום טוב פון בעפרייאונג

קאוונא. (אטו) ווי מען מעלדעט פון מאסקווא האט דער שטעלפערטרע-טענדער פאלקס-קאמיסאר פאר אויסערן ענינים ליטווינאוו, צוליב דער עוואקוא-ציע פון רהיין-געביט אוועקגעשיקט צום דייטשען אויסערן-מיניסטער א דע-פעשע פון פאלגענדען אינהאלט:

די רעגירונג פון דער סאוועטען-אוניע, וועלכע האט דעם 13 יאנואר 1923 פראטעסטירט פאר דער גאנצער וועלט גע-גען דער אקופאציע פון דייטשע געביטען, בעגריסט מיט בעפרידיגונג די בע-פרייאונג פון רהיין-לאנד".

סטאלינ'ס נצחון

ווינא. (ספ.) לויט ספעציעלע סאוויעטישע מעלדונגען האט דער 16-טער קאנגרעס פון דער קאמוניסטישער פאר-טיי געכטען נאכמיטאג אנגענומען א ברייטע רעזאלוציע, לויט וועלכער עס ווערט פולשטענדיג אפראבירט די פא-ליטיק פון צענטראל-קאמיטעט פון דער פארטיי און עס ווערט אויסגעדריקט א דאנק דער פארטיי-לייטונג מיט סטא-לינ'ען בראש.

די רעזאלוציע שטעלט פעסט, אז די קאנסעקווענט געפיהרטע פאליטיק און לעבענס-גייסט האט געשטארקט דעם אנזעהן פון די סאוויעטען און זייער אינ-טערנאציאנאלע בעדייטונג און גע-שטארקט די איינפלוסען פון דער קא-מוניסטישער פארטיי. די רעזאלוציע זאגט אויך אז א שארפען קאמף דעם רעכטען אפנויג. דער קאנגרעס ווענדעט זיך צום צענטראל-קאמיטעט מיט דער ביטע אנצוווענדען שארפע רעפרעסיעס געגען די פארטיי-מיטגלידער, וואס שטעהען אין אפאזיציע.

די רעזאלוציע פון קאנגרעס בעדייט דעריבער א פולען נצחון פון סטאלינ'ס פאליטיק און גיט סטאלינ'ען כמעט אונ-בעגרענעצטע פולמאכטען צו בעקעמפען די אפאזיציע.

„אראבער-באנק" אין ירושלים

ירושלים (י.ט.א.) דא האט אנגעהויבען איהר טעטיגקייט די „אראבישע באנק". די באנק בעזיצט א גרונד-קאפיטאל פון 15.000 פונט. ביז-איצט האט די באנק פערקויפט 3750 אקציעס.

די האבסבורגער ווילען צוריק אויפשטעלען די מאנארכיע אין אונגארן

גענף. (ספ) גרויספירשט אטאן האט צוויי טעג פערבראכט אין גענף. אין האטעל, אין וועלכען ער איז איינגע-שטאנען, האט ער זיך איינגעשריבען מיט'ן נאמען פירשט אטאן פון באיבאן.

דער ספעציעלער קארעספאנדענט פון דער „מארנינג פאסט" בעהויפטעט, פערוופענדיג זיך כלומר'שט אויף א מאסגעבענדער קוועלע, אז בעת אטאן האט זיך געפונען אין דער שווייץ זענען אנגעקניפט געווארען ווייטערע אונטער-האנדלונגען מיט א ריזע דיפלאמאטען און העכערע אונגארישע מיליטער-לייט, וואס זענען מיט דעם צוועק געקומען פון שווייץ. דאס טעמע פון געשפרעכער, אין וועלכען עס זאל זיך אויך האבען בעטייליגט די קעניגין ציטא, איז געווען וועגען פראקלאמירען אטאג'ען אלס קע-ניג פון אונגארן.

דער קארעספאנדענט פון „דיילי טע-לעגראף" בעהויפטעט, אז אין די גע-פיר געשפרעכען האט אויך גענומען אנטייל א הויכער פארשטעהער פון דער קירך, וואס איז צו דעם צוועק ספעציעל געקומען פון רוים.

הערינג-אימפארטערען ארגאניזירען זיך

(—) ביים צענטראלען סוחרים-פער-איין (פעטר. 10) איז געגרינדעט געווא-רען א סעקציע פון הערינג-אימפארטע-רען. צו דער סעקציע געהערען אלע לאד-זער הערינג-הורט-סוחרים. די אויפגאבע פון דער סעקציע איז צו זארגען וועגען בילינגען קרעדיט, בעקעמפען די שעד-ליכע קאנקורענץ, קרעדיט-שוץ א.ד.גל.

אין דער פערוואלטונג זענען געוועהלט געווארען די ה"ה: י. רעגענשטיין — פרעזעס, ע. פראוודא — וויצע-פרעזעס, נ. זאנדמאן — קאסיר, י. מ. ראקאווסקי און א. י. בערגער. אין דער רעוויזיאנס-קאמיסיע: י. ראבינאוויטש, י. ראזענ-טאל, ה. קראקאווסקי און א. פראוודא. די קאנצעלאריע פון דער סעקציע גע-פינט זיך אויפ'ן אלטען מארק 12

החלוץ המרכזי

מיר פאדערן אומבעדינגט אויף אלע חברים-ות צו קומען אויף די ווייטערע אלגעמיינע פערזאמלונג וועלכע קומט פאר דעם 5.7 9 א זייגער פינקטליך.

מיט אכטונג

דער ועד

צעמענט

פון אלע צעמענט-פאבריקען פון דער פוילישער רעפובליק

וואגאנווייזע

צו אריגינעלע פאבריקס-פרייזען, בעשטעטיגט דורך „Centrocement" אין ווארשא

פאסווייזע

פון לאגער צו צוגענגליכע פרייזען.

Łódzki Związek Handlowy

H. Zmigród i S-ka

Łódź, ul Konstantynowska 99

Tel. 115-60 i 181-88.

א פענסטער ארויפגעפאלען אויף א קינד

(ב) אויף צוגעל-גאס 12 איז ארויס-געפאלען א פענסטער פון צווייטען שטאק, וואס האט פערוואונדעט דעם 4-יעהרי-גען אלטער מאטשעווסקי, דעם 5-יעה-ריגען שלמה מויערער און די 5-יעהריגע שרה שאפירא.

לעזט און אבאנירט

דאס

„לאדזער טאגעבלאט"

צי איז א האטעל פעראנטווארטליך פאר גע'גנב'עטע זאכען?

משקאווע פראצעס אין לאדז

(ב) דער יאראסלאווער סוחר אראלף וויינבוים איז איינגעשטאנען אין לאד-זער האטעל „מאנאפאל" אויף ווארזע קא גאס. ווען וויינבוים האט זיך אין דער פריה אויפגעכאפט, האט ער פעסט-געשטעלט, אז מען האט איהם צוגע-גנב'עט זיין פוטער, קאפעלוש און הענד-שקעס. די אדמיניסטראציע פון האטעל האט וועגען דער גנבה נישט געקאנט געבען קיין שום אויפקלערונג, אויסער דער השערה, אז דער סוחר איז געקו-מען אין האטעל אהן פוטער און אהן הוט. עס איז געווען א גרויסער פראסט, און ה' בערנהיים, דער האטעל-בעזיצער, האט געמוזט קודם כל קויפען דעם גאסט א נייעם פאלטא פאר 200 זל. און אויך א קאפעלוש. וויינבוים האט אנגע-קלאגט דעם האטעל-בעזיצער אויף 1000 זל. ה' בערנהיים'ס פערטיידיגער האט ערקלערט, אז וויינבוים האט מסכים גע-ווען צו נעמען א צווייטע נארדערפעג, הגם זי איז מינדערווערטיגער.

וויינבוים'ס אנקלאגע איז אפגעווארפען געווארען.

יוביליי-פערוויילונג פון „הכח"

צוליב'ן 10-יעהריגען יוביליי פון לאד-זער יודישען ספארט-פעראיין „הכח" ווערט איינגעארדענט דעם 13 ה.ח. א גראנדיעזע יוביליי-פערוויילונג אין „העל-לענאוו". א חוץ פיל סורפריזען און אמוזאנטע אטראקציעס וועט אויך אויפ-געפיהרט ווערען א ספעציעל צוזאמענ-געשטעלטע ספארט-שאפקע פון דער לאדזער געזעלשאפט. עס וועלען אויך זיין לאטעריעס, פייער-ווערק, אערא-פלאן-עוואלוציעס און פיל אנדערע.

זייבער-קאנטאר זאלודקאווסקי אין לאדז

דער בעריהמטער אויבער-קאנטאר פון דעטראיט (אמעריקא) האט געכטען געווייליט 2 שעה אין לאדז. ער איז איינ-געשטאנען ביי זיין פריינד ה' זעלמא-נאוויטש (קאנסטאנטינער 10). דערנאך איז ער אפגעפאהרען קיין ווילנא, וואו ער דרוקט זיינע א ווערק וועגען חזנ'י-שער נגינה.

ווי מיר דערוויסען זיך, וועט זאלוד-קאווסקי דאווענען אין לאדזער „פיל-הארמאניע" שבת המברכים ראש חודש מנחם אב.

פענסיאנאט

„ZŁOTA KULA"

אין בעסטען ווינקעל פון **קראשעוו.**

די שענסטע ווילע פון דער גאנצער געגענד

סאסנאווע ביימער, זאמדיגער באדען, הערליכע איינריכטונג, זארגפעלטיגע בעדינונג, שמאקהאפטע קיך, כשר, מוזיק, זון-בעדער און פלאזשע.

א שטילער קור-ארט פאר עלטערע | פערוויילונגס-ארט פאר יוגענד | א גן-עדן ווינקעל פאר קינדער

קינדער פון 6 יאהר אונטער דער אויפזיכט פון א גענייטע פרעבליסטען.

קומט אונז איבערצייגט אייך! — קומט און איבערצייגט אייך!

Kraszew, Stacja Andrzejów Willa Magdziarza pod lasem

גענויע אינפארמאציעס ווערט ערטיילט פאלודניאווא 20 וו. 45 פון 3-5,8-10 אוו.

סוועדט געזוכט א קוואליפיצירטע

קעלנערקע

צו מעלדען זיך אין די קאנדיטאריי פון ראשגאלד, פיעטריקאווער 38

א סטודענט פון לעצטען טרימעסטער

לערנט דערוואקסענע מאטעמאטיק און שפראכען (פויליש, דייטש, פראנצויזיש און לאטיין), און גרייט-צו צו אלע גימנאזיאל-קלאסען.

נייע-ציגעל-גאס 17 וו. 21 (רעכטע אפיצינע, ערשטער שטאק)

Biuro Próśb,

zleceń i przepisywań

Łódź, Kilińskiego 44 tel. 183-51

שרייבט ביטעס, פאדאניעס, רעקורסען, אדוואקאניעס, אפאזיציעס, אנקלאגעס, מעמאריאלען צו דער מאכט און אלע געריכטס-אמטען. פיהרט אויך קארעספאנדענץ און איבערזעצונגען אין דער פוילישער, דייטשער, רוסישער, פראנצויזישער און ענגלישער שפראך. נעמט אן פראטעסטירטע וועקסלען צום איינקאסירען.

— ערלעדיגט שנעל, פינקטליך און ביליג. —

עצות פון 5—7 אומזיסט.

ביטע אכטונג צו געבען אויפ'ן אדרעס.

לאָדזשער טאָגעבלאַט

ד"ר רעדאַקטאָר יעדען טאָג פֿון 6 ביז 7 אין אָוונד.
נישט בעשטעלטע מאַנוסקריפּטען ווערען נישט צוריקגעשיקט

אַדרעס: „Lodzer Tageblat", Łódź, Piotrkowska 16 Skrz. poczt. 16
טעלעפֿאָנען: רעדאַקציע 100-57, אַדמיניסטראַציע 100-47

די פּאָליטיק פֿון דער וואָך

דער בונד פֿון די איזאָלירטע. — ראַפּאַלאָ. — פּואַנקאַרע. בריאַן און שטרעזעמאַן. — די עוואַקואַציע פֿון רהײַן-געביט.

אין דײַטשלאַנד איז ששון ושמחה. „די וואַכט אַם רהײַן" איז צוריק אַוועקגעשטעלט געוואָרען, און שטאָלץ פֿליסט ווידער דער „דײַטשער רהײַן". בערלין פֿײַערט אַ יום טוב און איז פֿער'שיכור'ט פֿאַר פֿרייד. דער שאַנד-פֿלעק פֿון די מלחמה-יאָהרען, וואָס איז געלעגען אויף דעם דײַטשען אָרגאַניזם, איז ענדליך אָפּגעווישט געוואָרען. די 6 מיליאָן דײַטשען פֿון דער רײַנער און שטאָלצער רהײַן-געגענד, זענען ענדליך בעפֿרײַט געוואָרען פֿון דער אָקופּאַציע, און דערצו נאָך מיט 3 און אַ האַלב יאָהר פֿריהער, ווי עס האָט געזאָלט דער פֿרידענס-טראַקטאַט. דאָס איז אַ זיג, אַ געוואַלדיגער נצחון פֿון דער דײַטשער פּאָליטיק, וואָס עס האָט געשפּינען דער פֿרידענס-שפּינער שטרעזעמאַן אויף דעם אינטערנאַציאָנאַלען וועב-שטוהל און נעץ. דאָס איז דער זיג פֿון די אַלע אײַראָפּעאישע פּאַציפֿיסטען, וואָס האָבען געוואָלט רייניגען די אַטמאָספֿערע פֿון האַס און פֿערביטערונג, וואָס עס האָט זיך אָנגעזאַמעלט בײַם דײַטשען פֿאָלק געגען די זיגער. און די אַטמאָספֿער איז געווען אַ שרעקליכע, די פֿערביטערונג פֿון בעזיגטען דײַטשלאַנד איז געווען גרויס.

צובראָכען און בעזיגט, בערויבט און בעשלאָסען מיט אַ שווערען שטיין פֿון קאָנטריבוציעס אויפֿ'ן האַלז איז דײַטשלאַנד אַרויס פֿון דער מלחמה. אין פֿראַנקרייך איז געשטאַנען פּואַנקאַרע און געפֿרעדיגט אומ'רחמנות צום בעזיגטען. מען טאָר דעם שונא נישט לאָזען צו זיך קומען, מען טאָר איהם נים לאָזען זיך ערהאָלען פֿון די וואונדען. אַ נישט וועט זיך אײַראָפּע ווידער אַמאָל אין אַ שעהנעם העלען טאָג געפֿינען אין ברען פֿון אַ וועלט-מלחמה. דײַטשלאַנד איז געווען איזאָלירט ווי אַ מצורע און אין גרויס פֿערצווייפֿלונג האָט זיך דאָס האָזיגע צובראָכענע לאַנד אַרומגעכאַפּט מיט אַ צווייטען איזאָלירטען און פֿון גאָט און מענשען פֿערשאָלטענעם לאַנד — סאָוויעט-רוסלאַנד.

די איזאָלירטע דײַטשע ליבעראַלע בורזשואַזיע און דער איזאָלירטער רוסישער פּראָלעטאַריאַט האָבען אין אַ מאָמענט פֿון גרויסער פֿערצווייפֿלונג זיך געגעבען די הענד און עס איז געבוירען געוואָרען אַ ראַפּאַלאָ.

2 איזאָלירטע מצורעים האָבען זיך בעגעגענט אויף זייער לײַדענס וועג און בעשלאָסען צו שאַפֿען אַ בונד, פֿון האַס און פֿערניכטונג אַ בונד — פֿון אונטערגאַנג און צושטערונג. פֿון שרעק און טויט פֿאַר דער גאַנצער קולטור-וועלט, וואָס אָטעמט צו זיי מיט האַס און עקעל.

און די וועלט האָט זיך דערשראָקען דערפֿאַר. די וועלט האָט אַ ציטער געטון. די דײַטשע חכמה, אַדמיניסטראַציע און אָרגאַניזאַציע און די רוסישע התלהבות, פּרימיטיוויזם און אָפּפֿערונגס-פֿעהיגקייט האָט נישט געלאָזט רוהען די מוחות פֿון די מלוכה-פֿיהרער אין אײַראָפּא, וועלכע האָבען געטראָגען אין האַרצען די שרעק און די זאָרג פֿאַר דער צוקונפֿט פֿון אײַראָפּא.

און דאַן האָבען זיך אָנגעהויבען צו הערען אַנדערע טענער בײַם גרינעם טיש פֿון פֿעלקער-בונד. פּואַנקאַרע'ס שטים איז וואָס אַמאָל שטילער און בלאַסער געוואָרען, און אויף איהר אָרט האָט זיך וואָס אַמאָל מעהר געלאָזט הערען דאָס זיסע פּאַציפֿיסטישע קול פֿון בריאַנ'ען. מען האָט פּלוצלינג דערזעהען, אַז עס טויג נישט צו לאָזען אַ גאַנץ לאַנד זינקען אין פֿערצווייפֿלונג, וואָרום דאָס קאָן ברענגען פֿערניכטונג פֿאַר אַלין און פֿאַר אַלעמען, און די געגנער פּאָליטיקער האָבען אָנגעהויבען צו ציהען די שטריק אויף צוריק. לײַכטער מאַכען אַ ביסעל דעם גורל פֿון דעם בעזיגטען דײַטשלאַנד. זאָל עס נישט זיין אַזוי פֿערצווייפֿעלט, זאָל איהם דער יאוש נישט וואַרפֿען אין די אָרעמס פֿונ'ם זעלבסט-מערדערישען בונד מיט די סאָוויעטען, אַ זעלבסטמאָרד, וואָס וועט ברענגען מאָרד און פֿערניכטונג פֿאַר אַלע מלוכות פֿון אײַראָפּא. און דאַן האָט אין דײַטשלאַנד אויפֿגעשײַנט דער שטערן פֿון שטרעזעמאַנ'ען.

עס איז דאָ אַנ'אַלט געזעץ אין דער פֿיזיק, אַז מיט דער זעלבער קראַפֿט, וואָס דער האַמער פֿאַלט אויפֿ'ן אַמבאָס, איז בעט דער אַמבאָס צוריק אויס אויפֿ'ן האַמער. דער דאָזיגער כלל גילט אויך פֿאַר'ן צוזאַמענלעבען פֿון מענשען און פֿעלקער. מיט'ן מאָמענט, ווען מען האָט אין פֿראַנקרייך אָנגעהויבען צו רעדען מיט אַ מעהר מענשליכען טאָן צו דײַטשלאַנד. האָט זיך אויך אין דײַטשלאַנד אָנגעהויבען צו פֿערמינדערען די שנאה צו פֿראַנקרייך. און שטרעזעמאַן האָט געפֿונען אַ גוטען באָדען פֿאַר זײַנע פּאַציפֿיסטישע פּלאַנצונגען. דאַן איז געקומען לאָקאַרנאָ, האַג און די אַלע אַנדערע אינטערנאַציאָנאַלע קאָנפֿערענצען, וואָס האָבען דײַטשלאַנד צוריק אַרײַנגעבראַכט אין דער משפּחה פֿון די פֿעלקער.

און ענדליך, האָט דײַטשלאַנד דעם 1. יולי דערלעבט דעם לעצטען אַקט פֿון סליחה ומחילה, די פֿריהצײַטיגע עוואַקואַציע פֿון רהײַן-געביט. אײַראָפּא האָט ס'איהריגע געטון. אָפּגעווישט דעם לעצטען שפּור פֿון דער מלחמה מיט דײַטשלאַנד. איצט דאַרף דײַטשלאַנד פֿון איהר זײַט ווידער אויך טון דאָס אייגענע און פֿערגעסען, פֿערגעסען די צרות און דעם חורבן, דעם האַס און דאָס נקמה-געפֿיהל. וועה וועט אָבער זיין צו דײַטשלאַנד און צו גאַנץ אײַראָפּא, ווען אין בערלין וועט מען זיך לאָזען אָנפֿיהרען פֿון די שאָוויניסטישע פּאָליטיקער, און זיי וועלען בעקומען דעם אַפּעטיט מיט'ן עסען, אויב דאָס וועט געשעהען, וועט די עוואַקואַציע פֿון רהײַן געביט פֿאָרשטעלען מיט זיך אַ נײַע דראַמע פֿון פֿרישע מלחמה-העצערים אין דײַטשלאַנד און אַנדערע לענדער. לאָמיר אָבער האָפֿען, אַז די ניכטערקייט וועט זיגען...

ב. ז—ן.

פֿאַרוואָס ענגלאַנד איז ענטשלאָסען נישט צו פֿער-עפֿענטליכען די מאַקמאַהאָן-הוסיין-קאָרעספּאָנדענץ

(אַ בריף פֿון לאָנדאָן, ספּעציעל פֿאַר'ן „לאָדזשער טאָגעבלאַט")

פֿון **א. פֿוגנאַנסקי**

אין קאַבינעט נאָך דעם אַנדערען, וועלכע האָבען אָנגעפֿיהרט מיט דער רעגירונג אין ענגלאַנד זינט דער מלחמה, האָבען זיך קאַטעגאָריש אָפּגעזאָגט צו פֿערעפֿענטליכען די קאָרעספּאָנדענץ צווישען סער אַרטור מאַקמאַהאָן, דער אויבער-קאָמיסאַר אין מצרים אין מלחמה צייט, און חוסיין, דער אויבער שעריף פֿון מעקקאַ, וועלכער זיצט איצט אַלס עקס-קעניג פֿערשיקט אויף דעם אינזעל ציפּרוס (קפּריסין). פֿולשטענדיג אונאָפּהענגיג פֿון די פּאָליטישע אָריענטירונגען פֿון די פֿערשידענע קאַבינעטען, ליבעראַלע, קאָנסערוואַטיווע און איצט אויך אַרבייטער — אַלע שטעלען זיך ענערגיש ענטקעגען דעם שוין פֿילמאָל איבערגעחזר'טען פֿערלאַנג פֿון פֿיל מיטגלידער פֿון פּאַרלאַמענט, אַז די קאָרעספּאָנדענץ זאָל פֿערעפֿענטליכט ווערען. ערשט מיט אַ קורצער צייט צוריק האָט זיך אַרום דעם ענין ווידער ענטוויקעלט אַ שטאַרקע דעבאַטע אין ענגלישען פּאַרלאַמענט, און וועלכער פֿיל מיטגלידער פֿון דער אַרבייטער פּאַרטיי גופֿא האָבען שטאַרק קריטיקירט זייער רעגירונג פֿאַר וואָס זי זאָגט זיך אָפּ צו פֿערעפֿענטליכען די קאָרעספּאָנדענץ.

ווי בעקאַנט, בויען די ארץ ישראל'דיגע אַראַבער אויף דער קאָרעספּאָנדענץ זייערע טענות, אַז בעת דער מלחמה איז ארץ ישראל זיי צוגעזאָגט געוואָרען און די באַלפֿור-דעקלאַראַציע איז דעריבער לכתחילה נעגעבען געוואָרען אָהן שום ממשות'דיגען יסוד. די אַראַבער בעשטייען אויף זייער טענה, אַז אין דער צייט פֿון דער מלחמה האָט ענגלאַנד זיי צוגעזאָגט, אויב זיי וועלען איבערגעהען פֿון דעם טערקישען צו דעם ענגלישען, אַ זעלבסטשטענדיגע אַראַבישע אימפּעריע, וועלכע זאָל איינשליסען כמעט די גאַנצע אַראַבישע האַלב אינזעל, פֿון תּימן ביז דער טערקישער גרענעץ און פֿון טײַרות ביז באַצראַ. דער צוזאָג געפֿינט זיך, לויט די טענות פֿון די אַראַבער, אין דער מאַק-מאַהאָן-הוסיין קאָרעספּאָנדענץ און זיי האַלטען צוליב דעם, אַז ארץ ישראל דאַרף ווערען אַ זעלבסטשטענדיגע מלוכה צוזאַמען מיט עבר הירדן און מעסאָפּאָטאַמיען, אָדער ווי דאָס לאַנד הייסט פֿון נאָך דער מלחמה — איראַק.

שוין אין 1921 האָט טשערטשיל, וועלכער איז דעמאָלט געווען קאָלאָניאַל מיניסטער, ערקלערט אין פּאַרלאַמענט, אַז דאָס וואָס איז צוגעזאָגט געוואָרען צום שעריף הוסיין, האָט קיין שום שייכות נישט צו ארץ ישראל און האָט מיט די ארץ ישראל'דיגע אַראַבער גאָרנישט צו טון. דאָס זעלבע ערקלערען אַלע זײַנע נאָכפֿאָלגער און זיי זאָגען זיך אָפּ צו פֿערעפֿענטליכען די קאָרעספּאָנדענץ. די „עס שנות" מצד דער רעגירונג וואַרפֿט אַ שאָטען אויפֿ'ן ציוניזם און אויף די צוזאָגען וועלכע די בריטישע רעגירונג האָט געגעבען די יודען. עס דערוועקט זיך אַ צווייפֿעל, צי האָט טאַקי די ענגלישע רעגירונג נישט געהאַנדעלט יושר'דיג לגבי די ארץ ישראל'דיגע אַראַבער. אפֿשר איז טאַקי די מאַק מאַהאָן קאָרעספּאָנדענץ אַ סתירה צו דער באַלפֿור-דעקלאַראַציע? דער ספֿק דרינגט אַרײַן אַפֿילו אין די מוחות פֿון די ציוניסטישע פֿריינט אין פּאַרלאַמענט.

ווען מ'שטעלט זיך אָבער די פֿראַגע, צי זענען טאַקי אַלע ענגלישע קאַבינעטען געווען אַזוי פֿריינדליך געשטימט צום ציוניזם, אַז זיי ווילען אַפֿילו דעם אמת נישט פֿערעפֿענטליכען, אַבי, חלילה די יודען נישט שאַדען. ווען מיר קוקען זיך צו און זעהען אַז דער זעלבער טשערטשיל, וועלכער האָט אַרויסגעגעבען דעם טרויעריג בעקאַנטען „ווייסען בוך" פֿון 1922 און וועלכען ער פֿערוואַסערט די באַלפֿור דעקלאַראַציע און די בריטישע פֿערפּליכטונגען צו די יודען אונטער דעם מאַנדאַט פֿערווייגערט צו פֿערעפֿענטליכען די מאַק-מאַהאָן קאָרעספּאָנדענץ, דאַן שטעלט זיך בעמילא די פֿראַגע צי האָט נישט די בריטישע רעגירונג, נאָך אַנדערע מאָטיוון נישט צו פֿערעפֿענטליכען די קאָרעספּאָנדענץ, און צי האָט דאָס איבערהויפּט צו טון מיט דעם ציוניזם..

טיילען פֿון דער קאָרעספּאָנדענץ זענען אין פֿערלויף פֿון די לעצטע צען יאָהר יאָ פֿערעפֿענטליכט געוואָרען. ערשטענס בעזיצען דאָך די אַראַבער גופֿא אַ טייל פֿון דער קאָרעספּאָנדענץ און צווייטענס האָבען אויך פֿיל ענגלענדער, וועלכע האָבען אין דער צייט פֿון דער מלחמה פֿערהאַנדעלט מיט די אַראַבער, פֿערעפֿענטליכט פֿערשידענע שריפֿטען וועלכע בעציהען זיך אויך אויף דער קאָרעספּאָנדענץ צום ענין און דעם ווערק פֿון בעקאַנטען קאָלאָנעל לאָורענס, „זיבען זיילען פֿון חכמה" און אין די מעמואַרען פֿון דער פֿערשטאָרבענער פֿאָרשערין פֿון מזרח, מיס גערטרוד בעלל, אויך וואָלפֿגאַנג פֿאָן ווייזעל און אַנדערע, האָבען פֿערעפֿענטליכט טיילען פֿון דער קאָרעספּאָנדענץ. ווען מען נעמט די אַלע עקסטראַקטען און ווען מ'קוקט זיך צו זיי גענוי צו, דאַן זעהט מען אַז ענגלאַנד האָט נאָך פֿיל אַנדערע אינטערעסען פֿאַרוואָס זי וויל די קאָרעספּאָנדענץ נישט פֿערעפֿענטליכען.

עס וואַרפֿט זיך גלייך אין די אויגען צו דעם שעריף פֿון מעקקאַ איז סיריען אויך צוגעזאָגט געוואָרען אַלס אַ טייל פֿון דער אַראַבישער אימפּעריע און מען דערמאָנט זיך אַז עס איז כמעט ווי געקומען צוליב דעם צו אַ קאָנפֿליקט צווישען ענגלאַנד און פֿראַנקרייך אַז אין יאָהר 1920 איז עמיר פֿײַזעל מיט כח פֿערטריבען געוואָרען פֿון דמשק. די פֿראַגע וועקט זיך אויף צי קען אפֿשר ענגלאַנד נישט פֿערעפֿענטליכען די קאָרעספּאָנדענץ ווייל זי וויל זיך נישט אײַנרײַסען מיט די פֿראַנצויזען און צי זענען דאָ נישט די ציוניסטען סתם דער שעיר לעזאזל.

„מיר נוצען אויס די געלעגענהייט — לעזט זיך אין בריף פֿון מאַק מאַהאָן צו שעריף הוסיין — אויסצודריקען צו אײַער עמינענץ אונזער וואונש פֿאַר דער אונאָפּהענגיגקייט פֿון די אַראַבישע לענדער און איהר בעפֿרייאונג און אונזער הסכמה צו דער פּראָקלאַמירונג פֿון אַ אַראַבישען קאַליפֿאַט. מיר ערקלערען נאָך אַמאָל, אַז זיין מאַיעסטעט דער קעניג פֿון גרויס-בריטאַניען, האָט אויסגעדריקט זיין פֿרייד אַז דער קאַליפֿאַט איז ווידער צוריקגעגעבען געוואָרען אין די הענט פֿון אַ אמת'ן אַראַבער. אַ אָפּשטאַם פֿון נביאים און געבענשטען בוים". מיט אײַניגע מאָנאַטען שפּעטער, און אַנ'אַנדער בריוו פֿון מאַקמאַהאָן, ווערט שוין וועגען אַ קאַליפֿאַט מעהר נישט גערעדט. עס ווערט שוין דערמאָנט נײַער טערמין: „אַ פֿעדעראַציע פֿון אַראַבישע לענדער" און ס'וואַרפֿט זיך גלייך אין די אויגען דער זאַץ „אַז מיט דער הילף פֿון ענגלאַנד זאָלען געשאַפֿען ווערען אַזעלכע רעגירונגס פֿאָרמען וועלכע וועלען זיין אַרויסגעוואַקסען צום בעסטען נוצען פֿון די פֿערשידענע געביטען". אין נאָך עטליכע חדשים אַרום ווערט פּלוצים אָפּגעשלאָסען אַ געהיימע פֿערשטענדיגונג צווישען ענגלאַנד און פֿראַנקרייך, אין וועלכען סיריע ווערט געגעבען פֿראַנקרייך און איראַק צו ענגלאַנד. די פֿאַרשטענדיגונג איז בעקאַנט אַלס דער פֿאָרטראַג פֿון סייקס פּיקאָט וועלכער האָט דערוועקט די קאָלאָסאַלע אויפֿרעגונג פֿון דעם פּרעזידענט פֿון די פֿעראייניגטע שטאַטען וועלכעס עס איז כדאי צו בעמערקען אַז איידער דער סייקס פּיקאָט פֿאָרטראַג איז צווישען פֿראַנקרייך און ענגלאַנד אָפּגעשלאָסען געוואָרען האָט זיך די קאָרעספּאָנדענץ מיט דעם שעריף הוסיין איבערגעריסען און איז טאַקי קיין מאָל נישט פֿערענדיגט געוואָרען; קיין שום פֿאָרטראַג מיט די אַראַבער איז עד היום נישט געמאַכט געוואָרען און דעם ערשטען טייל פֿון דער קאָרעספּאָנדענץ איז סיריע געווען אײַנגעשלאָסען אין דעם צוזאָג צו הוסיין פֿון אַ אַראַבישע אימפּעריע. די קאָרעספּאָנדענץ און די צוזאָגען האָט ענגלאַנד אונטערגענומען נישט נאָר אָן דער הסכמה פֿון פֿראַנקרייך נאָר אַפֿילו אָן איהר וויסען. האָבען פֿראַנקרייך אין סיריען האָט זיך ענגלאַנד נישט געוואָלט און די שאַפֿונג פֿון אַ אַראַביש שטאַט איז געווען אַ אויסגערעכענטער „צוג" כדי צו מאַכען די פֿראַנצויזישע בעזעצונג פֿון סיריע אוממעגליך. עס איז גאַנץ גוט בעקאַנט וועלכע אינטריגעס זענען אָנגעגאַנגען אין סיריע און לבנון דורך דער ענגלישער מיליטערישער אַדמיניסטראַציע באַלד נאָך דער מלחמה. עס איז בעקאַנט ווי ווייט די ענגליש מיליטערישע אַדמיניסטראַציע האָט זיך בעמיהט מיט אַלע כחות אַרויפֿצוזעצען עמיר פֿײַזעל אַלס קעניג פֿון סיריע כדי נישט צוצולאָזען די פֿראַנצויזען. צום סוף, זענען אָבער דאָך די פּאָליטיקער פֿון ביידע לענדער געקומען צו אַ הסכם אַלס רעזולטאַט פֿון וועלכען פֿראַנקרייך האָט דאָך בעקומען דעם מאַנדאַט איבער סיריע און די אַדמיניסטראַציע פֿון דעם לבנון. ווען עס איז ענטשטאַנען אַ ערנסטע געפֿאַר פֿון אַ קאָנפֿליקט מיט פֿראַנקרייך, איז די מאַק-מאַהאָן קאָרעספּאָנדענץ אַרײַנגעזונקען אין די פּאָרטפֿעלען, ווען קעניג הוסיין האָט בעשטאַנען אויף דעם ענגלישען פֿערשפּרעכען פֿון אַ קאַליפֿאַט איז ער „על-פּי-נס" געוואָרען אויס קעניג, נאָכדעם ווי ער האָט אָפּגעקאָסט אין געלד ממש, דער ענגלישער רעגירונג, איבער זעקס מיליאָן פֿונט שטערלינג. כדי צו פֿערגוטיגען זיינע זין, איז איינער בעשטימט געוואָרען אַלס קעניג פֿון איראַק און דער צווייטער אין עבר הירדן. דערביי האָבען ביידע בעקומען גוט בעצאָלט. פּלוצים האָבען זיך אָנגעפֿאַנגען מלחמות צווישען פֿערשידענע אַראַבישע שבטים, וועלכע האָבען פֿריהער געדאַרפֿט צוזאַמען בילדען די אַראַבישע אימפּעריע. אין דער מלחמה פֿון טורבאה צווישען קעניג הוסיין און סולטאַן איבן סאוד האָט זיך אַרויסגעוויזען אַז ביידע שבטים בעקומען פֿאַר זייערע מלחמות סובסידיעס פֿון ענגלאַנד. איין שבט פֿון ענגלישען אויסען מיניסטעריום און דער צווייטער פֿון אינדיע אָפֿיס. ביז דאָ נישט לאַנג האָבען זיך געצויגען די מלחמות צווישען די וואהאַבים און קעניג פֿײַזעל צוליב פֿראַנצויזישע אינטערעסען אין סיריע און בריטישע אינטערעסען אין איראַק האָט זיך מסתמא נישט געלוינט צו שאַפֿען אַ פֿעראייניגטע אַראַבישע אימפּעריע. מיטלען זענען אָנגענומען געוואָרען, אַז שאַפֿונג פֿון אַזאַ אימפּעריע זאָל ווערען אוממעגליך צוליב אינערליכע מלחמות וועלכע זאָלען זיך ציהען אַזוי לאַנג ביז די מאַק מאַהאָן צוזאָגען וועלען ווערען אַלט און פֿערגעסען. דער צד שבדבר גופֿא — הוסיין אַ אַלטער און פֿערשיקטער אין ציפּרוס קען ווייניג וועמען דערמאָנען אָן דער קאָרעספּאָנדענץ און אָן די צוזאָגען וועלכע זענען אין דער צייט פֿון דער מלחמה געמאַכט געוואָרען צו איהם.

נאָך פֿופֿצעהן יאָהר, כמעט, גייט אין און אויפֿרישען דעם ענין איז פֿאַר ענגלאַנד אין איהרע בעציהונגען מיט פֿראַנקרייך על כל פּנים נישט פֿון באַזונדערען אינטערעס. נישט איז ארץ ישראל דערמאָנט אין דער קאָרעספּאָנדענץ, און נישט צוליב ציוניזם איז ענגלאַנד פֿאַראינטערעסירט די קאָרעספּאָנדענץ נישט צו פֿערעפֿענטליכען. וויכטיגערע מאָטיווען ווי דער ציוניזם זענען פֿערמישט אין ענין, אבי וואָס עס ווערט געשאַפֿען אַ פֿאַלשער אײַנדרוק? — דאָס ווילען דאָך טאַקי די שונאי ישראל וועלכע וועקען אויף פֿון צייט צו צייט די פֿראַגע אין פּאַרלאַמענט זאָל דער עולם גלויבען אַז צוליב אַ סתירה אין די צוזאָגען צו די יודען און אַראַבער, זאָגט זיך אָפּ די ענגלישע רעגירונג פֿון פֿערעפֿענטליכען די קאָרעספּאָנדענץ צווישען גענעראַל מאַק מאַהאָן און אויבער שעריף הוסיין, זאָל מען מיינען, אַז די טענות פֿון די אַראַבער זענען בערעכטיגט און אַז, ווי די אַראַבישע דעלעגאַציע האָט שוין דערקלערט אין איהר קאָמוניקאַט „די ענגלישע רעגירונג געפֿינט זיך אונטער דעם אײַנפֿלוס פֿון די ציוניסטען..."

(„יטא")

דער אמעריקאַנער חלוץ

בעשרייבונגען פֿון ארץ-ישראל

פֿון **י. ד. בערקאָוויטש**

איך האָב איהם געקענט פֿון ניו-יאָרק. ער איז געקומען אַהין פֿון אַ גרויסער פּראָווינציעלער שטאָט — אַ שעהנער, שלאַנקער בחור, מיט אַ געקרייזעלטען שוואַרצען קאָפּ, מיט אַ מילד-שמייכלענדיגע יודישען פּנים און מיט זעלטען שעהנע יודישע אויגען. נאָר אַ שלים-מזל איז ער געווען נאָך פֿון דער היים. ער האָט זיך אַרומגעדרעהט עטליכע יאָהר, זיך אַרומגעטראָגען מיט אַרטיסטישע אַמביציעס, דערווייל חתונה געהאַט מיט אַנ'אָרים מיידעל, זיך צוקריגט מיט די פֿערמעגליכע עלטערן, געהונגערט, געטראָגען סיי זומער און סיי ווינטער אַ טונקעל אַרבייטער העמד, וואָס מ'דאַרף זעלטען וואַשען, זיך געמאַטערט צו רעדען יודיש און נישט געקענט — ביז ער איז אין אַ שעהנעם פֿריהמאָרגען אַוועקגעפֿאָהרען מיט ווייב און קינד קיין גריכענלאַנד.

אין אַ צייט אַרום, אַז איך בין פֿערביי געפֿאָהרען אַטען, איז ער געקומען צום שיף מיך בעגעגענען און בעווייזען מיר די שטאָט. ער האָט זיך געקלאָגט, אַז דאָ איז איהם נאָך ערגער ווי אין ניו-יאָרק. ער איז דאָ אַ פֿרעמדער, די גריכישע שפּראַך קען ער נישט, אַ חוץ דעם איז די שטאָט אַליין אַ טויטע, אַ טרויעריגע, נישטאָ קיין ליטעראַטור, נישטאָ קיין טעאַטער, און זאַלין איז דאָ מיט געלד גלייך.

אַלע נעקעכצען זענען דאָ נישט דערזאָלצען דער גאַנצער גריכישער פֿאָלק איז עפּעס נישט דערזאָלצען... אפֿשר נאָר פֿאָהרען קיין פּאַלעסטינאַ?

אין עטליכע חדשים אַרום, שוין אין תּל אביב, טרעפֿט זיך בײַ מיר די טיר — דער יונגערמאַן איז דאָ! ער שטעהט פֿאַר מיר אין אַ ווײַסער ארץ ישראל'דיגער העמד מיט אַנ'אָפֿענעם קאָלנער און מיט פֿערקאַטשעטע אַרבעל און שמייכעלט ליכטיג מיט אַ הײַטען אָפּגעברוינטען פּנים. אין איין האַנט האַלט ער אַ קליין פּעקעלע, אין דער אַנדערער האַנד — עפּעס אַ שוואַרץ ספֿר'ל.

ער איז געקומען היינט גאַנץ פֿריה מיט אַ גריכישען פּראַכט-שיפֿעל. איז ער קודם כל געגאַנגען זיך באָדען אין ים, געלעגען אַ פּאָר שעה אויף דער הייסער זון און זיך אײַנגעגאַנצען אָפּגעבראָטען... ער וויל דאָ ווערען אַ בחור, פֿון די בחורים, וואָס אַקערן דאָ די שטיינער... יאָ, אַ חלוץ — אָט דאָס מיינט ער טאַקי.. שווער אַרבייטען און בויען דאָס יודישע לאַנד... נאָר פֿריהער פֿון אַלין מוז ער פֿאָהרען קיין ירושלים, ער וויל זעהן דעם הייליגען קבר פֿון משה רבינו...

— איהר מיינט מסתמא דעם קבר פֿון יעזוס?

— יעזוס ליגט אויך דאָרטען?... ניין, ער וויל זעהן דווקא משה'ס קבר.. וואָס? משה האָט נאָך דאָרטען נישט זיין קבר? אַ שאָד.. נאָר ירושלים וויל ער סיי ווי זעהן. נאָך היינט פֿאָהרט ער אַהין. ער האָט ספּעציעל געקויפֿט אין יפֿו אָט די ביבעל אויף ענגליש. ער האָט זי שטודירט אויפֿ'ן ברעג ים צוויי שעה נאָכאַנאַנד.

אַז איך האָב איהם געפֿיהרט צום אויטאָבוס, וואָס געהט קיין ירושלים, האָט ער זיך נישט געקענט אָפּוואונדערן פֿון די תּל אביב'ער גאַסען. ענטקעגען אַטען איז עס אַ לעבעדיגע, פֿרעהליכע שטאָט! און זאַלין זאָגט מען, איז דאָ אויך נישט טײַער... דערהויפּט איז איהם געפֿעלען, וואָס אַלצדינג געהט דאָ אויף העברעאיש.

— איהר ווייסט וואָס מיר איז אײַנגעפֿאַלען? מאַכט ער פּלוצים צו מיר מיט אַ פֿערטרויליכען שמייכעל. — מיין טאַטע, אַז ער איז יונגערהייט געקומען קיין אַמעריקאַ, האָט ער פֿערקירצט זיין נאָמען אויף „בעל", כדי עס זאָל קלינגען מעהר ענגליש. איצט, אַז איך בין אין פּאַלעסטינאַ, קען איך דאָ צוריק נעמען אונזער אַלטען העברעאישען נאָמען! נישט אַזוי?

— ווי איז געווען אײַער העברעאישער נאָמען?

— זעהר אַ שווערער נאָמען, נאָר איך געדענק איהם גוט: „בעלאַצערקאָווסקי.."

אין עטליכע חדשים אַרום האָט ער זיך ווידער בעוויזען בײַ מיר אין שטוב — איצט שוין מיט'ן ווייב און קינד. ער האָט געהאַלטען דאָס קינד אויף די הענד גליקליך געשמייכעלט און אַנדערש נישט גערעדט, נאָר העברעאיש. דאָס קינד איז געווען אַ מיידעלע, נאָר גערעדט צו איהר האָט ער אויף לשון זכר:

— תגיד שלום להדוד; תגיד שלום! (זאָג שלום דעם פֿעטער!)...

הכלל, ער קומט פֿון עין-חרוד, און אַהין פֿיהרט ער בעזעצען זיין פֿאַמיליע. ער האָט זיך דאָרטען פֿיין אַרויסגעאַרבייט — געוואָרען אין דער קאָמונע אַ חלוץ גלייך מיט אַלע חלוצים, ער אַרבייט מיט זיי אין פֿעלד, עסט ברויט בײַ איין גרויסען טיש גלייך מיט אַלעמען, לערנט די חלוצים ענגליש און לערנט פֿון זיי העברעאיש. ער האָט שוין אַפֿילו געפֿיבערט אויך... די צרה איז נאָר, וואָס די עין-חרודער לייט האָבען צו איהם ווייניג צוטרוי. זיי פֿרעגען איהם אַלע פֿריהמאָרגען, צי האָט ער שוין געהאַט אַ טעלעגראַמע פֿון אַמעריקע? אַלע אַמעריקאַנער, זאָגען זיי, קומען אַהער אויף צוויי וואָכען, דערנאָך דערהאַלטען זיי אַ טעלעגראַמע פֿון אַמעריקע, הויבען זיך אויף און ווערען נעלם.

מיט אַ צייט שפּעטער האָב איך איהם שוין געטראָפֿען אויף די ירושלים'ער גאַסען.

ער איז דאָ געוואָרען אַ פֿיהרער פֿאַר אַמעריקאַנער טוריסטען — פֿאַר אַ אידם אַנ'אויסגעצייכענטע בעשעפֿטיגונג. ער האָט דורכגעלערנט ירושלים אויף אויסוועניג. ער קאָן איצט די הייליגע שטאָט מיט אַלע איהרע פֿערבאָרגענע ווינקעלעך, מיט אַלע איהרע אַנטיקען. ער וועט אָנשרייבען וועגען ירושלים אַ גאַנצען בוך, אַ גאַנצע ביבעל!.. די צרה איז נאָר, וואָס ער קען נאָך נישט גענוג העברעאיש. ער דאַרף זיך צו לערנען אַ ביסעל דקדוק — ער מישט נאָך אַלץ לשון זכר מיט לשון נקבה. אויף וואָס דאַרף מען האָבען דעם גאַנצען זכר מיט דער גאַנצער נקבה?...

נאָך די אומרוהען אין אויגוסט איז ער געקומען אין תּל אביב זיך אָפּרוהען.

נו, אַצינד האָבען מיר בעוויזען דער וועלט, אַז ארץ ישראל איז אונזער'ס. מיר האָבען עס געקויפֿט מיט אונזער בלוט. וועט עס אונזער אַמעריקע כאָטש אָפּשאַצען ווי געהעריג? וועט זי איצט שיקען אַהער נישט בלויז איהרע מיליאָנען, נאָר אויך איהרע יוגענד?... עס איז איהם אַ חרפּה און אַ בושה פֿאַר דער וועלט — ער איז דאָך כמעט דער איינציגער חלוץ פֿון אַמעריקע!..

דעם גרעסטען וויץ האָט מיט איהם אָפּגעשפּילט זיין אייגענער פֿאָטער: ער האָט איהם געשיקט טעלעגראַפֿיש געלד, ער זאָל באַלד קומען אַהיים. האָט ער געענטפֿערט דעם פֿאָטער אַזוי: ליבער פֿאָטער בעלאַצערקאָווסקי! אַ גרויסען דאַנק פֿאַר דער נדבה. נאָר עס איז ווייניג. שיק צו נאָך, וועל איך זיך בעסער קויפֿען דאָ אַ פּרדס אַרום רחובות, ווייל איך בעזעץ מיך דאָ אויף שטענדיג.

Bank Spółdzielczy Kupców i Przemysłowców w ŁODZI
Spółdz. z ogr. odpow. — Tel. 136-46 i 188-34

39 צעגעלניאַנאַ 39
פּראָנט 1-טער שטאָק — פּראָנט 1-טער שטאָק

נעמט אָן וועקסלען, פּראָכטען און פֿערשידענע דאָקומענטען אויף אינקאַסע אויף אַלע פּלעצער אין גאַנץ פּוילען בײַ אַ מינימאַלער פּראָוויזיע און צאָהלט אויס דעם זעלבען טאָג, ווייזט איבער געלד אויף גאַנץ פּוילען, נעמט אָן וואַקלאַדען איינלאַגען, גאָלד-געלדער און קלענערע אָפּשפּאָרונגען אויף די בעסטע בעדינגונגען, מאַכט דיסקאָנטאָ און גיט אַרויס אַוואַנסען אויף 'אינקאַסאָ.

ערלעדיגט אַלץ פּינקטליך און רעעל.
די באַנק איז אָפֿען פֿון 9 ביז 2 מיטאָג.

דער כותל-מערבי

פון ד"ר יהושע טהאָן

מיט א יאהר צוריק, און אפשר יאך פריהער, האָב איך געוואָלט א שמועס פון מיט קאָלאָנעל וועדזשוואוד וועגען אונזער קלאָג-מויער, די כותל מערבי. וועדזשוואוד האָט מיר אָבער געענטפערט גאַנץ פעסט און קאַטעגאָריש: „זייט מיר מוחל, איך בין נישט פאַר אונטערעסירט אין אייער געוויין. ווי לאַנג איז דען דער שיעור צו קלאָגען. צוויי טויזענד יאָהר האָט איהר געוויינט, קאָן שוין אפשר זיין גענוג. אויב מיך אונטערעסירט יאָ עפּעס — איז עס אייער אויפבוי, אייערע מעשים". אזוי האָט מיר געענטפערט נישט קיין יוד, אָבער אַן'אויפריכטיגער און געטרייער ציוניסט אייגער פון אונזערע בעסטע פריינד, וועלכער האָט שוין פיל, זעהר פיל געטאָן פאַר אונזער זאַך און וועט נאָך פיל פאַר אונז טון.

און איך האָב אויסגעהערט דעם דאָזיגען „מוסר" און כ'בין נישט אין כעס געוואָרען. און דער שטיל האָב איך פולקאָם מסכים געווען מיט דעם דאָזיגען נישט-יודישען הגדערם - פּראַקטישען ציוניסט מיט'ן גלייכען און געזונדען פערשטאַנד. געוויין — האָב איך מיר געטראַכט — קאָן זיין א גאַנץ פערהייליגטע זאַך, און א געוויין פון א פאָלק, וואָס רויערט שוין 2 טויזענד יאָהר, איז א ריינליגקייט, א קרבן עולה. טראָץ דעם האָבען מיר אָפער בעשלאָסען איבערצוגעהן פון געוויין צו לעבעדיגע מעשים. ואָלען זשע מיר ווייטער ציהען ביז אין דער אונענדליכקייט אַרין דאָס דאָזיגע הייליגע געוויין? און אין די אויערען האָבען מיר געקלונגען די מעכטיגע ווערטער פון דער פּוילישער דיכטערין מאַריאַ קאָנאָפּניצקאַ: „א טרעהר — דאָס איז צו ווענינ, א טרעהר — דאָס איז צופיל, א טרעהר — דאָס איז א זשאַווער, וואָס פרעסט די שטאַרקסטע פינג'ם גוויסט". צו וואָס זשע דאָס געוויין?

און איך האָב זיך דערמאָנט דעם מאָמענט, ווען איך בין צום ערשטען מאָל אין מיין לעבען געשטאַנען פאַר'ן כותל מערבי. דאָס איז געווען צומאָרגענס נאָך מיין אָנקומען קיין ארץ-ישראל. אונדערפרוה דאָס מיך ד"ר מאַגנעס בעגלייט צום הר הצופים, וואו עס זענען געמאַכט געוואָרען פייערהאַפטע הכנות צו דער ערעפנונג פון דער אוניווערזיטעט. שטעהענדיג אויף דעם דאָזיגען באַרג האָט מיין בליק אַרומגעכאַפּט ווייטע ערטער און געגענדען, וואָס זענען דורכגעוועבט מיט'ן בלוט פון אונזער געשיכטע. איך האָב פון דאָרט געזעהן דעם זילבערפאַס פון ירדן און די הרי מואב ביז צום ים המלח. יעדער פינקט, א גרויסע היסטאָרישע מצבה, יעדעס שטיקעל לאַנד — א זכר פון דעם אַמאָל. און דאָ מאַכט מען די הכנות צו דער אוניווערזיטעט, צו יענעם בנין, און וועלכען מיר האָבען אָנגעבונדען אזוי פיל האָפנונגען און חלומות. דאָס איז געווען איינס פון מיינע שטאַרקסטע איבערלעבענישען. געווען איז דאָס אונדערפרוה, נאָכמיטאָג האָט מיך אוסישקין בעגלייט צו דער כותל מערבי. וואָס קאָן איך זאָגען וועגען דעם ערשטען איינדרוק? און פערגלייך מיט דעם, וואָס איך האָב איבערגעלעבט אין דער פריה, איז דאָס געווען עטוואָס דערדריקענדעס. אַרום און אַרום אָרימקייט, קאַליקעס, זיפצען און שלאָכצען — בעטלעריי — „א טרעהר איז א זשאַווער"...

איך בין נאָך שפּעטער עטליכע מאָל געווען ביים כותל, בעת די תפלות. דעמאָלט האָב איך זיך שוין נאַטירליך נים געקאָנט אָפּזאָגען פון דעם איינדרוק, וואָס דער כותל האָט געמאַכט, ווי אַן איבערבלייבעניש פון דער אַמאָליגער לאַנג-פערגעסענער הערליכקייט, מיין אייגענער הערליכקייט. מיינע אבות זענען דאָך דאָ געווען כהנים, מלכים און נביאים, און דאָ האָט מען געשפּינען דעם גאָלדענעם פאָדעם שוין אין יענער צייט, ווען די היינטיגע פיהרענדע פעלקער זענען נאָך געווען אין די וויקעלער. אָט דאָ ליגט דער חותם פון מיין אייגענעם פאָלק, וואָס קיין שום טייוולישע קראַפט קאָן איהם נישט אונטערגראָבען. אזוי פיל לעבען, אזוי פיל אייביגקייט, אזוי פיל אונשטערבליכקייט הויערט אויף דער דאָזיגער וואַנד.

דער ערשטער איינדרוק — א נעגאַטיווער, דער צווייטער, וואָס ביי אונזער נישט-יודישען פריינד. דער ערשטער איינדרוק גראָבט זיך איין דאָרט, וואו עס שפּרודעלט דער קוואַל פון תחיה, וואו עס ווערט געבוירען דאָס נייע לעבען, דאָס לעבען פון גייסט: אויף דער אוניווערזיטעט. און דאָך וועקען די רעליקווען, עס מוז זיך ערוועקען א ליבע צו דעם איינציגען סימבאָל פון אונזער אייביגקייט.

אָט, וואָס דער כותל מערבי איז פאַר דעם יודישען פאָלק. און נאָך מעהר איז דער כותל פאַר דעם יוד, וואָס שטעהט ביי זיינע שטיינער און דאַוונט. אין מאָמענט פון בעגייסטערטער תפלה שטעהט אויף צו זיין לעבען דער גאַנצער רעליגיעזער תוך, וועלכער האָט אזוי אין משך פון דורות אונז געשטאַרקט און געטרייסט.

דאָס איז ענדליך די כותל מערבי פאַר'ן יוד, ווען מיר בעטראַכטען איהם פון א ראַציאָנאַלען שטאַנדפּונקט. נישט מיט דער בלייפעדער און צירקעל אין האַנד, נישט מיט ציפערען און מאָסען אין קאָפּ, נאָר מיט א נשמה, וואָס איז איבערפולט פון ראָמאַנטיזם, מיט דער צעוויגטער פאַנטאַזיע, וועלכע שאַפט זיך איהרע אייגענע וועלטען, טרעט צו דער יוד צום כותל מערבי און ער פאָדערט, אז מען זאָל אָנערקענען א געוויסע רעכט אויף דער דאָזיגער וואַנד.

וואָס פאַר א רעכט? צי מיינט מען דאָ אייגענטום-רעכט? אָדער נאָר היסטאָריש-רעכט?

ניין! נישט און רעד דרוקען זיך אוים אונזערע טענות אויפ'ן כותל. היסטאָרישע פּראָצעסען, וואָס זענען שוין אַריבערגעגאַנגען אַלע היסטאָרישע אינסטאַנציען, לאָזען זיך שוין מעהר נישט ענטשיידען דורך דעם, וואָס מען שרייבט זיי איין, אָדער מען שטרייכט זיי אוים פון דער היפּאָטעק. מיר פאָדערן נאָר די רעכט, וואָס דרינגען אַרוים פון דער פערבענקטער נשמה פון א גרויסען טייל יודען און פון דעם אונפערגעסליכען היסטאָרישען געפיהל פון גאַנצען יודישען פאָלק — די רעכט פון א פרייען צוטריט. די רעכט אויף צו וויינען.

אגודה, די היסטאָרישע קוועלער דערצעהלען אונז, אז די הייליגע רעכט דאָס אונז קיין שום מאַנדאַטאָר פון ארץ ישראל נישט אָפּנעהמען. ה' לוק איז געווען דער ערשטער, וואָס האָט זיי אונז געוואָלט צונעמען. ער האָט געגעבען דאָס געוויין פון צוויי טויזענד יאָהר און עס איבערגעגעבען אין די הענד פונ'ם פּאָליציאַנט, וועלכער האָט אַלטונג געגעבען, אז מען זאָל נישט אַוועקשטעלען קיין בענק, נישט מאַכען קיין וואַנדעל ובדומה און אָט די דאָזיגע ברוטאַליטעט פון ה' לוק איז געווען די התחלה צו א גאַנצער רייע קאָנפליקטען, וואָס האָבען זיך אזוי טראַגיש פערענדיגט.

לוק'ס האַרציגסטער פריינד און מיטלער, דער מופטי, האָט תיכף דערפיהלט אז דאָ האָט ער געטראָפען אין פּינטעל. ער האָט גוט פערשטאַנען, אז די אַראַבישע בעפעלקערונג ציהט צופיל נוצען פון דער יודישער אימיגראַציע, אז ער זאָל זיך לאָזען איינשפּאַנען און זיין העצע. אָבער אז עס וועט זיך איינגעבען אַרויפצופיהרען די העצע אויפ'ן באָדען פון דער רעליגיע, וועט זיך דאָס אַראַבישע פאָלק נאָכגעבען צו פערברעכערישע מעשים. לוק איז איהם אין דעם צוריק געקומען, ווען ער האָט אויף א זיינער [illegible] וואָס זיי האָבען זיך געלאָזט אַריינשלעפּען אין א שאַרפען קאָנפליקט, וואָס זיי האָבען קיינמאָל נישט געהאַט און זיין צו שאַפען. אונז איז קיינמאָל נישט איינגעפאַלען צו פיהרען א שווערען שטרייט וועגען דער היסטאָרישער רעליקוויע. מיר זענען בעגאַנגען א פעהלער און דערמיט האָבען מיר א טובה געטאָן דעם מופטי און דעם מיסטער לוק.

אויב זענען מיר פערגעבריוט און מיר וועלען נישט איבערשרייטען די ריכטונג-ליניע. אַלע פּאָליטישע פּאַרטייען, דאָס גאַנצע יודישע פאָלק האָט זיך פעראייניגט צו פערטיידיגען זיין רעכט פון א צוטריט צום כותל, א רעכט צו האַלטען די דאָזיגע וואַנד פאַר דעם סימבאָל פון קדושה, פאַר וועלכען מיר ווייגען זיך אוים אונזער האַרץ.

די אַלטע און נייע חכמת ישראל האָבען זיך געגעבען די האַנד, כדי צו בעווייזען דער הויך-קולטורעלער און אָביעקטיווער קאָמיסיע, אז מיר האָבען אַזאַ רעכט, הגם דאָס איז א רעכט אָהן רעאַלען אייגענטום-רעכט.

מיר האָבען אַלע ספקות צו גלויבען, אז דאָס מאָל וועלען זיך נישט איבער'חזר'ן די מעשים פון דער שאָו-קאָמיסיע, אז דאָס מאָל וועט נאָר דער אמת און די חכמה ענטשיידען ווער עס איז גערעכט, און ווי דער פּסק-דין זאָל נישט אויספאַלען, געבען מיר יודען זיך לכתחילה אונטער דעם פּסק-דין. דער מופטי און זיינע לייט דראָהען, אז זיי וועלען נישט אָנערקענען אַן'אורטייל, וואָס וועט זיין געגען זיי. זיי ליגט עס מאַקע נאָר אין דעם אז עס זאָל זיין אַן'אייביגער שטרייט. מיר זענען אָבער פעראינטערעסירט אין דער ענדגילטיגער ענטשיידונג, און די ענטשיידונג וועט קומען. און זי וועט קומען לטובת אונז. וואָרום פאַר'ן אַראָפּאַג פון העכסטען מענשליכען געוויסען האָבען מיר שוין לאַנג געוואונען רעכט פּראָצעס.

—:0:—

יודישע בילדלעך פון שפּאַניען

(ספּעציעל פאַר'ן „לאָדזשער טאָגעבלאַט")

— פון —

אלעקסאַנדער ראַוויטש

I

א מצה, ספר-תורה און א.. צלם

די אינטערנאַציאָנאַלע אויסשטעלונג באַרצעלאָנאַ, וועלכע איז שוין אָפען א יאָהר צייט, האָט דאָ נישט לאַנג געעפענט א נייעם פּאַווילאָן אָנגעטרען נאָמען „דער פּאַלאַץ פון די מיסיאָנען". אינם דאָזיגען פּאַלאַץ ווערט געוויזען די מעשונקייט פון די קאַטוילישע מיסיאָנערען אין די נישט קאַטוילישע לענדער.

בעת מיינעם א בעזוך אין דעם מיסיאָנערען פּאַווילאָן האָב איך בעמערקט אויף א טיש ביי דער מיר ליגט א אמת יודישע פּסח'דיגע מצה, א ספר תורה און און דער מיט א שוהל שענדער, אויסגעשניצט פון האָלץ, אויף וועלכען ס'איז א יוד איינגעהילט אין א תלית, און אויבען-אָן א צלם מיט יעזוס כריסטוס.

איך האָב זיך געוואַנדען צום פערוואַלטער פון פּאַווילאָן, ער זאָל מיך אויפקלערען, וואָס דאָס אַלץ זאָל בעדייטען און צו וועלכען צוועק עס איז דאָ געמאַכט געוואָרען די צוזאַמענשטעלונג פון די יודישע רעליגיעזע סימבאָלען מיט די נישט יודישע.

דער פערוואַלטער, א גרייז גרויער גלח האָט מיר געגעבען צו פערשטעהן, אז די קאַטוילישע מיסיאָנערען זענען נישט בלויז טעטיג אין כינאַ, יאַפּאַן, עגיפּטען, און אין אינדיען, נאָר אויך צווישען די יודען.

— מיט אונזערע אויסשטעלונג — האָט ער מיר ערקלערט — ווילען מיר בעווייזען, אז אין א סך יודישע שטובען, וואו מען איז פריהער געווען פרום, הענגט איצט דער הייליגער צלם...

— זעהט נו, סעניאָר — האָב איך געענטפערט — איך בין זעהר גוט אינפאָרמירט בנוגע אייער טעטיגקייט. איך ווייס אגב, אז איהר האָט א סך שפּיטאָלען אין כינאַ און איהר היילט אום זסט י דען אָרמען „געלבען", אויב נאָר ער געהט אַריבער צום קאַטאָליציזם. איהר זענט אָבער פערשטעהען, אז אויך יודען קומען קיין באַרצעלאָנאַ בעזוכען די אויסשטעלונג און יעדער יוד, וואָס וועט זעהען אַזאַ מין קיאָסק, וואו איהר האָט דאָ אויסגעשטעלט, וועט עס אָנגעהמען פאַר אַן'אָפּשפּעטונג איבער די יודישע הייליגטימער און ער וועט זיך שטאַרק בעליידיגען דערפון.

— ווייסט איהר, סעניאָר — רופט זיך אָן דער אַלטער גלח — אז די גאַנצע צוזאַמענשטעלונג פון אָט דעם קיאָסק האָט געמאַכט א יוד?..

— דאָס יודישע פאָלק שענקט אייך אַזעלכע יודען און זאָל אייך גוט העלפען אז איהר זאָלט פון אונז אַוועקנעהמען נאָך עטליכע „געטרייע יודען", פון דעם מין... — האָב איך געענטפערט. מיין בקשה איז, אַלזאָ, איהר זאָלט פון דאַנען באַזייטיגען דעם צלם, אָדער אַוועקנעהמען די יודישע רעליגיעזע סימבאָלען. אַזאַ קיאָסק אויף א עפענטליכען אָרט איז נישט בלויז שעדליך פאַר די אינטערעסען פון דער אויסשטעלונג נאָר דאָס איז אויך אַנטי-קאָנסטיטוציאָנעל. די שפּאַנישע קאָנסטיטוציע לויטעט, אז די איינציגע מלוכה-רעליגיע איז די קאַטוילישע, עס ווערט אָבער טאָלערירט דאָס אויספיהרען אויך אַנדערע קולטען. דאָס לעסטערן א רעליגיע איז שטראָפבאַר. אַזעלכער ספּעקטאַקעל איז גרעסטע לויטערונג פון יודישען הולט...

— איהר האָט רעכט — האָט מיר געענטפערט דער פערוואַלטער — איך וועל אייערע ווערטער איבערגעבען דעם ביסקופּ. אייער בקשה וועט ערפיהלט ווערען.

2

אַלע שפּאַניער זענען יודען...

די אָפיציעלע נאָטע פון דער שפּאַנישער רעגירונג, וואָס איז אין זיין צייט געוואָרען אַרויסגעגעבען, אז ס'איז נישט אמת די ידיעה פון א געוויסער אַמעריקאַנער צייטונג, דאָס די שפּאַנישע רעגירונג האָט צוגעזאָגט צו אונטערשטיצען אַלע יודען, וואָס וועלען זיך בעזעצען אין שפּאַניען, האָט דאָ אַרויסגערופען א גרויסע דיסקוסיע אין דער עפענטליכקייט.

די רעפּובליקאַנישע פּרעסע האָט מורא פאַר א יודישע מאַסען איינוואַנדערונג, מחמת ס'קאָן זיך נאָך, חלילה, צעפלאַקערען דער אַמאָליגע ראַסען האַס, וואָס וואָלט שאַרף געשעדיגט דעם פּרעסטיזש פון שפּאַניען. אויב א יודישער קאַפּיטאַליסט וויל קומען קיין שפּאַניען, כדי צו מאַכען געשעפטען קאָן ער דאָך קומען אָהן אָפיציעלע איינלאַדונגען...

דאַגעגען די קאָנסערוואַטיוו קלעריקאַלע פּרעסע האָט סתם מורא פאַר די אשכנזישע יודען. די ספרדיש שפּאַניאָלישע קאָנען קומען — האָט דאָ נישט לאַנג געשריבען דער אָרגאַן פון די קאָנסערוואַטיווען — מחמת זיי זענען געבליבען געטריי און זער לאַנג אין בעהאַלטען נאָך וואַנאַר די שפּאַנישע מוטער שפּראַך. זיי וועלען זיין לאָיאַלע, רוהיגע בירגער. אָבער די אשכנזים, דאָס איז א חברה רעוואָלוציאָנערען, וואָס קאָנען נאָך בעאיינפלוסען אונזערע „גוטע ספרדישע מיטבירגער און זיי קאַליע מאַכען...

אַלס בעווייז פון אשכנזישען „רעוואָלוציאָניזם" ברענגט די „פאַנגואַרדיאַ" אַזאַ פאַקט:

בעת דער קאָנפערענץ פון דער אינטערנאַציאָנאַלער ליגע פון פעלקער בונד אין מאַדריד, האָט איהר רעדאַקטאָר געהאַט א געשפּרעך מיט א סקאַנדינאַווישען יודישען געלעהרטען. דער רעספּעקטירטער יוד האָט ערקלערט, אז אַלע צרות, וואָס קומען אויף שפּאַניען, זענען א פועל יוצא פון דער אינקוויזיציע. דער רעדאַקטאָר פון דער צייטונג האָט דעם יודישען געלעהרטען אָנגעוויזען, אז איצט קאָנען דאָך יודען קומען, קיינער וועט זיי נישט בעלעסטיגען, די טויערען און די פּאַלאַצען פון שפּאַניען זענען אָפען פאַר יעדען יוד. דערויף האָט דער סקאַנדינאַווישער רעלעגאַט געזאָגט, אז דאָס, וואָס די גרינצען זענען אָפען פאַר אַלע יודען, איז נאָך א צוקלייניגע סאַטיספאַקציע אויף די שפּאַנישע רעגירונג וויל באמת ווידער גוט מאַכען, וואָס אייערע עלטערן האָבען שלעכט געמאַכט, מוז די רעגירונג אַרוים מיט אַן'אָפיציעלען אויפרוף צו אַלע יודען, בעטענדיג ענטשולדיגונג פאַר די יודישע בלוט פערגיסונגען און גאַראַנטירען די זיכער ... פון יודישען לעבען.

אָרים שפּאַניען — ענדיגט די צייטונג — פאַר אַזאַ דערנידעריגונג וואָלט אונז דער צוקונפטיגער דור קיינמאָל נישט מוחל געווען!..

א זעהר כאַראַקטעריסטישע דיסקוסיע בנוגע דעם זעלבען טעמאַ האָב איך געהערט אין „קאַפע דע אָפּעראַ", דאָס שטאַם-קאַפע פון די באַרצעלאָנער אַריסטאָקראַטען, איינער פון די געסט האָט זיך אָנגערופען, אז אויב מען וואָלט בעת דער אינקוויזיציע די יודען נישט אַרויסגעטריבען און אויסגעקוילעט, וואָלטען מיר איצט געשטאַנען פּאָליטיש און עקאָנאָמיש אויף א העכערער מדרגה.

יאָ, יאָ, קרעכצט אַן'אַנדערער — די גוטע יודען האָט מען אַרויסגעטריבען און די שלעכטע איבערגעלאָזט.

וואו האָסט דו דען יודען אין שפּאַניען? — פרעגט דער ערשטער.

מיר אַלע, וואָס זיצען און וואָס געהען דרויסען זענען שלעכטע יודען — איז געווען דער ענטפער. — אויב איהר זענט נישט קיין פולע יודען, זענט איהר לכל הפחות א פינפציג פּראָצענטיגער, דאָס גאַראַנטיר איך אייך...

3

א יוד טאָר קיין אָכסען-קעמפער נישט זיין.

עס איז כמעט א מילזאָך: ס'איז נישט טאָ קיין אין ווינקעל אין דער וועלט, וואו ס'זאָל נישט זיין קיין יודען. דאָס זעלבע קען מען, אָבער, בעהויפּטען וועגען די פּראָפעסיעס. דאָס איינציגע „פאַך", וואו יודען האָבען נישט געהאַט קיין דריסת הרגל און געווען אַקטעוו קאַמוף אָפרש איז עס דערפאַר וואָס דער דאָזיגער „פאַך" שטעהט עפּעס נישט אין איינקלאַנג מיט'ן יודישען געוויסען, הגם ביי אונז, און שפּאַניען, איז א טאָרעראָ א „נאַציאָנאַלער העלד".

איז אָבער ווי בעקאַנט, געקומען פון אַמעריקאַ א געוויסער סידניי פרענקלין, וואָס דאָס באָקסען איז איהם פערמויאוסט געוואָרען, און ער האָט זיך מסתמא אזוי געטראַכט: פאַרוואָס זאָל עפּעס א יוד נישט געניסען פון דער פּריווילעגיע צו זיין א ליבלינגס-העלד ביי די שפּאַניער און דערביי נאָך מאַכען גוטע „ביזנעס"?... האָט מאַקע ר' פרענקלין אַוועקגעוואָרפען די באָקסען האַנדשען און גענומען דאָס שווערדעל פון אַנ'אָקסען=

(ענדע זייט 11)

מיין פעטער

— פון —

י. י. סיגאַל.

1.

כ'האָב א פעטער
הייסט ער נחמיע,
הויבט אַלץ אָן
און האָט חרטה.
פאַנגט היינט אָן
א זאַך צו מאַכען,
און לייגט אָפּ
אויף אַכצען וואָכען.
און ער רייבט זיך
נאָך בעווייזען:
בויען ברוקען,
מאַכען ברייזען.
בויען שלעסער,
בויען טורעמס,
נאָר — ס'וועט נעמען
אַכציג פּורים'ס.
אַז וואָס קאָן
דאָס עלצדינג טויגען.
אַז ער האָט ליב
אָפּצולייגען.
מאָרגען, איבערמאָרגען,
שפּע — טער —
אָט אַזאַ מין יוד
א פעטער.
וואָס איז דאָ
זיך דען צו איילען
ס'גיסען רעגענס?
שיסען פיילען?
צי דער הימעל
פאַלט אַרונטער?
צי עס ווערט שוין
מאָרגען ווינטער?
צי משיח וואַרט
אין דרויסען,
אויף זיין איינציגע
זיין ווייסען?
אַז די מוהמע
בעט א דרייער,
טוט איהם פּלוצים
וועה אַנ'אויער.
און ער מאַכט זיך
מאַמעוואַטשע,
דרייבט אָן זיבען
פייל און וואַטע.
הויבט אָן מיט די
שאַפעס סקריפּען,
טירען, טירלאַך
גאַנצע רייפען.
בענקלי... טאַלען,
בעטען — געהען,
אַז דער קאָפּ
נעמט זיך פערדרעהען.
און די מוהמע
האָט פערגעסען,
סיי אין קאָכען,
סיי אין עסען.
סיי אין פעטער,
סיי אין דרייער,
און בלייבט שטעהען
אַזוי און שלייער.
נישט אויף דער וועלט,
נישט אויף יענער,
דאַכט זיך איהם:
עס קרייען הענער.
דאַכט זיך איהר,
אַז אָקסען ריטשען,
בהמות מרוקען,
קאַטערס קווימשען.
דאַכט זיך איהר
א קעלבעלע מעקעט,
אָט-אַ, און — זי
פאַלט אַוועק'עט.
און זי חלש'ט
און ווערט בלאַסער,
קוים זי מורמעלט:
נאָטע, וואַסער!
ווערען נאָטע'ן
גרויס די אויגען,
און ער פליהט,
ווי פייל פון בויגען.
גלייך אין קאַמער
נאָכ'ן וואַסער,
און ער קומט
דורכגעלאָפען א — נאַסער.
שפּרינצט ער וואַסער
אויף דער מוהמען,
ביז זי הויבט אָן
צו זיך קומען.
דאָ קאָן מען
נישט זאָגען: שפּעטער,
ווי א הירש
ווערט פלינק דער פעטער.
אַז די מוהמע
קוקט שוין פרייער,
שטופּט ער איהר
אין האַנט א דרייער.
און ער ווישט זיך
אָפּ דאָס רעקל
און ער נעמט,
און האַנט זיין שטעקל.
געהט אין מאַרק
זיך האַנדלען סחורת.
נאָר נישט שרעקט זיך,
האָט נישט מורא.
ער קען באַלד
צוריק נאָך קומען,
בעטען „קליינגעלט"
ביי דער מוהמען.
כאָטש א קאָפּיקע
פון דרייער,
אויף טיטון
פאַר א צינגעשער...

2

א פערדעל האָט מיין פעטער
און א וואָגען אויך,
פיהרט ער ווייסע ברעטער,
און לאַנגע סלופּעס אויך.
דאָס פיהרט ער פאַר א בנין —
איין וועט זיך דאָס טון!
ס'איז א גאַנצער ענין,
וואָס ווייסט איהר דערפון?
ער וועט זיך שטעלען בויען
מאָרגען אונדערפרוה,
ווי א גאַנצער גאון,
א טעכנמער פון נישט חי.
אַנ'אַרכיטעקט נאָר פּשוט,
מאַכט ער זיך א פּלאַן,
חקירה'ט ער און דרשה'ט,
גאָר א ווינקעלשאַפטסמאַן.
ליכטיגע דריי טירען,
פענסטער אַכט, צי ניין,
לאָדענס צוויי קאָלירען:
בלוי און ווייס — נישט פיין?
אַז זאַ שטוב פאַר טויבען
אויפ'ן שפּיץ פון דאַך,
סאַמע פון פונאַוויבען —
וואָס, א שלעכטע זאַך?
און די ווענט אין ראָזען
שיינע ראָזע ווענט,
איהר מעגט זיך שוין פערלאָזען
אויף מיין פעטער'ס הענט.
נאָך דערוויל גלעט ער
די שפּיצען פון דער זעג;
נאָך דערוויל רעדט ער,
פּלאַנעוועט — א שרעק.
און איך זיץ און הער איהם:
אָט א מענש, א איש,
און גראָב דערוויל זיך ווערים
פאַר מאָרגען — לאַפּען פיש.

3

פעטער, פעטער, דיינע פּלענער
זענען פון א גרויסען קענער.
דיינע פּלענער, דיינע פּלענער,
ווער קאָן בעסער, ווער קאָן שענער.
דאָ אַזוי און דאָרט אַזוי-אַ,
נעהם זשע, אַרבייט שוין און בוי.
שוין א וואָר אַוועקגעלאָפען
און די ברעטער ליגען, שלאָפען.
ווערען אויסגעדאַרט און טרוקען,
אַזש א צער אויף זיי צו קוקען.
געהם די האַק און נעהם דאָס זעגעל,
און דעם האַמער און די נעגעל.
דער אַרשין און די אַבצווייגע,
ענגע בענגע סטופּ-אַ צייגע.
שלאָג אַריין א סלופּ און באָרען,
שלאָג צונויף א האַלבען לאָדען.
ברענג א טאַפליע פונ'ם גלעזער,
שכנים שמעקען אַלץ די גלעזער.
ווילען וויסען, יענטע גינענדע:
גאָרנישטאָ נאָך וואָס צו זעהען-רע.
פעטער גוטער, פעטער וואוילער,
נעם פערשטופּ זיי שוין די מיילער.
שטעל כאָטש אויף דאָס פאָדער בריקעל,
ווייז זיי כאָטש פון הויז א שטיקעל
זאָלען זיי נישט רעדען, צאַפּלען.
און נישט פינטלען מיט שוואַרצאַפּלען.
און נישט טיימלען מיט די פינגער,
און נישט קנאַקען מיט די צינגער.
שטעלען זיך א גאַנצער מנין,
לאַכען: וואו איז שוין דער בנין?

4

און דער פעטער
מאַכט נאָך פּלענער,
אפשר גרעסער?
אפשר קלענער?
ווידער וואָס
איז די סכנה
אָפּלייגען —
נאָך ראש השנה?
ברעטער ליגען,
ס'קומען שנייען;
וואָס-זשע,
וועלען זיי צוגעהען?
נישט קיין צוקער,
נישט קיין פּוטער.
דאַרפען אויכעט
נישט קיין פוטער.
קאָנען זיך
בשלום ליגען,
זאָלען אויף זיי
שפּרינגען ציגען.
זאָלען אויף זיי
האָגלען קלאַפּען,
כ'וועט, דער רוח
וועט זיי נישט כאַפּען.
יאָ, ס'איז גאָר
אָהן שום סכנה,
וואַרטען ביז
נאָך ראש השנה.

אומצוטרוי און חשד / אין וואס „אמעריקא" גלייבט נישט

פון ד"ר א. מוקדוני (ניו-יארק)

און אלע נארישע באבע-מעשיות, און אלע ווילדע זאבאבאנעס און און אלץ, וואס איז נישט געשטויגען און נישט געפלויגען גלייבט מען אין אמעריקע.

נאר און אינו זאך קען מען און אמעריקע נישט גלייבען, מען קען בשום אופן נישט גלייבען אין דער עהרליכקייט, און דער תמימות און און דער אויפריכטיגקייט פון א מענשען.

און אמעריקע איז נישט קיין סקעפטיש, חלילה, אמעריקע איז לחלוטין נישט ציניש, פערקעהרט — אמעריקע איז זעהר סענטימענטאל, אפט קינדיש, אפט נאאיוו, אפילו אין איהר דורכגעטריבענקייט אמעריקע און גוטמוטהיג און דערפאר אויך אפט גרויזאם, אמעריקע האט גארנישט געהאט אזעלכע פויטערע און פינסטערע ענטוישונגען, אז פון איהר זאל אויסגעלאשען ווערען דער צוטרוי צום מענשען.

אבער עס איז גע'פסל'ט געווארען די מענשליכע עהרליכקייט און אמעריקע און פערפאלען, עס וועט גארנישט העלפען, מעג א מענש קריכען ממש פון הויט צו באווייזען, אז ער איז עהרליך, אז ער איז אויפריכטיג, קיינער וועט איהם נישט גלויבען.

און וואס מעהר א מענש וועט זיך אנשטרענגען צו דעמאנסטראטירען זיין עהרליכקייט און אויפריכטיגקייט אלץ ווייניגער ערפאלג וועט ער האבען און אלץ ווייניגער גלויבען וועט ער בעגעגענען.

און ערגעץ נישט איז מען גיט אזוי פלינק, עפעס טאפט מען תיכף אן דוא פניה, די טרייפע כונה און דעם ממזר'ישען הינטער געדאנק. וואס בעהאלט זיך הינטער דעם כלומר'שטער עהרליכקייט, עפעס לאפט מען כסדר פאר דער האנד יעדען, וואס וויל זיך ארויסשטעלען פאר א עהרליכען און אויפריכטיגען מענשען.

און אלץ, וואס א מענש טוט, און אלץ, וואס א מענש רעדט ריידען מען באלד אפען און נאקעט די פערזענליכע פניה, און אלץ זעהט מען א מאסקע צו בעהאלטען טרייפקייט און אויסשפילען עפעס פאר זיך.

און וואס א מענש זאל נישט טון און רעדען — אלץ, אלץ, איז פאר זיין אייגענען לייב און פאר זיין אייגענע וואוילזיין.

זאגט איינער, למשל, אז די, אדער יענע חברה'לע איז שלים-מזל'דיג זענען אלע פון דער חברה'לע זיכער, אז ער וויל ווערן א נביא, און מען דער בא-טרעהאנדיגער פיינט האבין נביאות. מעג ער זיין גאנץ לעבען אנטלויפען פון קהל'שיר דולעניש און טומלעניש, עס איז קלאר, אז מיט זיין קרומיק איז ער אויסען צו אריינלאפען זיך און זיין באבעס עסק ווי עס געהען די געשעפטען פון דער דאזיגער חברה?

דא קריכט ארוים די קאלע און הארמע זיכערקייט, אז קיין מענש קען נישט נעהמען נאהענט צום הארצען זאכען, וואס זענען נישט פערבונדען און פערקניפעלט מיט איהם פערזענליך און קיין מענש וועט זיך נישט אוועקשטעלען פון רעלער הויט צו זוכען פנימות ביי עמיצען.

און די דאזיגע ווערימדיגע תורה, דער דאזיגער פסול'ער חשד קלעפט זיך צו תיכף צום עמיגראנט ווי ער שטעלט נאר א פוס אויף דעם אמעריקאנישען באדען.

דער דאזיגער עמיגראנט, וואס קומט פון א לאגר און פון א שטאדט וואו מען האט געגלויבט ממש מיט דעם גלויבען אין מענשליכער עהרליכקייט און אויפריכטיגקייט, דער דאזיגער עמיגראנט, וואס האט געהאט כסדר א פאר הונדערט צדיקים אין זיין שטעטעל און וועלכע ער האט געגלויבט בלינד, ער האט געגלויבט אין זייער צדקות, אין זייער אבסאלוטער עהרליכקייט זייערער, דער דאזיגער עמיגראנט פערליערט באלד דעם גלויבען אין מענשליכער עהרליכקייט. ווי ער הויבט אן אטעמען מיט דער אמעריקאנער לופט.

און דערהיים איז דאס געווען דאס שטיקעל חיות; יעדער האט געהאט מענשען וועלכע ער האט געגלויבט אהן ווײַלע עס איז שלייפלאך און קניפלאך, אפען און מיט'ן גאנצען הארצען האט ער זיי געגלויבט: איינער געגלויבט אין דער עהרליכקייט פון רב, דער אנדערער פערקעהרט — האט געגלויבט אין דער עהרליכקייט פון דעם אפיקורס, האט איינער בלינד געגלויבט אין דעם פאליטישען פיהרער ווען דער אנדערער אין א צווייטען, מען האט געמוזט גלויבען עמיצען.

איז נישט געווען איינער און דער אלטער היים, וואס זאל נישט אויפבויען זיין וועלטעל אזוי, אז ער זאל נישט דארפען געהען און ארומקוקען זיך מיט שרעק: האט ער און דער פאליטיק געהאט איינעם, וואס ער האט געטרויט און און וועלכען ער האט געגלויבט. האט ער געהאט אויף אלע אנדערע געביטען פון גייסטיגען לעבען מענשען אויף וועלכע ער האט אנגעשפארט מיט דער גרעסטער זיכערקייט.

און דערוועלבינער טוט גערט ארוים און אמעריקע מיט טרייפען שמייכעלע, וואס זאגט — מיר בלאפט מען נישט, איך ווייס, אז אלע זענען טריף, אז אלע זענען פסול, אז אלע זוכען עפעס גוטעס פאר זייער אייגענע פעלכעל און אז אלע זענען אויסען בלויז צו אבשעלמעווען מיך.

און אלע ווינקעלעך פון דעם אמעריקאנישען לעבען האט זיך צוטראגען דער דאזיגער ווילדער אומצוטרוי צו מענשליכער עהרליכקייט און אויפריכטיגקייט: דערהויפט אבער ווערט דער דאזיגער אומצוטרוי און דעם געזעלשאפטליכען און פאליטישען לעבען.

און און דער פרעסעוואז דאס געזעלשאפטליך און פאליטיש לעבען שפיגלען זיך אפ האט זיך דער קאלטער צינישער אומצוטרוי אויך ארייגעריסען.

דער שרייבער האט געהאלטען כסדר פארן עהרליכען און אויפריכטיגען מענשען, עס איז געווען אזוי גוט ווי אנגענומען, אז עהרליכקייט און אויפריכטיגקייט איז אויך דער מאטעריאל מיט וועלכען ער שאפט.

און אמעריקע איז דער שרייבער אויך גע'פסל'ט געווארען.

יעדער וועט אייך דערקלערען פארוואס דער שרייבער שרייבט דוקא אזוי און נישט אנדערש, יעדער וועט אייך לייכט אויפדעקען די פניות, די בעהאלטענע כונות און די הינטער פוסלער און יעדען ארטיקעל, וואס ער לייענט.

און עס איז לחלוטין קיין חלוק וואס דער שרייבער זאגט און ארטיקעל.

זאגט ער גוטס אויף עפעס, אדער אויף עמיצען, איז דאך קלאר ווי דער טאג, אז דא איז עפעס נישט כשר, ווארום ווי הערט עס א מענש מיט אמאל אזא צוקערדיגער צדיק אין הויבט אן זאגען שבחים דוקא אויף דאס און אויף דעם, וואס האבען נישט פערדיענט, און אז קיינער אויף דער וועלט פערדיענט נישט קיין שבחים, אז אלץ איז צופוילט און צעווערימט און יעדער און אמעריקע זייבער.

זאגט איהר פארקעהרט, עפעס בייזעס און שלעכטעס אויף עפעס, אדער אויף עמיצען, איז ווייטער פונקט דאס נעמליכע, מען וועט תיכף וטיד אויפדעקען, אז איהר זענט פעראינטערעסירט מיט לייב און לעבען צו שעדיגן דעם „עפעס" אדער דעם „עמיצען", ווארום ווי נעמט א מענש און קריטיקירט א זאך מידנישל דיר נישט אדער א מענשען גלאט און דער וועלט אריין.

עס איז שוין דערגאנגען צו דעם, אז קיינעם גלויבט גארנישט אין, אז דער שרייבער קען מיינען אביסעלע מוכח-הכלל מיט זיין ארטיקעל, אז זיין עיקר איז בעצם צו זיין עהרליך און אויפריכטיג, אז איהם טוט פשוט וועה געזעלשאפטליכע אומגערעכטיגקייט, אדער איהם פרעהט אמאל פשוט א געזעלשאפטליכע גערעכטיגקייט.

און דא איז דער פשוט'ער לעזער און דער קאלעגע שרייבער ביידע עהנליך אינער אויף אנדערען ווי צוויי טראפען וואסער.

דער שרייבער ווען ער פאלעמיזירט מיט א קאלעגע וואס ער זיך גארנישט געבען די מיה צו באווייזען, אז דער שרייבער גרייזט, אז ער האט א טעות, אדער אז ער איז סתם נישט גערעכט, ניין, ער וועט ראשית כל נעהמען צו אויפדעקען די פערזענליכע פניות, די טרייפע כונות פריהער פון אלץ מוז ער דערצעהלען, אז ער גלויבט נישט דעם קאלעגע זיינעם, אז ער קען איהם נישט גלויבען, ווייל אוטלאלם ווארט איז א מיאוס'ע פניה און יעדער זאץ איז א טרייפע כונה, און אויב אזוי שוין אויף דעם עצם ענין נישטא וואס זיך אבצושטעלען.

און אזוי איז דער הארציגער לעזער.

ווערט און שווער און אזא לעבען ווי וויסטען אומצוטרוי און ביינען חשד פאר וואס זוכען און לעבען א זינגען און פאר די וואס זענען פערשאלטען מיט א הארץ וואס וועהטאגט און בלוטיגט.

און מיט דעם דאט מען געפענט ברייט טוהר און טויער פון יעדען אויסווארף, יעדען שלים-מזל, יעדען קליינינקען קאריערעסט, יעדען משומד און יעדען נאקעטען צינוקער.

ווען אלץ איז פסול און טריף ווערט דאך טרייפקייט און פסלגות גע'כשר'ט, דאס הייסט דאך פשוט אויסשטעלען א הכשר דער טרייפקייט און פסלגות.

דער צינישער אומצוטרוי צו דער מענשליכער עהרליכקייט, וואס בושעוועט און אמעריקע האט דאך געעפענט די טירען פאר טויזענדער טרייפע פאליטיקער, פאר צעהנדליגער פסול'ע קהל'שע טוהער און פאר הונדערטער טויזענדער פערדארבענע קהל'שע טומלער.

סיי ווי סיי זענען קיין צדיקים נישטא — טא זאלען שוין בעסער שאלטען און וואלטען אפענע רשעים.

דער ווילדער אומצוטרוי האט זיך אליין געוואלט בערעכטיגען און ער האט בכיון ארייגעצויגען און דער פאליטיק און און דער געזעלשאפטליכקייט די סאמע פסולות.

איצט איז שוין דער אומצוטרוי בערעכטיגט, ווארום צעווערימט איז די פאליטיק און די געזעלשאפטליכקייט פון טרייפע, ציניש און פערדארבענע טוער, איצט איז דער גערילכטער חשד אויף מענשליכער עהרליכקייט און אויפריכטיגקייט שוין זעהר און זעהר בעיש-טיגט, ווארום צעפרעסען איז שוין דאס לעבען פון קליינע פניות, פון מאוס'ע כונות און פון עקעלדיגער זעלבסט זוכט.

און הארציגען, ווארימען צוטרוי האט-דעשען זיך און וואקסען אוים ריינע, כשר'ע, עהרליכע און אויפריכטיגע מענשען, עס איז נישטא קיין בעסער מיטעל ווי אזוי צו מאכען א מענשען עהרליך ווי צו שענקען איהם דעם גרעסטען צוטרוי.

און הייסען גלויבען קומען אויף הייסע צדיקים, און קאלטען אומגלויבען האדעווען זיך אוים קאלטע רשעים.

דער פינסטערער חשד און אומצוטרוי צו מענשען האט און אונזער יודישען לעבען אנגעמאכט א חורבן; אונזער גייסטיג לעבען איז פון אייביג אן געווען געבוים אויף טיפען צוטרוי און טיפען גלויבען אין מענשליכער עהרליכקייט, דאס איז געווען דער פונדאמענט פון אונזער גייסטיג לעבען, קיין פאלק אויף דער וועלט האט נישט אזוי פיעל צדיקים, אזוי פיעל געהייליגטע, אזוי פיעל פרומע, גאטספארכטיגע, למדוואונקעס, בעלי-שם-טוב'ס, בעלי מופתים, גוטע יודען, בעלי טובות, קדושים און אנדערע, וואס זענען געבענטשט מיט גרויסע און שעהנע מידות, מיר האבען געמוזט האבען מחנות פון עהרליכע יודען אויפריכטיגע יודען און די צייטען פון יודישע צרות, גזירות און מיר האבען זיי געהאט, מיר האבען זיי געשאפען, מיט'ן גלויבען און צוטרוי האבען מיר זיי געשאפען.

מיט אונזער גלויבען און מענשליכער עהרליכקייט האבען מיר געשאפען גאנצע מחנות פון גרויסע יודען.

איצט מיט אונזער נישט גלויבען און מענשליכער עהרליכקייט האבען מיר אנגעהארעוועט מחנות פון קליינינקע, דאוואגדיגע טוהערלעך: מיר האבען א מאך געטאן אויף מענשליכער עהרליכקייט, מיר האבען זיך מיאש געווען פון מענשליכער אויפריכטיגקייט און און אונזער לעבען האבען זיך אויסגעזעצט ברייט אזוי ווי געבעטענע געסט אלע פסול'ע, אלע הונגעריגע נאך א ביסעל כבוד, אלע דורשטיגע נאך א קאפעטשקע גדולה און אלע קליינינקע, וואס האבען מורא, אז מען זעהט זיי נישט, אלע לילליפוטען, וואס ווערען פערפאלען און גרויסען און און מעכטיגען לעבען.

עס זענען דא טויזענדער סיבות פארוואס דוקא און דער יונגער, טעמיגער, ענערגישער, מוטהיגער און נייער וועלט האט זיך דער ווארים פון אומצוטרוי און חשד צו מענשען פערקלייבען.

דער מענש וואס עמיגרירט איז א שטיקעל מופקר, דער מענש, וואס האט א לעבען הינטער זיך געלאזען איז א שברי כלי אז א געוויסען זין און ער איז מסוגל צו געוואגטע מעשים נישט פונאנדערקלייבענדיג זיך און זייער קוואליטעט דער מענש, וואס איז ארויסגעריסען געווארען פון איין וועלט ווארצעלט זיך נישט איין אזוי גיך און א נייער וועלט און דער נישט איינגעווארצעלטער איז קאפאבעל אויף פערשיידענע טהועכצען, דער עמיגראנט קומט דאך און דער נייער וועלט לכתחלה נאר צולייב מאטעריעלע גליקען, ער איז דאך מפקיר אלץ צוליעב דעם...

ווארום בעצם שאפען טראדיציעס צוטרוי און גלויבען צו מענשען, א מענש, וואס איז ארומגעוואקסען מיט דורות, מיט פעסטע זיטען, מיט א איינגעפונדערווערטען שטייגער פון לעבען מוז האבען צוטרויען צו זיך אליין און ממילא אויך צוטרוי צו אנדערע, וואס זענען ענליך צו איהם, און א לעבען פון דורות קאן מען אייגנע די אנדערע, ווייס מען איינע די אנדערע און מען ווייס קלאר ווער אזוינס יעדער איז.

און שוין אבער די צייט פון שטויביגע עמיגראנטען לעבען לאנג ארויבער און אונזער יודישען לעבען און אמעריקע, יודען זענען שוין ארומגעוואקסען מיט טראדיציעס, עס זענען שוין דא דורות מיט ווארצלען און דער אמעריקאנישער ערד, עס זענען שוין דא איינגעזעסענע יודען און עס זענען שוין דא יודען מיט א אמעריקאנישער געשיכטע הינטער זיך.

עס טומלען בלויז די רעשטלעך פון די פרישע, דא נישט לאנג אריינגעקומענע עמיגראנטען, זיי זענען נאך ווי שטויב און לעגנען זיך אוועק וואו דער ווינט טראגט זיי, דאס יודישע לעבען און אמעריקע איז שוין בכלל איינגעווארצעלט און איינגעזעסטענט.

און עס הערשט נאך אלץ דער עמיגראנטישער אומצוטרוי, דער עמיגראנטישער פערביטערטער אומגלויבען און אונזער גייסט, פאליטיש און געזעלשאפטליך לעבען.

דאס יודישע לעבען האט שוין א גאנץ פיינעם געשטאלט און אמעריקע און און אונזער גייסטיג לעבען פיהלט זיך נאך שטארק דער נאקעטער הייגט פון דעם ערשט צו זיך געקומענעם עמיגראנט.

—=0§0=—

דער סוד פון ארוכת ימים *)

פון פראפ. ד"ר ק. פ. נאארדען (ווין)

און וואס בעשטעהט דער סוד פון דערגרייכען א הויכע עלטער? די דאזיגע פראגע איז שוין הונדערטער מאל געפרעגט געווארען און דאך פלייבט זי שטענדיג נײַ. זעלבסטפערשטענדליך, אז א תשובה אויף דער פראגע ערווארט מען קודם כל פון דאקטוירים און טאקע פון אזוינע דאקטוירים, וואס האבען אליין דערגרייכט צו א הויכען עלטער.

די תשובות זענען אבער געווען זעהר פערשידען.

קודם כל דארף מען אויסמיידען אומגליקס-פאלען, ווייטער אזוינע טויט-פאלען, וואס קומען פון שארפע אנשטעקענדע קראנקהייטען. ס'איז אפילו דא א כלל, אז שטארקע מענשען ווייזען ארוים א גרעסערען ווידערשטאנד ביי געגען אומגליקס-פאלען, ביי געגען אנשטעקענדע מחלות. דאס איז אבער א כלל מיט אזויפיל אויסנאהמען, אז מ'קאן איהם שוין פשוט נישט אננעמען פאר קיין כלל. מיר ווייסען נאר אויף זיכער, אז פאר א מענש מיט א שוואך הארץ איז א שטארקע הויז-קראנקהייט געפעהרליכער, ווי פאר א מענש מיט א געזונד הארץ. דער דאזיגער כלל איז איבערהויפט גילטיג ביי געוועהנליכע לונגען-אנצינדונגען. ביי א לונגען-אנצינדונג וואס קומט פון א'אינפלוענציע, איז שוין דאס גיט טאזא כלל. און ביי טובערקולאזע און דאק האט די געזונדהייט פון מענשענ'ס קאנסטיטוציע א גרויסע בעדייטונג.

ווי ביי פלאנצען און חיות, אזוי א'יך ביים מענש איז די פראגע פון אריכת ימים, אויב נאר ער איז נישט קראנק, נאר סתם אלט, א פראגע פון אינערליכער געזעצמעסיגקייט. דאס קאן קלאר ווערען פון א משל. אין דער גאנצער וועלט זענען בעריהמט די אזוי-גערופענע פראנצויזישע רויזען „לא פראנס", זיי שטאמען אלע פון איין עקזעמפלאר וועלכען מ'האט מיט אנ'ערך 80 יאהר צוריק בעקומען דורך צוכטונג (הארעוואניע). דורך צעקלירונג (איינאימפונג פון פלאנץ מיט'ן קנאספ) האט מען ארויסגעקריגען נייע עקזעמפלארען. מיליאנען עקזעמפלארען פון זיי זענען איצט פערשפרייט איבער דער גאנצער וועלט. אבער דאס זענען אלץ געווען נישט מעהר ווי אפצווייגונגען פון ערשטען עקזעמפלאר, און נישט קיין אמת'ע פארטזעצונג פונ'ם מין אויף א געשלעכטליכען וועג.

זייט א יאהר 15 קאן מען בעמערקען, אז דער דאזיגער סארט רויזען האלט ביים אויסשטארבען. עס העלפט זיי נים קיין אפהיטען און הארעוואניע — און בעזונדערס מערקווירדיג איז דאס, וואס די דאזיגע ערשיינונג קומט גלייכצייטיג פאר ביי אלע „לא-פראנס"-רויזען אויף דער גאנצער וועלט. דאס איז א בעווייז אויף דער אינערליכער געזעצמעסיגקייט פון עלטער ביים פלאנץ, וואס עס שטיצט זיך אויף ראסען-אייגענשאפטען, וועלכע זענען אהן שום ספק א ירושה-זאך. און קערנדעל ליגט שוין די דאזיגע אייגענשאפט. דאס איז דער גורל. דאס בהדרגה'דיגע אפשטארבען צוליב אלטקייט ביים ארגאניזם פון בעלי-חיים קומט, ווייזט אוים, אלס פועל-יוצא פון דער אויסשעפונג פון די דריזען מיט אינערליכער סעקרעציע. ספעציעל די שוואכקייט פון די שילד-דריזען איז דערצוגורם. מ'קאן דאס אבער אננעמען נאר מיט בעווארעניש: און א סך פאלען איז עס טאקע אזוי. דאקטוירים דערקענען דאס און מען בעמיהט זיך אפצופרישען די שילד-דריז, עס בעווייזט זיך דאן א געפיהל פון פעריונגערונג און פערגרעסערונג פון דער ארבייטס-פעהיגקייט. צי דאס רייסט ארוים אויך א לעבענס-פערלענגערונג — איז א ספק און ס'איז שווער דא צו קאנטראלירען און צו פרופען. צי אנדערע דריזען האבען דא אויך וואס צו זאגען — קאן מען אויף זיכער נישט זאגען. צו וועניג ווייס מען וועגען דעם.

די פעטקייט פון קערפער שפילט זיכער א גרויסע ראלע אין דער פראגע פון אריכת ימים. די סטאטיסטיק פון גרויסע פערזיכערונגס-געזעלשאפטען בעווייזט, אז פעטלייביגע מענשען האבען מיט 30 פראצענט ווייניגער מעגליכקייטען צו דערגרייכען דעם נארמאלען דורכשניטליכען עלטער. געגען פעטלייביגקייט מוז מען בעצייטענס אנגעמען מיטלען, און ס'איז אויך נויטיג דעם גאנצען ארט לעבען איינצושטעלען אזוי, אז קיין פעטס זאל זיך נישט אנזאמלען. קודם כל דארף מען ארבייטען מיט די מוסקלען! דאס פעהרהיט פון ווייטערדיגער פעטקייט. איך האב שוין זעהר לאנג, און דער מאנאגראפיע וועגען פעטלייביגקייט וואס איז ערשינען אין יאהר 1900, שטארק בעטאנט די נויטווענדיגקייט פון א פריהצייטיגער און פלאנמעסיגער בעקעמפונג פון דיקקייט. דערביי איז וויכטיג, אז די בעקעמפונג זאל פארקומען מיט דער הילף פון גאנצען לעבענס-שטייגער, געשטיצט אויף שכל'דיגע כללים, און נישט דורך גוואלט-קוראציעס, וועלכע האבען במעט שטענדיג נאר א צייטווייליגע פעולה און נישט נאר וואס זיי שטעלען נישט צוריק די פערלוירענע ווידערשטאנדס-פעהיגקייט, נאר זיי ווירקען נאך אפט אין דעם פרט לרעה.

די סכנה פון פעטלייביגקייט קומט פון צופיל עסען, פון דער פריהצייטיגער אפנוצונג פון די ארגאנען פון דער בלוט צירקולאציע, ווי אייך פון הארצען און פון די בלוט געפעסען. בכלל איז דער פערלוסט פון דער נארמאלער ארבייטס-פעהיגקייט פון די ארגאנען פון דער בלוט צירקולאציע, ביי דער אפווזענהייט פון אנדערע מחלות, איינע פון די הויפט סיבות פון א קורצען לעבען. מען קען זיך אבער געגען דעם אנ'עצה געבען. נאר ס'איז א טעות צו מיינען, אז מען וועט די דאזיגע ארגאנען איינהאלטען אין א גוטען מצב נאר דאן, ווען מען וועט זיי שאנעווען. דאס איז טאקע ריכטיג ביי א שווערער פארם פון קראנקהייט פון די ארגאנען פון בלוט צירקולאציע, אבער נישט ביי לייכטע פארמען פון הארץ און געפעס קראנקהייטען אדער ביים אנהויב פון שטערונגען און דער בלוט צירקולאציע. און געגענטייל: עס מוז דאן ריכטיג צעטיילט ווערען די ארבייט און רוה, צו פיל שאנעווען און נישט נוצען איז נישט ווייניגער שעדליך ווי די איבעראנשטרענגונג.

אוודאי האט די דערנעהרונג א בעדייטענדע השפעה אויף דער אפנוצונג פון קערפער. א ראיה איז, אז פון צופיל דערנעהרונג ווערט מען פעטלייביג, וואס לכתחילה איז דאס מעהר נישט ווי נישט אנגענעהם, און שפעטער ווערט עס א סכנה. דאס איז א גאנץ אלטע ערפאהרונג. שוין אין די עלטסטע ביכער וועגען מעדיצין און געזונדהייט פראגען ווערט דאס צופיל עסען בעטראכט אלס א סיבה פון קיצור ימים. ווי ווייט בעזונדערע דערנעהרונגס פארמען, נישט רעדענדיג וועגען צופיל עסען, האבען א השפעה אויפן לעבענסדויער איז שווער פעסטצושטעלען, הגם גאנץ אפט רעדט מען און מען שרייבט וועגען דעם און וועגען זיך, וואס מען ווייס נעבעך. למשל, ס'איז שווער צו זאגען אויף זיכער, צי ווירקט טאקע א ריין וועגעטארישע דערנעהרונג, אדער פון גרינס מיט מילך, אז מ'זאל מאריך ימים זיין, אדער צי דאס בענוצען א סך פלייש, אדער בכלל דאס בענוצען פלייש ווירקט פונקט דעם היפוך. זעהר אפט זאגט מען, אז בעשטימטע מאכלים, ווי, למשל, לויט מעטשניקאוון (מיט פערציג יאהר צוריק) דאס בענוצען א סך זויערמילך איז גורם צו אריכת ימים. די יסודות דערפון זענען גאנץ אומזיכערע.

זעהר אפט וויל מען ערקלעהרען אריכת ימים מיט בעשטימטע מאכלים, און דער אמתן האבען דא גאר צו זאגען איינגעבארענע אייגנשאפטען פון שטאם. כדי צו קענען ריכטיג אורטיילן, דארפן מיר האבען א פערגלייכענדיגע דערנעהרונגס-וויסענשאפט. וועלכע זאל ארומנעהמען אלע פעלקער פון דער ערד מיט פערשיידענע דערנעהרונגס פארמען. לעת עתה זענען מעייר ווי ראשי פרקים פון אזא פערגלייכענדיגער דערנעהרונגס וויסנשאפט נישט. איך וועל זיך דא נישט פערנעהמען מיט די השפעות פון געוויסע מאכלים. ס'איז פאר יעדען קלאר, אז דאס צופיל בענוצען אלקאהאלישע משקאות און אויפרעגענדיגע נענוס מיטלען, ווי שטארקע קאווע, טאבאק, אויב מען מיספרויכט מיט דעם, ווירקט שלעכט אויף בעשטימטע ארגאנען, בפרט אויף די ארגאנען פון דער בלוט צירקולאציע, און ממילא אויך אויף דער צייט פון לעבען.

מען דארף איבערהויפט נישט מיינען, אז שאנעווען און אפהיטען זיך. זיך דערווייטערען פון אויפרעגונגען און אנגעשטרענגטער גייסטיגער טעטיגקייט ווירקט אומבעדינגט, מען זאל לאנג לעבען. פערקעהרט. ס'זענען דא א סך מענשען — און דאס זענען נישט די ערגסטע — וועלכע בליהען און לעבען זיך אוים נאר אין שטורם (אזוי ווי ביי א סך פלאנצען), און נאר ביי א שטורמישען ארט לעבען, דורכגעדרונגען מיט אחריות'דיקער טעטיגקייט, דערגרייכען זיי א טיפען עלטער. רוהען זיי אבער, דאן ווערען זיי אומעטיג און טרויעריג. („טאג" ידיעות)

——:0:——

*) מיר ברענגען דא פון „נאטור און געזונדהייט", דרעזדען, די מיינונג פון וועלט-בערימטען פארשער און געלערנטען פראפ. נאארדען וועגען אריכת ימים, וואס איז בעזונדערס מאסגעבענד, נעהמענדיג אין אכט זיין אייגענע רייכע ערפאהרונג און גרויסע בקיאות אין די בעריהרטע פראגען.

רעדאקציע

לאדז דארף האבען א פלאזשע...

(פלוידערייען — סתם אין דער וועלט אריין)

פון גראף-קאלי

אוי די היצען! אוי די היצען!
איך קאן נישט שטעהען, איך קאן נישט זיצען
שטאט צו ליגען אויף דער פליאזשע
מוז איך נעבוך שרייבען וויצען...

א סקאנדאל, רבותי, א גוואלדיגער סקאנדאל! ס'איז פשוט צו שרייען „שמע ישראל". לאדז, אזא רייכע שטאט, וואס פערמאגט אזעלכע גראנדיעזע טעקסטיל פאבריקען, לאדז, וואס האט אזא „מאדערנע" מקוה אויף גדאנסקע און פערמאגט אזא יודישע קהלה, וואס איהר קאן מען קלינגט פון איין עק פוילען ביז'ן אנדערען... לאדז, וואס איז רייך און אזעלכע וואונדערבארע אינסטיטוציעס פאר קולטור און ערציהונג, ווי „העלענענהאף" און „יוליאנאוו"...

לאדז אזא מעכטיגע, רייכע שטאדט מיט אזוי פיל אנטימען, זאל נישט פערמאגען...

נו, לאמיר אין אינצינע פליאזשע, וואו מען זאל קענען זומער און די גרויסע היצען נאך דער שווערער ארבייט פון לויפען זוכען א גמילת חסד, — אוים רוהען די מידע, צעבראכענע ביינער...

פרעג איך אייך, רבותי איז דאס נישט קיין סקאנדאל?..

ווארום, לאדז, דארפסט איהר הינטען, איז פון דער נאטור אַ-ליין, צוגעפאסט פאר אנ'ערשט קלאסיגע פליאזשע...

לאמיר זעהען, רבותי, וואס אזוינס בעדארף מען האבען צו א פליאזשע?

ווייסען מיר דאך, אז די ערשטע זאך איז זאמד... טא ווייזט מיר, רבותי נאך א צווייטע שטאדט און פוילען וואס פערמאגט אזויפיל זאמד, ווי לאדז?..

ברענגט מיר מיין ווייב אין דער פריה צום פרישטיק א שווארץ ברויטעל, איז, ווי נאר איך גיב דעם ערשטען ביס, האב איך שוין א פולען מויל מיט זאמד.. געה איך אין יודישען מיינטעאטער און וויל זיך זעצען אויף א בענקעל, מוז איך פריהער מיט א טיכעלע אפטרייסלען דעם זאמד...

שפאציר איך אויף אונזער בראדוואי — אויף פעטריקאווער גאס, פאהרט דורך אנ'אויטא און שיט מיר אן פולע אויגען מיט זאמד...

הכלל, און זאמד, זעהט אוים איז קיין מניעה נישטא. אלזא וואס דען ווערט איהר זאגען, וואסער? א פליאזשע דארף אויך האבען א וואסער, טא ווער איז נאך אזוי רייך און וואסער, ווי אונזער לאדז...

אמת. קיין ווייכסעל האבען מיר נישט, קיין „וויעפש" אויך נישט... נאר דערפאר האבען מיר דאך א יודישע קהלה...

אנו, אדרבא, געה נאר, זיים מוחל, דארט ארויף און א יומא דפגרא אויף א זיצונג און הערט נאר אוים א דעבאטע וועט איהר גלייך דערפיהלען אזויפיל וואסער, וואס ס'קאן זיין גענוג אויף אפצובאדען א גאנצע שטאדט מיט אקסען...

און טאמער איז אייך ווענוג, זייט זיך מטריח און לאפט זיך אריבער און אונזער שטאדט-ראט דארטען פעהלט אויך ב"ה קיין וואסער נישט...

און טאמער וועט נאך אלץ זיין ווענוג, וועלען מיר בעטען אונזערע לאדזער מאדערנע דיכטער און קונסטלער, וועלען זיי אונז צושטעלען אזויפיל וואסער, אז לאדז וועט ווערען א צווייטע ווענעציע...

אלזא, און וואסער איז אויך קיין מניעה נישטא...

א וואס שווייגט מען? וואס מאכט מען נישט קיין פליאזשע?..

לאדז נויטיגט זיך אין א פליאזשע נאך מעהר, ווי אין „גאדזאדען"... ווייל א פליאזשע איז דאס בעסטע ארט אויף אפצורוהען נאך די גרויסע היצען און צו מאכען א חשבון הנפש...

און נישט אזוי פאר אונז ברענגט א פליאזשע גוואלדיגע נוצען, ווי פאר אונזערע ווייבער...

און נישט אזוי פאר אונזערע ווייבער, ווי פאר אונזערע טעכטער.. פאר זיי איז די פליאזשע ווי בעשאפען מששת ימי בראשית...

ווייל אויסער די „היגיענישע" בעדינגונגען, וואס א פליאזשע פערמאגט, קען אמאל א פליאזשע פאר אונזערע טעכטער דינען אלס התונה פערמיטלער...

וויפיל, מיינט איהר, זענען שוין מיידלאך כלות געווארען אויף דער פליאזשע?.. און נישט בלויז כלה'ס, נאר אפילו ווייבער... נישט איינע האט שוין דארט געפונען איהר אמת'ן בעשערטען..

נישט איין מיידעל אויף דער פליאזשע
ווער געהאלפען אין איין ווייל'ע,
דארטען קוקט מען אויף קיין קליידער,
נאקעטקייט איז גאר א מעלה...
מענער, ווייבער, יונגלעך, מיידלעך,
אלטע באבעס, און אויך זקנים —
דארטען הערשט די דעמאקראטיע —
אלע ליגען דארט און איינעם...
דארט פרעגט מען אויף קיין גרן,
אויף דער פליאזשע און די היצען,
ס'גילט איין לאזונג דארט פאר אלע —
ברענען, פלירטעווען און שוויצען..

א דין־תורה מיט גאט

א וואונדערליכע מעשה פון רבי אלימלך

פון יוסף פוקס

און דער צייט פון דעם גרויסען צדיק און געטליכען מענשען רבי אלימלך פון ליזענסק, האט געטראפען א זעהר שלעכטע גזירה, וואס דער עסטרייכישער קייזער האט ארויסגעגעבען, אז יעדער יוד, וואס וויל חתונה מאכען א קינד, דארף בעצאהלען און קייזערליכען שאץ קאמער פיר הונדערט גולדען אפצאהל. און אזא סומע האט זיך דעמאלט גערעכענט פאר א זעהר גרויסע, און ווער עס האט דאס נאר מאגט איז פערדרעכענט געווארען אלס א רייכער מענש. עס פלעגט שטיין זיך, אז די גזירה האט ארויסגערופען א גרויסען טרויער ביי יודען, און פיל בתולות זענען געבליבען פארזעסען.

און א קליינעם שטעטעל נעבען ליזענסק, האט געוואוינט א זעהר פרומער יוד, אבער נישט פאר קיינעם געראכט א גרויסער קבצן, און א מטופל מיט פיל קינדערלאך. ער האט געהאט עטליכע טעכטער בוגרתן אונטער דער חופה צו שטעלען, און עס האט זיך געטראפען א זעהר פיינער יונגערמאן, וואס האט איינגעוויליגט חתונה צו האבען מיט דער עלטסטער טאכטער, נאר מיט'ן תנאי, אז דער מחותן זאל בעצאהלען דעם שטייער אין קייזערליכען שאץ קאמער. און אזוי ווי ער איז געווען א גרויסער קבצן, האט פון שידוך גארנישט געקענט ווערען. דער פאטער און די טאכטער האבען געהאט גרויס צער פון דעם, ווייל עס איז א זעלטענהייט אזא גוטער שידוך — און נאך דערצו, אז די טאכטער איז שוין נישט אזא יונגע. דער פאטער האט שטארק נאכגעטראכט וואס צו טון, און ער האט בעשלאסען גלייך געהען צום רבי'ן קיין ליזענסק, און אהם אן עצה פרעגען.

ווי נאר ער איז איבערגעטרעטען די שוועל פון צדיק, האט זיך זיין אנגעווייטאגט הארץ נאך מעהר צעווייטאגט, און ער האט זיך שוין מעהר נישט געקענט בעהערשען. ווי דער רבי האט אהם נאר שלום געגעבען, האט ער גלייך אויסגעלאזען מיט די ווערטער: „הייליגער צדיק איך וויל האבען א „דין תורה" מיט הקב"ה. ווי אבער נאר ער האט די ווערטער ארויסגערעדט, האט ער גלייך חרטה בעקומען, זיך עטוואס צוריק געצויגען און זיך געטראכט: „וואס האב איך געזאגט? א „דין תורה" מיט גאט, און פאר וועמען האב איך עס געזאגט? פאר'ן רבי'ן!

ער האט זיך געריכט, אז דער רבי וועט אהם גלייך אויסזידלען און ארויסווארפען פון שטוב, און ער האט זיך שוין פארבערייט אליין צו אנטלויפען, אבער דער רבי האט דערפילט זיין פערצווייפעלטע לאגע. ער האט אהם גוטהארציג אנגענומען ביי דער האנט און געזאגט צו אהם זייער ליבליך:

„דו האסט געזאגט, מיין קינד, אז דו ווילסט האבען א דין תורה מיט הקב"ה פאר מיר, דו ווייסט דאך מיין קינד, אז איין „דיין" טאר נישט משפט'ן, אלזא, געה גלייך ארויבער צו מיינע צוויי דיינים און זאג זיי אין מיין נאמען, אז זיי זאלען גלייך קומען, ווייל איך ברויך זיי צו א דין תורה.

דער יוד איז שטארק צומישעלט און צעשראקען געווארען. ער האט נישט געוואוסט, וואס צו טון אבער די רייד פון רבי'ן זענען געווען הייליג און טייער, איז ער אוועק צו די צוויי דיינים, און זיי געזאגט אין נאמען פון רבין גלייך צו קומען, דען עס איז דא א „דין תורה". זיי זענען תיכף נעגאנגען מיט דעם יודען, און זיך אוועקגעזעצט ביים רבי'ן. דער רבי מיט זיין הדרת פנים, אויף וועלכען עס האט געשיינט די שכינה, איז געזעסען א רגע פערטראכט, פונקט ווי ער וואלט נישט געווען אויף דער ערד, גאר ערגעץ אין די טיפע הימלען, האט ער אויפגעהויבען זיינע לייכטענדע אויגען צום יודען און געזאגט:

„זאג דיינע טענות, וועלען מיר הערען".

און דער יוד האט גענומען טענ'ען כזה הלשון:

„גאט האט אונז אויסדערוועלט פון אלע פעלקער, האט אונז געגעבען א תורה מיט זעקס הונדערט און דרייצען מצוות,

ערשטע מצוה און דער תורה איז פרו ורבו, דאס הייסט — האבען קינדער. און איצט אז דער קייסער האט גוזר געווען צו געבען אהם פיר הונדערט גולדען פון יעדער חתונה, זענען נישטא קיין חתונות, ווערט דאך בטול די מצוה. איך אליין האב עטליכע בוגרת'ן און פאר דער עלטסטער האט זיך געמאכט א גוטער שידוך, און צוליב די פיר הונדערט גולדען מוז אפגעהן דער שידוך, דעריבער דארף גאט ב"ה מבטל זיין די גזירה".

ווי דער יוד האט אויפגעהערט רעדען, האט דער רבי געזאגט צו די צוויי דיינים:

„דאס, וואס גאט וועט ענטפערען ווייסען מיר אליין, אבער על פי דין מוזען די בעלי דינים ארויסגעהען פון בית דין שטוב, ווייל די דיינים דארפען זיך איבערקלערען און ארויגלערגען אין דעם פסק. און אזוי ווי הקב"ה איז דאך פול אויף דער גאנצער וועלט, און עס איז נישטא קיין ארט לידיג פון אהם, דען וואו קען דען לעבען איין רגע, אהן אהם, אויך טאר מען דאך נישט זאגען צו איין בעל דין, ער זאל ארויסגעהען, און דער צווייטער זאל בלייבען, דעריבער ערקלער איך: ווייל הקב"ה בלייבט דא אין שטוב מיט אונז, מענסט אויך זיין, ווען מיר וועלען בעטראכטען דעם דין — און ארויסטראגען דעם פסק".

מעהר האט דער רבי שוין נישט גערעדט ער איז געזעסען אויף זיין שטוהל מיט פערמאכטע אויגען. דער פנים איז לכתחלה געווארען בלייך, ווי קאלך, אבער עס האט זיך גלייך געענדערט, און עס איז געווארען אליין רויטער, ווי א פלאם פייער. אזוי איז ער געזעסען א לענגערע צייט אומבעוועגליך.

דער יוד איז אינגאנצען צעשראקען געווארען און די נשמה איז אהם ארויס געגאנגען פאר שרעק. הענט און פים האבען אהם געציטערט און ער האט זיך קיין פלאץ נישט געקענט געפינען. ער האט נישט געקענט ארייננקוקען אין דעם ליכט פון רבינ'ס פנים, אזוי געלויכטען און געברענט האט עס. די צוויי דיינים האבען די גאנצע צייט געקוקט ארום דעם רבי'ן, און זיי האבען אהם געזעהען ארומגערינגעלט מיט א פלאם פייער. דער רבי איז געווען דעמאלט נישט געזעסען אויף דער שטוהל, נאר און הימעל האט ער געווען ארומגעשפאצירט. מיטאמאל האט זיך דערהערט א קלאפ, דא האט דער רבי א פאטש געטון מיט זיינע הענט, אז מיט א פרייליכער שטים זיך געווענדעט צו די דיינים: גיט מיר אהער א גמרא גיט'ן, און עפענט מיר אויף דעם דף מ"א. און דאן האט ער געזאגט צו זיי, אז זיי זאלען מיטזאגען מיט אהם די גמרא: ווי איז דער דין, ווען איינער איז א העלפט קנעכט און א העלפט פריי, דהיינו: א כנעני'שער קנעכט האט זיך פערקויפט צו צוויי בעלי בתים, איינער האט אהם בעפרייט, און דער צווייטער נישט. אזא קנעכט קען נישט חתונה האבען מיט א שפחה כנענית, ער איז דאך א האלבער יוד, און ער קען אויך נישט נעהמען א יודישע ווייב, ווייל ער איז דאך א האלבער כנעני. זאל ער אינגאנצען נישט חתונה האבען, האט דאך גאט בעשאפען די וועלט, אז זי זאל מיט זיין בעזעצט ווערען. נאר וואס דען טוט מען? מען נויט דעם צווייטען בעל הבית, ער זאל אהם אויך בעפרייען, דעמאלט וועט ער קענען חתונה האבען מיט א יודישער ווייב.

ווען דער רבי מיט די דיינים האבען געזאגט „מען נויט דעם בעל הבית", האט ער אויפגעהויבען די הענט און די אויגען צום הימעל און געזאגט: דער פסק איז: אז איך בין מבטל די גזרה, ווייל די גמרא זאגט: אז קב"ה איז גוזר און דער צדיק איז מבטל.

באלד האט דער צדיק געזאגט צום יוד: געה א היים און מאך חתונה דיין טאכטער, דען די גזרה איז שוין בטל.

און מיטען וועג האט דער יוד געטראפען יודען טאנצענדיג און זינגענדיג, און זיי האבען אהם אנגעזאגט די בשורה, אז די גזרה איז אפגעשאפט געווארען.

—:0:—

דאס סעקסועלע לעבען און די היינטיגע קולטור

די קאנווענציאנעלע און רעליגיעזע בעציהונג צום געשלעכטס־לעבען. — פארוואס ווערט דאס סעקסועלע לעבענס־געביט געהאלטען פאר אומריין? — דער אנטי־סאציאלער כאראקטער סעקסועלער ליבע. — פאר'ן ריינעם איז אלץ ריין.

פון י. פרושינאווסקי

דאס עראטישע לעבען האט א כאראקטער פון עפעס אומריינעם. דער היינטיגער מענש לעבט פון קינדהייט אן אין אזא אטמאספערע, וואו מען האלט און מען פוהלט דעם געשלעכטליכען פערקער פאר א מיאוסען חטא; און מעהר אומבעוואוסטזיניג, ווי בעוואוסטזיניג, זאפט דער מענש אין זיך ארײן אט די רעליגיעזע און קאנווענציאנעלע בעציהונג. און א סובטעלער פארם ווייזט זיך ארויס די דאזיגע בעציהונג ביי דער אונטערוואקסענדער יוגענד, וואס איז געווארען דערצויגען און שטרענגער זיטליכער ריינקייט. דאס יונגע וואָרג קען זיך אפט נישט אפהדושן און דער טיפעניש פון דער נשמה, וואס זיי ער מאמעשי קוקט זיי גלייך אין די אויגען אין ווייזט נישט ארויס קיין שום בושה לגבי זיי — זיי, וועלכע זענען דאך אנ'אומשטרייטבארע ראיה, אז זי האט סעקסועל פערקעהרט; און אממיים מען אומגלויבליך קומט זיי אוי'ם, אז זייער ליבע, אלטע באבעשי זאל אויך האבען געקאנט „אזעלכעס" טון.

און א גראבערער פארם טרעט ארויס די דאזיגע נעגאטיווע בעציהונג צום געשלעכטס־לעבען און סעקסועלע זיטען און אינסטיטוציעס. ביי אלע קולטור־פעלקער ווערט דאס „געמיינע" געשלעכטס־לעבען ערשט דאמאלט ראווי פאר'ן בירגער, ווען ס'ווערט געהייליגט די דאזיגע היילינגנס־צערעמאניע איז ארגאניש צונויפגעבונדען מיט דער אינסטיטוציע פון חתונה־האבען. פרויען וואס פערקעהרען סעקסועל, אדער זייער געשלעכטס־טריב איז געווארען „דערהויבען", אליין מיידלעך, ווערען אין אלגעמיין געהאלטען פאר אומריינע און אפילו אפשטויסענדע ווען נישט פערהייליגטע עראטיק איז דער עקסטראקט פון טומאה. אט דערפאר האט מען מיט א פאר וואכען צוריק פון א ווארשאווער גימנאזיום ארויסגעווארפען פון דער אכטער קלאס א מיידעל, וואס אויסגעזעהן צו זיין אן אנדערע אומשעגדען; און אין קיין שולע וועט זי שוין נישט ווערען אנגענומען. פאר א זעלכע מיידלעך איז נישטא קיין שום זכות.

נישט ווייניגער בולט טרעט ארויס די נידריגקייט פון געשלעכטס־לעבען אין די צניעישע ווערטער און די כאראקטעריסטישע קללות און אין דעם קאנווענציאנעלען איסור צו רעדען וועגען סעקסועלע ענינים און א געזעלשאפט פון „ערנסטע בירגער". אין געוויסע געגענדען פון אומאליען דערגעהט עס נאר הײנט דער צו, אז א מיידעל, וואס איז געווארען עפענטליך געקושט, מוז שוין פערבלייבען זיצען ביז דער גרויער פאלקע. קיינער וועט נישט מיט איהר חתונה האבען און הסכם מיט זייער ווערטעל „דאנא באבאטא מעטשא משאווארא" — פאר א פרוי איז א קוש, ווי האלבע געשלעכטס־בעציהונג.

מיט דער דאזיגער טומאה איז ארומגעהילט אליין. וואס האט נאר א שטיקעל שייכות מיט עראטיק. אפילו טיילען פון קערפער, וואס זייער איינציגער „חטא" בעשטעהט דערין, וואס זיי געפינען זיך אין שכנות פון די געשלעכטס־טיילען, אדער זיי האבען מיט'ן געשלעכטס־לעבען אנ'אומדירעקטע שייכות, ווערען שוין געהאלטען פאר „אומריינע" און „נידריגע". דעריבער טראגען פרויען באד־ און גימנאסטיק־קאסטיומען ביז'ן האלז, און מענער — ביז דער געגענד פון נאפעל איינשליסליך. א פשיטא שוין ס'ארע בעריאסען פון מענשליכען לייב זענען די געשלעכטס־אברים גופא. דערפאר מאכט, ווען דערוואקסענע מאנסלייט געהען ארײן אין וואסער אהן מלבושים אדער שטעהען אין דער רייה פאר דער באפאר־קאמיסיע, פערשטעלען זיי זיך אויף א פרימיטיווען אופן די געשלעכטס־טיילען. אזא בעציהונג איז אבער נאר אין פליג קאמיש. אט האט א יונג מיידעל צום ערשטען מאל די מענסטרואציע און מיט פחד גלאבט זי אויף די פאלגען פון אט דער נאטירליכער ערשיינונג מלומד'שט „אהן ספק" איידער פאר דער מוטער זיך צו פערטרויען, וואלט זי זיך גיכער געלאזט לעבעדיגערהייט אויפעסען. ווי קאן מען דאס רעדען מיט דער מאמעשי וועגען „אזא" זאך!...

בעקאנט איז א פאל, ווען א מיידעל האט געמאכט און שטוב הימעל־שרייענדע יעלות: „געוואלד, ראטעוועט!" — און ווען די עלטערן האבען און מוים־שרעק מיט א פערכאפטען אטעם בעוויזען ארײנצולויפען און איהר צימערל, האבען זיי בײ איהר דערבליקט די ערשטע „מאנאטליכע".

מיט פאלוציעס בײ מענער האלט עס נישט א סך בעסער. ווען דער יונגער פראנצויזישער קייזער לודוויג XV האט געהאט די ערשטע פאלוציע, האט ער זיך א צומישטער געווענדעט צו זיין בעל יועץ, ר'זאל אהם זאגען, ס'ארע קרענק ער האט געכאפט; דערויף האט אהם דער בעל־יועץ גענטפערט, אז די קרענק איז — געזונד.

אבער נישט יעדער בחור איז געבענשט מיט אזעלכע פאלמענישע ראטגעבער, אזוי, אז די פאלוציעס זענען מעהר ווי פאר איינעם א מקור פון זארגען און פלאגען.

אזעלכע אויסטערלישקייטען האבען זיך נאר געקאנט פונאנדערוואקסען אויפ'ן באדען פון א פסיכישער קולטור, אין וועלכער אלץ, וואס שמעקט מיט עראטיק, איז „אבי אבות הטומאה".

אבער פון וואנען האט זיך גענומען א קולטור מיט אזא נעגאטיווער בעציהונג צום געשלעכטס־לעבען? — דאס פערענטפערן די דאזיגע פראגע האט נישט בלויז א טעארעטישען ווערט, נאר אויך א הויכע פראקטישע בעדייטונג. ווארום קלאר־מאכענדיג זיך דעם מקור דערפון, וועלען מיר זיין מעהר געניגט צו ראציאנעלער בעציהונג צום עראטישען לעבען.

א רייה פאקטארען האבען געווירקט, אז און משך פון טויזענדער יאהרען. און יענע צייטען האט דער געשלעכטס־אקט געמוזט דעם מענש אויסקומען באמת אלס איינע פון די שלימזל'דיגסטע פאזיציעס, ווארום ליגענדיג אויף אנ'עפענטליכען פלאץ בעהאפטען מיט א צווייטען, זייענדיג טיף גערירט פון סעקסועלער בערוישונג, האט אהם און דער סיטואציע דער מינדעסטער שונא געקאנט קורע כרע זיין. בערשויגען, וועלכע האבען געוועהנליך געציטערט פאר אהם, האבען געקאנט בעת אזא לאגע פון אהם אפלאכען און אבשעפען, און איידער ער וואלט נאר געפרובט זיך אויף זיי פערמעסטען — מאכען פליטה. און אפילו צופעליגע, אונבעקאנטע וואנדערער האבען אהם דעמאלט געקאנט צונעהמען פאר זיך ס'ווייבעל, און אהם גלאט אזוי צו'מקל'ען. צוליב אט די אלע טעמים האט דער געשלעכטס־אקט נאטורליך געמוזט קריגען דעם כאראקטער פון עפעס אנ'אונבעהאלפענער מאניפולאציע. און דער מענש שעהמט זיך בדרך כלל פאר אלץ, וואס פערראט זיינס אנ'אונבעהאלפענקייט, א שוואכקייט, און ער בעמיהט זיך אין קאנסעקווענץ אט די שוואכקייט זארגפעלטיג צו פערבארגען פון א פרעמד אויג. יאהרען־לאנג האט נאר די נאהענטסטע סביבה פון עקס־קייזער ווילהעלם II געוואוסט, אז ער האט אנ'איינגעשרומפענע פערטרוקענטע האנד, אבער פאר דער וועלט האט מען זיך געשעהמט און ממילא געהיט מיט דער דאזיגער שוואכקייט זייערער...

ס'איז דעריבער פערשטענדליך, אז דער מענש האט גענומען אויספיהרען זיינע עראטישע בעדערפענישען און אפזונדערונג און אין פינסטערניש.

און דער מענשליכער פסיכיק מישט זיך אפט צונויף אן ערשיינונג מיט דער צווייטער. שוין פון לאנג איז געווען איינגעווארצעלט, אז און אפזונדערונג טוט מען נישט־ריינע זאכען, אז און פינסטערניש קומט ארויס אויף דער וועלט דאס נישט גוטע און געמיינע; ווען די ליכטיגקייט פערשווינדט פון דער וועלט, צעטאנצען זיך די שדים מיט די רוחות, און די מכשפות נעמען אפטון זייערע נישט כשר'ע שטיק. — פון דעם געדאנק אז אין אפזונדערונג און אין פינסטערניש קומען פאר געוויסע נישט־כשר'ע און נישט ריינע ערשיינונגען האט מען געדרונגען דעם פאלשען לאגישען פועל־יוצא' אז אליין, וואס קומט פאר און פינסטערער אפזונדערונג, ווי א שטייגער, דאס געשלעכטס־לעבען, מוז זיין עפעס טמא'דיגעס..

דער צווייטער פאקטאר, וואס האט גורם געווען צו בעטראכטען און צו פילען דאס סעקסועלע לעבען פאר אנ'אומריין געביט, איז געווען דער אומשטאנד, וואס די אברים, וועלכע נעמען אנטייל אין דער געשלעכטס פונקציעס, מוזען אדער אליין אויספיהרען נאך געוויסע אפשטויסענדע פונקציעס, אדער און זייער נאהענטער שכנות ווערט דאס אויסגעפירט. צוליב דעם דאזיגען אויספירען אזעלכע פונקציעס, ווי צוליב דער נאטקייט פון קערפערס טייל, וואס פראדוצירט אפשטויסענדע מאטעריאלען, האט אויך די געשלעכטס פונקציעס, וואס ווערט דאך אויסגעפיהרט דורך די זעלבע ארגאנען, געקריגען דעם כאראקטער פון עפעס אומריינעם. און נאך ביז'ן היינטיגען טאג איז פערבליבען דאס נעגאטיווע פערהעלטעניש צום דאזיגען שכנות דיקען קערפער טייל. קיין שום ערצויגענער בירגער וועט זיך, חלילה, נישט אוועקזעצען נעבען א צווייטען מיט די באוויצעס, הגם ער האט מיט יענעם קיין שום משא ומתן. דער הינטערשטער קערפער טייל ווערט בכלל אזוי טראקטירט, ווי דאס וואלט געוועזען עפעס ארער נידערגעדריקטער צולאג צום מענטש.

מען פערגעסט דערביי, אז דער אויבערשטער האט זיך בעוויזען צו משה רבינו, אויך נאר מיט די פלייצעס.

דער דריטער פאקטאר איז שוין נישט געווען פון פסיכאלאגישער נאטור, נאר פון סאציאלער. די סעקסועלע ליבע צווישען צוויי מענשען איז געווען, און ס'איז אפט היינט, אויסגעשפראכען אנטי סאציאל. דער מאן איז אויך מיט דער פרוי, און נישט בלויז פערגעסען און דער געזעלשאפט, נאר אפילו גרייט געווען קענען איהר ארויסצוטרעטען מיט פייער און שווערד, אויב זי וועט אהם מאכען מניעות און זיין ליבע. און בכלל ברענגט אזא מין היטש ליבע צו א צוויי מען צו שנאה לגבי אלע איבריקע מענשען. „ל'אמור א ל'עגאאיזם א דע" — די ליבע דאס איז דער עגאאיזם זעלבע־צוויט, איז א טרעפלער פראנצויזיש ווערטעל, בעזונדערס פאר די אמאליגע צייטען. אזוי ארום ווערט פאר אונז קלאר, פאר וואס מען האט ליבע געהאלטען פאר א אנטי סאציאלע דערשיינונג, — און מיט אזעלכע דערשיינונגען מוז די געזעלשאפט און איהר איינענעם לעבעדיקסטען אינטערעס קעמפען, בעזונדערס די אמאליגע געזעלשאפט. האט די געזעלשאפט אמאל טאקע די עראטיק גענומען פאר עפעס נידריגעס און אומריינעס, וואס אויב זי האט עפעס א ווערט, איז עס נאר צוליב דעם, וואס דורך איהר ווערט די מענשהייט, חלילה נישט פערלוירען אזוי ארום האט די געזעלשאפט און די אמאליגע צייטען מעהר אומבעוואוסטזיניג, ווי בעוואוסטזיניג, געשטרעבט דערצו, אז מען זאל נישט צוגעבען קיין ספעציעלע אכטונג צו ערשיינונגען וואס קענען פאר איהר ווערען אומגעוואונשען,

(ענדע זונטאג)

ערשטער קלאנג־קינא־טעאטער
SPLENDID
נארוטאָוויטשא 20
היינט און טעגליך!
גרויסער קלאנג־פילם
א. נ.
דער נאכט־פאסטען
לויט דער ערצעהלונג פון געניאַלען ים־זינגער קלאָד פאַכער
Billie Dove
Mikołaj Susanin
Donald Reed
Paul Lukas
פון 4 ביז 10 [illegible]
די פרייזן פון די פלעצער: 1, 2, 3 זל. אָנהייב 6, 8, און 10 א זייגער
שבת און זונטאג 4 נאָכמיטאָג.

פערקויפטע נשמות

שפאנענדער ראמאן

(91 פארטזעצונג)

די פירשטין איז אויפגעשפרונגען מיט א געשריי, אז דער אלטער דינער איז אַזש פאַר שרעק אַ נידערגעפאַלען.

זי האָט דעם אַלטען א כאַפּ געטהון און אָנגעהויבען שאָקלען, אַז ער האָט געמיינט דאָס ער וועט שוין מעהר נישט אַרויס אַ לעבעדיגער פון איהרע הענד:

— וואו איז זי? — האָט די פירשטין געשריגען — וואו געפינט זי זיך?

איך וועל דיר געבען אַסך געלד, אויב די וועסט זי ברענגען צו פיהרען.

דער אַלטער איז געווען שטאַרק איבערגעשראָקען, אָבער ער האָט זיך געהיטען, אַז ער זאָל נישט אויסזאָגען. אַז האַננאַ געפינט זיך אין שלאָס. אויב ער וועט עס זאָגען, וועט ער זיכער נישט בעקומען קיין בעלויהנונג, אָבער זי וועט ווערען פערקלענערט.

— זי האָט זיך בעהאַלטען ביי איינע פון מיינע מוהמעס, האָט דער אַלטער געזאָגט ליגענד, — דאָרט געפינט זי זיך זיכער, דאָס איז אַ פערוואָרפען אָרט, אַרומגערינגעלט מיט הייזער, גענוג ווייט פון שלאָס, אויב איהר, גנעדיגע פירשטין ווינשט זיך, קען איך זי ברענגען אַהערצופיהרען.

דער אַלטער האָט בעמערקט, אַז די פירשטין איז שטאַרק צושטרייט, אַנדערש וואָלט זי זיכער דערקענט. אַז ער זאָגט ליגען.

— קען דאָס מיידעל פערלאָזען דאָס אָרט — האָט זי שנעל אַ פרעג געטון.

זאָל גאָט היטען. זי קען נישט קומען, זי פיהלט זיך נאָך זעהר שוואַך. זי איז קראַנק, איבריגענס האָב איך אָנגעזאָגט דער מוהמע, אַז זי זאָל דאָס מיידעל בשום אופן נישט אַרויסלאָזען, אַזוי איז מיר עפּעס איינגעפאַלען.

דער פירשטינס פנים האָט זיך אויסגעלייטערט. אַ שמייכעל האָט זיך בעוויזען אויף איהרע ליפּען. עס האָט אויסגעזעהען, ווי זי בעמיהט זיך נישט אַרויסצווייזען איהר געוואַלדיגע פרייד. דער אַלטער האָט אויפגעציטערט פון גייציגקייט, ווען ער האָט געזעהען, ווי זי שיט איהם אַריין עטליכע דוקאַטען אין האַנד אַריין.

— דאָס קריגסטו דערווייל — האָט זי געזאָגט, — היינט וועסטו נאָך ברענגען צופיהרען דאָס מיידעל.

— אפשר וואָלט בעסער געווען, אַז זי זאָל דאָרט בלייבען. — דאָרטען איז זי זיכערער, פון דאָרטען וועט זי זיכער נישט אַנטלויפען.

זאָל זיין אַזוי, ווייל איך האָב מורא, אַז ברייטשייד זאָל זי נישט בעמערקען. אַלזאָ, גטדענק. אַז דו ביסט פעראַנטוואָרטליך פאַר דעם מעדעל. דו, וועסט פאַר איהר בעצאָהלען מיט'ן קאָפּ.

דעם דינער איז געוואָרען אומהיימליך, ווען ער האָט אַ קוק געטון אויף דער פירשטין. יעצט האָט ער נישט געקענט זאָגען דעם אמת, ער איז וואָס שנעלער אַרויס פון שטוב, אַטרף טוהענדיג דאָס קעשענע-געלד.

די פירשטין איז ווידער געבליבען אַליין. יעצט האָט זי שוין גערעדט צו זיך. זי האָט אויפגעעפענט אַ שענקעל פון וועלכען זי האָט אַרויסגענומען אַ העפט, וואָס האָט אויסגעזעהען, ווי אַ טאָג-בוך.

דאָס איז געווען אַ ליסטע פון די נישט-צופרידענע בעאַמטע און הויף-דאַמען.

דאָ האָט מען געקענט טרעפען אַ מאַסע בעקאַנטע, אָנגעזעהענע נעמען, די פירשטין האָט אַדורכגעקוקט די ליסטע און פון צייט צו צייט אַ שמייכעל געטון. צו וואָס די ליסטע איז געמאַכט געוואָרען, צו וואָס האָט זי אויפגעשריבען אַלע נעמען פון די אונצופרידענע?

— — — — — — — — — — — — — — —

האַננאַ האָט איבערגעלעבט צוויי שווערע, שרעקליכע טעג, דער געדאַנק, אַז לודוויג האָט זי געקענט פערראַטען, האָט זי אומאויפהערליך געמאַטערט און שיער נישט דערפיהרט צו משוגעת. צוויי טעג און נעכט האָט זי נישט געקענט איינרוהען, ביז זי איז אַריינגעפאַלען אין אַ טיפען שלאָף. נינאָן איז אויף קיין מינוט נישט אָבגעטרעטען פון איהר בעט. ווען זי האָט זיך איבערגעוועקט, האָט זי בעמערקט, אַז זי איז גענצליך אַליין. נינאָן איז נישט געווען אין צימער, עס האָט אויך געפעהלט די קאַנאַפּע, אויף וועלכער זי איז געשלאָפען. אַמוראַ'דיגע שטילקייט האָט געהערשט אין שטוב.

האַננאַ האָט זיך אויפגעכאַפּט, זי האָט זיך שנעל אָנגעטהון, כאָטש זי האָט זיך זעהר שלעכט געפיהלט. וואַקלענדיג איז זי צו צו דער טהיר און דאָ האָט זי אַרומגעכאַפּט אַ שרעק. די טהיר איז געווען פעסט פערמאַכט, זי האָט פעסט געקלאַפּט, ביז עס האָט זיך דערהערט עפּעס אַהייזעריגע שטים. אין דער טהיר האָט זיך געפונען אַ קליין טהירעל, וואָס איז אויסגעשניטען געוואָרען בעת האַננאַ'ס שווערען שלאָף. דאָס טהירעל האָט זיך פון דרויסען געעפענט און עס האָט זיך בעוויזען אַנ'אַלט געגרוילט פנים פון שלאָס-אויפזעהר.

— וואָס ווילסטו? — האָט ער שאַרף אַ פרעג געטון.

— וואו איז נינאָן?

— איך האָב זי פערשלאָסען אין קעלער, — האָט ער געענטפערט.

— מיין פריינדין, מיין אָרימע נינאָן, — האָט האַננאַ זיך בעקלאָגט, — איך וועל געהן צו איהר...

— עס וועט גאָרנישט העלפען, — האָט ער געשריגען, דו וועסט דאָ פערבלייבען, דו הערסט? און אויב דו וועסט אַסך אַרומרודערן וועל איך דיך הייסען אָבפיהרען אין קעניגליכען האַרעם.

האַננאַ האָט זיך אינגאַנצען פערלוירען.

— יאָ, יאָ, איך וועל זיין שטיל, איך וועל קיין איין וואָרט נישט אַרויסרעדען, נאָר נישט אין האַרעם אַריין...

— געדענק, איך שפּאַס נישט, — האָט דער אויפזעהער זי געוואָרענט, פערקלאַפּענדיג פון דרויסען דאָס טהירעל.

האַננאַ האָט געזעהען, אַז זי געפינט זיך יעצט אין אַ ערגערע לאַגע, ווי פריהער, נישט וויסענדיג וואָס פאַרע געפאַהר עס דראָהט איהר, זי האָט זיך דערווייטערט פון דער טהיר און איז געפאַלען אין אָהנמאַכט אויפ'ן בעט.

— דו ביסט ווידער געפאַנגען, האַננאַ, — האָט זי געטראַכט, — דו געפינסט זיך צווישען שונאים. ברייטשייד האָט דיך שוין מעהר נישט ליב, ער האַלט יעצט אין די אָרעמ'ס די פירשטין. שטאַרב, דו ביסט הילפלאָז, פערראַטען און דורך אַלעמען פעראַכטעט.

(פאָרטזעצונג קומט)

חוזק
הומאר און סאטירע פון דער וואך
צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק

לעבען דאַרף מען...
פון גראַת כאַלי.

גרינע דאַטשעס... טיפע וועלדער...
בלוי דער ים און בלוי דער הימעל...
וואויל איז דעם וואָס קאָן אַנטלויפען
פון דער שטאָט פול שטויב און שימעל...

וואויל איז דעם וואָס קאָן אַלץ לאָזען
און אַ שפּײַ גאָר און אויף אַלעס
און אַנטלויפען צו די בערגער
צו דעם ים מיט זײַנע כוואַליעס...

וואויל איז דעם וואָס פון וואַגען
פון דעם שווערען זיך אויסצושפּאַנען...
און זיך לאָזען מיט די ווינטען
און פערגעסען דעם „ביז וואַנען"?...

ס'רופט דאָס לעבען... ס'זינגט דאָס לעבען...
אַלץ איז צײַטיג און געראָטען...
קלוג איז דער וואָס נעמט פון אַלעס
סײַ פון גאָט און סײַ פון שטן...

צאַפּאַט זאָל לעבען!
אַ בריף פון ווײַב צום מאַן.

איך שרײַב דיר מײַן ליבער, מײַן טײַערער;
איך לעב דאָ אין נחת, אין גדילה;
כאָטש קינדערלעך פיער איז בײַ מיר שוין פערהאַן,
דאָך האַלט מען מיך דאָ פאַר אַ בתולה.

זײַ זאָגען, איך זעה ווי אַ מעדעלע אויס,
און האַלטען מיך טאַקע בײַ זיך אויפ'ן שויס.
אַך צאַפּאַט, אַך צאַפּאַט זאָל לעבען!
פון אַלץ וואָס דאָ יונג און אויך פריש — אַלט געבאַקען,
עס קושען די מענער אין ספּאָדקעס און אין פראַקען
און פאָלגען מיך פונקט ווי אַ רבי'ן...
איך האָב דאָ בלאָנדינע, איך האָב דאָ ברונעטע,
זײ לויפען מיר נאָך ווי די יעגער...
אַפילו בײַ די „גערעד" האָב איך „פּאָוואָדזעניע"
מיר פעהלט נישט אַפילו קײן נעגער...

איצט זעהסטו, מײַן מאַן, ווי דײַן ווײַב האָט טאַלאַנט
— דו גלײַך מיך נישט צו אַבי וועמען!
מײַן נאָמען, עס קלינגט שוין אַרום אין דעם קאַנט
דו האָסט זיך מיט מיר נישט צו שעמען...

אויך דיר איז דאָרט פרעהליך געוויס אָהן אַ שיעור,
די בענקסט נישט נאָך מיר ווי איך רעכען;
איך האָב דאָך, אוי דיך אַלײן נישט איבערגעלאָזט —
איך האָב דיך געלאָזט מיט דער קעכין...

דער בלאָנדער.

גרויסע פון א"י
פון אַ יוד וואָס איז געבאַפט אויף דער מעשה.

צו ארץ ישראל איז אַ שעהן לאַנד?
— וועמען אַרט עס?
איהר ווילט וויסען צו דער ישוב האָט אַ צוקונפט? — וואָס משפּעט עס ענק?
אויף דער פראַגע: צו איז מעגליך פּאַגראָמען און ארץ־ישראל, קאָן מען ענטפערען אויף זיכער, אַז — בע, מע.
אין תל אביב האָט מען בײַ מיר פּער־לאַנגט, אַז כ'זאָל רעדען העברעאיש, האָב איך געענטפערט: „ווײס איך וואָס!"
אין פּתח תקוה האָט מען מיר פאַר־נעלעגט צו ווײַזען אַ שעהנע אַראַבקע, האָב איך געענטפערט: „מהיכא תיתא"

מאָדערנע ברכות.

אַזאַ זאָרג זאָלסטו האָבען מיט'ן געזונד, ווי אַ זאָרג ס'האָט אַ „סלאַ־מיאַנ וודאָוויעץ" וועגען אַ באָטשנע פלירט

דײַן ווײַב, די ליעטנישקע זאָל מיט דיר מאַכען אַזאַ צוזאַמען פּרײַטאַג, ווי זי מאַכט מיט איהר פּשיאַטשעל מאַנ־טאַג.

זאָלסט זײַן צוגעבונדען צו דײַן ווײַב, ווי ס'איז צוגעקאָוועט אַ ראָזאַר צום בענקעל.

זאָלסט האָבען אַזאַ זאָרג מיט אַ גו־טע בּ־נסה, ווי זאָרג ליבעל מונצ־בערג האָט מיט'ן פּסל'ע זײַן פּרעזע־סור.

דײַן מזל זאָל דיר אַזוי שפּילען, ווי ס'שפּילט דיר נאָך אַ פינף־גענגיג מי־טאָג אין דײַן בויך.

סאָקראַטעס — האָניג־פּוינעל.

———:0:———

אַ בפירושער פּסוק.

מענדעל בינם האָט געהאַט אַ טבע גאַנצע טעג צו שלאָגען זײַן ווײַב. דאָס ווײַב האָט דעם מאַן געריפען צום ראַ־בונאַט.

האַ, ווי פּאַסט דאָס? האָט דער רב גע־פרעגט מענדעל בינם'ען. ווי פּאַסט דאָס פאַר אַ יוד גאַנצע טעג צו שלאָגען דאָס ווײַב?

דאָס איז דאָך אַ בפירושער פּסוק און דאַווענען, האָט דער יוד געענטפערט — ס'שטעהט דאָך בפירוש: „יום ליום יביע" („יאַ ביע")

וואָס זאָגען אונזערע גדולים?
חוזק־אינטערוויעוס וועגען דער גמינע

צוזאַמען מיט דער טאָג־פּרעסע האָט אויך דער „חוזק" אַרויסגעפיהרט אַנ־קעטע וועגען דער געשעפענער לאַגע אין דער קהלה. מיר ברענגען דאָ די מײנונגען פון אונזערע גדולים:

ר' איטשע בים־באָם

דעם ראָזאָר האָבען מיר אָנגעטראָ־פען אין אַ מאָמענט, ווען ער האָט נישט געטאָרט מפסיק זײַן דאָך האָט ער געענטפערט אויף אונזערע פראַגען:

חוזק: מיט וואָס האָט די אגודה צוגעפיהרט צו דער איצטיגער לאַגע אין דער קהלה?

ראָזאָר: בחכמה.

חוזק: ווי זעהט אויס דער קאַסע־בעשטאַנד?

ראָזאָר: נקבים נקבים.

חוזק: וועט די פערוואַלטונג ווײַ־טער בלײַבען?

ראָזאָר: גלוי וידוע.

חוזק: וואָס איז מכח דעם שלום מיט די אַלעקסאַנדערער?

ראָזאָר: אי אפשר להתקיים.

חוזק: קען די קהלה אויסקומען אָהן דער אגודה?

ראָזאָר: אַפילו שעה אחת.

חוזק: און וואָס איז אײַער מײנונג וועגען דער קהלה בכלל?

ראָזאָר: (דאָ האָט דער ראָזאָר אויסגעשפּיגען דרײַ מאָל...)

ראָזאָר פּראַים בלאַזער

דער ראָזאָר האָט עוסק געווען אין אַ פּרק פּאָליטישע עקאָנאָמיע; ער האָט פּונקט געהאַלטען בײַם איבערדרעהען אַ קראַגען אויף דער לינקער זײַט. אויף אונזער פראַגע: פאַרוואָס ער דרעהט איבער דעם קראַגען, האָט דער ראָזאָר געענטפערט: אַ לינקער טאָר נישט טראָגען קײן קראַגען אויף דער רעכ־טער זײַט...

חוזק: וואָס זאָגט איהר, חבר פּראַים בלאַזער צו דער געשאַפענער לאַגע אין דער קהלה?

ראָזאָר: אדויסגעהענדיג פון דעם שטאַנדפּונקט, אַז די קהלה איז נאָר אַ „מענאַפּאָניע" צו רעדען צו די ברײטע פאָלקסמאַסען, איז פאַר מיר נישט קײן חילוק, ווער ס'עט פערלאַפען די „העגעמאָניע" זאָל זײַן ווער ס'וויל אַבי נישט דער פאַשיסט ציטרינאַוויסקי...

משה ציטרינזאַפּט

דער ראָזאָר ציטרינזאַפּט, האָט דער־וועהענדיג דעם חוזק־פאַרשטעהער, אַוועק געלעגט דאָס ביבעל קאָנטרעמאַרקעס און געענטפערט אויף אונזערע פראַ־גען:

חוזק: וואָס איז אײַער מײנונג וועגען דער קהלה?

ראָזאָר: נישט קשה, ס'איז אַ גאַנץ לעבעדיג פּראָגראַם. נאָר אײניגע גוי־מערען וואָלט מען געדאַרפט פּעוויטש־גען.

חוזק: ווי איז אײַער מײנונג וועגען די קומענדיגע וואַהלען?

ראָזאָר: ס'וועט זײַן די זעלבע „כאַליאַסטרע".

חוזק: ווער, רעכענט איהר דאַרף איצט פערנעמען דאָס פּרעזעס־בענ־קעל?

ראָזאָר: יוסף סטרוגאַטש.

חוזק: און ווער דאַרף אָנפיהרען מיט דער אַרבײַט?

ראָזאָר: מאַלווינאַ ראַפּעל.

(מיר האָבען דעם ראָזאָר נאָך נײַ־וואָלט שטעלען אײניגע פראַגען, נאָר ער האָט זיך דערמאָנט, אַז ס'פּימט גראָד פאַר אַ רעפּעטיציע איז ער אַוועק אָהן אַ זײַט געזונד...)

(פאָרזעצונג קומט)

האָניגפויגעל.

שלאַנגען אויף דאַטשעס
צוגעשיקטע ידיעות פון אונזער ספּעציעלע דאַטשע־קאָרעספּאָנדענט

לאַסק: און אײנעם פון די הינגע וועלדער האָט מען אַרום 12 בײַנאַכט בעמערקט אַ שלאַנג, זי האָט געזוכט וועמען אַ בײַס צו טון. זי איז אַנדער־האַלבען מעטער לאַנג פון ברוינעם קאָ־ליר.

אײנער אַ פּאַצעט האָט ערקלערט, אַז ער האָט אַמאָל די שלאַנג בעגעגענט און לאָדז אויף דער פּיעטריקאָווער גאַס. אָבער דאַמאָלט האָט זי נישט גע־בײַסען...

זשאַקאָווינע: פערגאַנגענעם דאָ־נערשטאָג בײַן מנחה למעריב האָט מען דאָ בעמערקט אַ גיפטיגע שלאַנג. ווי ס'האָט זיך שפּעטער אַרויסגעשטעלט, איז דאָס געווען אַ — קאַוע.

קראַשעוו: דאָ איז צווישען די ליעטניקעס געוואָרען אַ מהומה. צווי־שען די קשאַקעס און וואַלד האָט מען בעמערקט עפּעס אַ פערדעלטיגע חיה, וואָס איז געקראָכען אויפ'ן בויך. מ'איז זיך משער, אַז דאָס איז אַ שלאַנג.

ווי אײַער קאָרעספּאָנדענט דערוואוסט זיך, איז די מעשה אמת. ס'איז אָבער נישט געווען קײן חיה, נאָר פּײַנע חיית.

וועגען דער ווישניאָווע נוראָ חוות— אין קומענדיגען „חוזק".

האָניג פויגעל

וואָס וועט זײַן מיט'ן קהלה־סמאַקינג?
אַנפראַגע פון אַ לאָדזער צום „חוזק".

לאַכטיגער חוזק־רעדאַקטאָר!

אַזוי ווי ס'האַלט דערבײַ, אַז דאָס פּרעזעס בענקעל און דער קהלה זאָל בלײַבען אָהן אַ זיצער, פרעג איך אײַך: וואָס וועט איצט זײַן מיט'ן קהלה סמאָ־קינג? ווער דאַרף על פּי דין זײַן דער יורש פון דעם פּרעזעס סמאָקינג?

אונזער ענטפער:

אונזער דעה איז, אַז ווען צווײַ קריגען זיך, געווינט דער דריטער דאָס הײסט אַז דעם „היסטאָרישען" סמאָקינג דאַרף איצט בעקומען אַ דריטער צד. ד. ה. אָדער פּראַים לאָזער אָדער דער „פּאַצעט" חבר מוליע.

פּעטער מענדעל.

———:0:———

די מעשה פון הערשעלע אסטראפאלער
בּמעט אַ רעצענזיע.

די ווילנער האָבען געמאַכט אַ פּעה־לער, וואָס זײ האָבען די פּיעסע אַ נאָ־מען געגעבען די מעשה פון הערשעלע אָסטראָפּאָלער". נאָך אונזער מײנונג, האָט די פּיעסע געדאַרפט הײסען: „די מעשה פון שווײַגער". ווייל הערשעלע אָסטראָפּאָלער דערצעהלט די רבי'צען די מעשה פון שווײַגער...

האָניג פויגעל.

———=0S0=———

הימעל, ערד און שלאַנגען
מאָנאָלאָג פון אַ געביסענעם יוד
פון י. אבערזשאַנעק

פון וואַנען איך קום? פון שפּיטאָל קום איך. איהר זעהט די לעכער אויף די הענד? און נישט נאָר אויף די הענד, אויף די פּנים, און די זײַטען, אויפ'ן רוקען, אויפ'ן בויך. אינגאַנצען בין איך צעשטאָכען און געלעכערט. ווי אַ זיפּ בין איך געלעכערט.

פון וואַנען איך האָב די לעכער? ווער האָט מיך אַזוי צעגעשטאָלט? ווער האָט עס מיך אַזוי צושטאָכען און צע־בײַלט? איהר מײנט אפשר, אַז איך בין געגאַנגען מאַהנען אַ חוב, אָדער אײַנקאַסירען אַ פּראָטעסט? אָדער איך בין געווען אויף אַ זיצונג און דער קהלה? ווי פאַלט איהר אײַן, ווי פאַלט איהר אײַן צו טראַכטען וועגען אַזעל־כע נאַרישקײטען? וואָס מײנט איהר וואָס, אַז איך בין משוגע און וועל הײַנטיגע צײַטען זיך געהען אײַנשטע־לען אויף קידוש השם. הײַנטיגע צײַ־טען געהען מאָהנען חובות — איך האָב דאָך אַ ווײַב מיט קינדער!..

אי, פון וואַנען קימען צו מיר די לע־כער אויף די הענד מיט די פּנים? ווער האָט עס מיך אַזוי צעשטאָכען און צע־בײַלט, ווער? דאָס האָבען מיך די דאָקטוירים אַזוי צעטרײַבערט — „זאַ־שטשיקעס!" „פּאָרסקורנע'ס" האָבען זײ מיר געמאַכט.

מילא „זאַשטשיקעס" ווי „זאַשטשי־קעס". מ'מאַכט אַמאָל אַ „זאַשטשיק". אײנער לײַדט אויף דער גאַל, צו אַ „פּאָוויענקישאַנקע" לעבער, אָדער שוטערע נערוועץ, צו גאָר קאַלך און די קנוהען. אַז אַ מענש איז קראַנק, מאַכט מען איהם אַ „זאַשטשיק", אָבער אַ געזונ־דען! אַ געזונדען מענש, וואָס מאַכט אַ ברכה איבער „אַנ'ארבע כנפות'ל", דאָס מײַן איך, אײבער אַ פיער עקונ־רינגע קאַפּשיקע, בעטען אָזאַ „פּראַוודוויש־ווע כעטשטשיגזשע" ווי איך, און בעגראַנג 'ע אַרײַנהאַקען „זאַשטשיקעס". פאַר־וואָס? באשר בכן, איך האָב אַ ווײַב און ווײַל זי ווײל אַזוי?

איך זאָג: אַ ווײַב. ווײַבער זענען דאָ פערשידענע. ס'זענען דאָ גוטע ווײַבער און שלעכטע ווײַבער. ווי איהר קוקט מיך אָן, האָב איך אויך שוין געהאַט פערשידענע ווײַבער. גוטע ווײַבער און שלעכטע ווײַבער. פיר ווײַבער האָב איך בעגראָבען און די פינפטע האָט דווקא חשק מיך צו בעגראָבען, און אויב זי וועט מיך בעגראָבען, וועט דאָס זײַן נאָר צוליב די מאָדעס.

די לעכער אויף די הענד און די פּנים, דאָס וואָס איך בין איצט אַזוי צעקײַלט און צעבײַלט, איז נישט צוליב עפּעס אַנדערש, ווי צוליב די מאָדעס.

איהר מײנט, אַז מיך אַרט די מאָ־דעס פון די קלײדער. קורצע קלײדער צו לאַנגע קלײדער. אַז איך האָב אַ „סלאַבאַשטש" צו קוקען אויף דעקאָל־טען. צו דער דעקאָלט איז פון פאָרענט צו פון הינטען? ווײס איך וואָס, נאַ־רישקײטען! דאָס איז אַנ'עסק פאַר ווילדע בחורים און פאַר חסידישע קעסט־אײדימלעך. פאַר אַזאַ ס'נאַל יוד ווי איך, וואָס האָב אַ פינפטע ווײַב, וואָס האָט חשק מיך צו בעגראָבען. פאַר אַ יוד, וואָס דאַרף זאָרגען וואו צו כאַפּען אַ גמילת חסד אויף שבת — אַזאַ ס'נאַל יוד האַלט שוין נישט פון קאָ־קען..

נישט די קלײדער מאָדעס מיט די דעקאָלטען בין איך אויסען, אויב איך בין און כעס אויף ד מאָדעס, מײן איך גאָר אַנדערע מאָדעס. נישט די מאָ־דעס פון די פאַריזער מאָדע־זשורנאַלען, נאָר די מאָדעס — פון די דאָקטוירים. אַט די דאָקטוירים, ווער ס'קאָן זײ נעם. אַז אויף יעדען סעזאָן, טראַכטען זײ אויס אַ נײַ סעזאָן־אַרטיקעל. וואָס האָ־בען זײ שוין נישט אויסגעטראַכט, די דאָקטוירים. אַמאָל מאַכען זײ אַ סע־זאָן אויף הישפּאַנקעס, און „אין בית אשר אין שם הישפּאַנקע", אַז די היש־פּאַנקע האָט זיך „אויסטאַקאַיעט" איז געקומען אַ גריפּע. נאָך דער גריפּע איז געקומען אַ „מישערוואַנקע", נאָך דער „מישערוואַנקע" האָט מען אויסגע־טראַכט אַ פּאַפּוגײַ־עפּידעמיע. בײַ יעדער סעזאָנאַווע קראַנק, ווערט אַ פּאַ־סעק אויף דאָקטוירים, און אַז ס'איז אַ פּאַסעק אויף דאָקטוירים, שטעהען זײ, די דאָקטוירים און גרויסען, הײסען זײ זיך, פּונקט ווי להבדיל די ווירטסלײַט, בעצאָהלען „ז'גורי" און ס'איז ליהודים.

מײנט איהר דאָך, אַז ס'זענען טאַקע דאָ אַזעלכע חולאת'ן? האָט איהר אַ טעות. דאָס מאַכען זײ אַלײן, די דאָק־טוירים דל „סעזאָנאָווע" קרענקען. די אַלע הישפּאַנקעס מיט גריפּעס, מיט מישערוואַנקעס מיט פּאַפּוגײַ־עפּידע־מיעס, דאָס איז אַ שטיקעל אַרבײַט פון די דאָקטוירים, דאָס מאַכען זײ די מאָ־דעס, וואָס מעהר סאַמאַלאָרען אַליץ מעהר קאַטאַסטראָפעס, און וואָס מעהר דאָקטוירים, אַליץ מעהר חולאת'ן.

יאָ, אַזוי איז עס: די אַלע מאָדערנע קרענקען איז די דאָקטוירים'ס אַרבײַט. וואָס דאַרפט איהר מעהר, די אינצטיגע שלאַנגען־עפּידעמיע ווער האָט אויסגע־טראַכט? ווי די דאָקטוירים. טאָמער איז נישטאָ קײן הישפּאַנקע מיט קײן גריפּע מיט קײן פּאַפּוגײַען, האָט מען אויסגעטראַכט — שלאַנגען. איז הימעל און ערד און שלאַנגען. מיט אַמאָל איז געוואָרען אַ שלאַנגען־בײַסעניש. אי, איז דאָך די קשיא. פון וואַנען האָבען זיך עס מיט מאָל גענומען אַזוי פיל שלאַנגען? פאַרוואָס האָט ? מען בײַז איצט בײַ אונז און פּוילען נישט גע־זעהען קײן שלאַנג פאַר די אויגען און מיט אַמאָל אַזאַ שלאַנגען־געראַטעניש? איז דער תירוץ — ווידער דאָקטוירים. אַזוי ווי ס'איז אָנגעקומען אַ גרויסער טראַנספּאָרט סערום נעגען שלאַנגען־בײַ־סעניש, מוז מען פּרובירען צי דער סערום „דושאַלעט". מוז מען מאַכען „זאַשטשיקעס" נעגען שלאַנג־בײַסען. אָבער איהר מײנט טאַקע, אַז דאָס זע־נען שלאַנגען? חס מלהזכיר. ווער מיר שלאַנגען און וואָס מיר בײַסען? ווי קו־מען מיט אַמאָל אַהער קײן לאָדז שלאַנ־גען, פון וואַנען? טאָמער כאַפּט אײנער אַ שמאַך פון אַ מיק, מאַכט ער אַ גע־וואלד — אַ שלאַנג... אַט אַ דאָס איז דער כח פון די דאָקטוירים. פון אַ מוּלפּ מאַכען זײ אַ העלעפאַנט. פון אַ וואַנץ, כ'בּע אײבער אײַער כבוד, מאַכען זײ אַ שלאַנג, און אַ געזונדען יונג וואָס שנופט אַרײַן אַ קאָמשקע אויפ'ן ניכ־טערען מאָגען, מאַכען זײ „זאַשטשי־קעס".

און אָט בין איך טאַקע אַלײן געפאַ־לען אַ קרבן פון דער אינצטיגער שלאַנ־גען־עפּידעמיע.

געווען איז עס הײַנטיגע וואָך, בעת מײַן ווײַבעל, וואָס האָט חשק מיך צו בעגראָבען, האָט זיך גענומען מיט מיר אויס'מענה'ן. און מײַן ווײַבעל, דאַרפט איהר וויסען איז געגליכען צו אַ גוטען, אויסרעגולירטען „מעגא"־זײגער: טאָ־מער ציהט מען זי אָן, געהט בײַ איהר ס'„געוועערק" גאַנצע 24 שעה און זי „זאַוואַרזשעט" זיך נישט...

האָט זי זיך גענומען מיט מיר אויס'־מענה'ען. זי האָט געשריגען: „וואַטע־נער מח", און איך האָב געשריגען: קליפּה. זי האָט געשריגען: „צעבראָכע־נע צענטראָפוגע" און איך האָב גע־שריגען: מאַך צו דײַן „גלאַשניק". זי האָט געשריגען: אַלטער תרח.

בין איך דאָך אַרויס פון די כּלים. ווי זאָגט איהר: אַ מענש איז דאָך נאָך קײן קאַפּעליוש. האָב איך גענומען שרײַען: דו שלאַנג! גיפטיגע שלאַנג וואָס דו ביזט! מאַך צו דײַן פּיסק, די גיפטיגע חיה!

און דאָ הויבט זיך אָן מײַן אומ־גליק:

נאָך דער „פּשעמאָוויעניע" מיט מײַן ווײַב, געה איך אַראָפּ אויפ'ן הויף, און ווי איך בעווײַז מיך, ווערט אַ געלויף. מ'בעהאַלט זיך פאַר מיר, מ'פערקלאַפּט די טירען, כ'קום אַרויס אין דער גאַס, איז ווער ס'בעגעגנט מיך, לויפט אַראָפּ פון טראָטואַר, אַלע שאָקלען מיט די קעפּ און בעדויערען מיך.

וואָס איז דאָ געשעהן? וואָס איז ס'געלויף, וואָס? וואָס בעהאַלט מען זיך פאַר מיר? וואָס פערקלאַפּט מען די טירען, פאַרוואָס? און אײנער, אַ שכן מײַנער, ווײַזט אויס אַ מעהר „אַרוואַזשנער" רופט זיך אָן צו מיר: ר' חיים זעליג, פאָלגט מיך, געהט צו־רוק און שטוב אַרײַן. צו וואָס זאָלט איהר „זאַראַזשען" אַנדערע.

וואָס „זאַראַזשען"? ווער מיר „זאַ־ראַזשען"? פון ווען אָן, בין איך עם געוואָרען „זאַראַזשליווע", פון ווען?

אַז איך האָב געזעהן די דערשראָקע־נע אויגען און די צעיאַכמעטע פּנים'ער פון די ווײַבער, בין איך צוריק אַרײַן און שטוב. כ'קוק און שפּיגעל אַרײַן, אפשר פאַרט דאָ עפּעס אַ „זאַראַזע", איך זעה אָבער גאָרנישט.

ווי איך זיץ אַזוי און טראַכט וועגען מײַן „זאַראַזע", עפענט זיך די טיר און ס'קומט אַרײַן אַ פּערשוין מיט אַ טעקע מיט צוויי חברה־לײַט מיט ווײַסע שורצען. אײנער מיט אַ וואַליזקע און דער אַנדער מיט אַ פּאָליציאַנט בײַ דער זײַט.

דאָ וואוינט חיים זעליג דער געבוסע־נער?

יאָ, זאָג איך, איך הײס חיים זעליג, אָבער נישט קײן געבוסענער.

וואו געפינט זיך די שלאַנג? פרעגט מיך דער פּאָליציאַנט.

אָט אַ דאָרט, ווײַז איך אָן אויף מײַן ווײַבעל. אויב איהר זוכט, זאָג איך אַ שלאַנג, האָט איהר טאַקע געפינען דעם ריכטיגען אַדרעס.

וואָס איז געוועזען ווײַטער? ווילט איהר וויסען. די צוויי ווײַסע חברה'ניקעס האָ־בען מיך אַ כאַפּ־געטאָן מיט זײַערע אײַ־זערנע הענד, מ'האָט פון מיר אַראָפּגע־ריסען דעם פּאַלטען, און „זאַ פּשעפּראַ־שעניע" די הויזען. אײנער האָט אַרויס־געצויגען פון זײַן משעמאַדאַן אַ שפּריץ. איך האָב געמאַכט געוואַלדען: באַנדי־טען! גזלנים! וואָס ווילט איהר פון מיר? וואָס שפּריצט איהר? וואָס שטעכט איהר? וואָסערע שלעכטס האָב איך אײַך געטאָן, וואָס איהר פּײַניגט אַנ'אומשולדיגען מענש? איך האָב גע־שריגען און זײ האָבען געשטאָכען. און אפשר האָט איהר וועניג, האָט מען מיך גענומען אײַנמערן אַרום. מ'האָט [illegible] אַרויפגעלעגט אויף אַ בעטעל און אַראָפּ געטראָגען אין אַ קאַרעטע, וואָס האָט געוואַרט פאַר דער טיר. די גאַס איז געווען שוואַרץ פון מענשען. ווײַבער און קינדער, אַלע האָבען זײ געשאָקעלט מיט די קעפּ. און אַז מ'האָט מיך אַרײַנגערוקט אין דער קאַרעטע, האָ־בען די שכנים מיר צוגעוואונשען: דער אײבערשטער זאָל שיקען אַ רפואה שלימה. אַזאַ אומגליק, האָבען די ווײַ־בער זיך געבראָכען די הענד.

און שפּיטאָל האָט מען מיך ערשט אויפּסנײַ גענומען שטעכען און שפּרי־צען. איך האָב ווידער געשריגען: גזל־נים, באַנדיטען, וואָס פּײַניגט איהר אַנ'אומשולדיגען מענש, און זײ האָבען זיך געטאָן דאָס זײַעריגע — זײ האָבען געמאַכט „פּאָרסקורנע זאַשטשיקעס".

איצט, ערשט, אַז איך בין אַרויס פון'ם שפּיטאָל, האָב איך מיר ערשט דערוואוסט דעם סוד: די שכנים האָ־בען געהערט, ווי איך שרײַ צו מײַן ווײַב: דו שלאַנג! גיפטיגע שלאַנג, מאַך צו דײַן פּיסק! האָבען זײ גע־מײנט, אַז אַנ'אמת'ע שלאַנג בײַסט מיך. זײ האָבען נישט פערשטאַנען, אַז דאָס איז גאָר אַ שלאַנג מיט אַנדאַלירטע האָהר און מיט קאַרמאַנירטע ליפּעלעך. האָבען זײ צעוויסען געטאָן וואו מ'דאַרף און אַזוי אַרום איז געקומען מײַן בראָך.

איצט קום איך עס טאַקע נאָר וואָס צוריק פון שפּיטאָל איהר זעהט די צעשטאָכענע הענד, איהר זעהט די שוואַרצע פלעקער? דאָס האָב איך גע־האַט „זאַשטשיקעס" נעגען שלאַנג־בײַסערײַ.

נו, וועמענס אַרבײַט איז די אינצטיגע נײַע שלאַנגען־עפּידעמיע — ווידער פון די דאָקטוירים. מ'האָט געבראַכט אַ סע־רום און מ'כאַפּט פּרײַער'ס. אַז נישט געראַכט זאָלען זײ ווערען די אַלע סע־זאָנאָווע מאָדעס!...

מעמאריאל פון קהלה-ראט-פרעזעס סענ. ש. בודזינער

צום אינערן- און בילדונגס-מיניסטעריום'ס

וועגען די „ספעציעלע פריווילעגיעס" פון דער לאדזער קהלה-מערהייט

דער פרעזעס פון לאדזער קהלה-ראט סענ. ש. בודזינער, האט דורך דער פערמיטלונג פון יודישען נאציאנאל-ראט אין ווארשא איבערגעשיקט צום בילדונגס-מיניסטער און צום אינערן-מיניסטער פאלגענדען מעמאריאל:

„צום הער מיניסטער פאר רעליגיעזע ענינים און פאלקס-בילדונג.

„ביז'ן סוף 1927 האט די פערוואלטונג פון דער לאדזער יודישער רעליגיעזער קהלה ערפילט אין משך פון 2 יאהר איהרע פונקציעס נישט ערגער ווי די קהלה-פערוואלטונגען פון אנדערע שטעט; אדרבה, די לאדזער קהלה-פערוואלטונג ביז 1927 האט נאך בעסער געארבייט ווי די זעלבע ארגאנען אין אנדערע שטעט. די קהלה-פערוואלטונג אין לאדז האט נאר געהאט איין חסרון: די פארשטעהער פון דער אזוי-גערופענער „אגודה" האבען אין דער פערוואלטונג נישט געהאט קיין מעהרהייט. דער אומשטאנד איז אזוי לאנג נישט געווארען זעהר הארב אין דער לאדזער קהלה, ווי לאנג אז די „אגודה" און אז די אנדערע יודישע ריכטונגען אין סיים און סענאט האבען געבילדעט איין פארלאמענטארישען קלוב. די קהלה-פערוואלטונג אין לאדז איז מיט אמאל געווארען אומגעלומפערט און נישט גוט אין מאמענט, ווען עס האט זיך אנגעהויבען די וואהל-קאמפאניע צום אויטצינגען סיים, און די „אגודה" און די א.ג. „פאלקיסטען" האבען אונטערגעשטיצט דעם רעגירונגס-בלאק, בעקומענדיג דערפאר 1 מאנדאט פון אונפארטייאישען רעגירונגס-בלאק. דאגעגען אנדערע יודישע ריכטונגען זענען צוגעשטאנען צו דער ליסטע נומער 18, צום „מינדערהייטס-בלאק", צו וועלכען עס האט, אגב, אויך געהערט די „אגודה" ביי די פארלעצטע סיים-וואהלען. אט די פלוצלינג'דיגע „אונדראלעגיז" פון דער לאדזער קהלה-פערוואלטונג (ווטמענס מעהרהייט עס האט נישט בעוויזען גענערוג זיך צו אריענטירען, פון וועלכער ליסטע עס איז „גינסטיגער" צו האבען פארשטעהער אין פארלאמענט) האט גורם געווען, אז דער ה' לאדזער וואיעוואדע האט דעם 18. אויגוסט 1928 פונאנדערגעלאזט די קהלה-פערוואלטונג און בעאויפטראגט דעם ה' סטאראסטא אויסצושרייבען נייע פערוואלטונגס-וואהלען. נישט רעכענענדיג זיך להלוטין דערמיט, וואס דער אלטער וואהל-רעגולאמין איז אנגולירט געווארען דעם 18. יאנואר 1928 און אז דער פאראגראף 54 פון נייעם וואהל-רעגולאמין פון 23. דעצעמבער 1927, פערעפענטליכט אין דז.ש. „אוסטאוו" נומער 6 פון יאהר 1928 פערוועהרט בפירוש אנצוווענדען דעם אלטען רעגולאמין — האט דער ה' סטאראסטא בעאויפטראגט דורכצופיהרען די פערוואלטונגס-וואהלען דעם 8. פעברואר 1929 דוקא לויט'ן אלטען אנולירטען רעגולאמין. דערביי האט דער ה' סטאראסטא, אי געגען אלטען, אי געגען נייעם רעגולאמין, איבערגעשיקט זיין דעצוזיע אויסצופיהרען נישט דער אפטרעטענדיגער פערוואלטונג, נאר דעם וויצע-פרעזעס פון קהלה-ראט, א רעפרעזענטאנט פון דער „אגודה". די וואהלען, וואס זענען אונטערגענומען געווארען ביי א פערגוואלדיגונג פון די רעכט זענען פארטגעזעצט געווארען אהן מינדעסטען רעספעקט פאר די עקזיסטירענדע פארשריפטען צו די וואהלען האט מען צוגעלאזט דעם פאלקיסט געלדבערג, וועלכער איז נישט אויסגעוועהלט געווארען אלס מיטגליד פון קהלה-ראט און ער איז אויך נישט געווען קיין פארטרעטער פון א ראט-מיטגליד. דאגעגען האט מען נישט צוגעלאזט צו די וואהלען דעם ציוניסט ד"ר פ. פראשקער, וועלכער איז געווען פארלעצטער פארטרעטער פון דער ציוניסטישער ליסטע און וועלכער איז אריין אין קהלה-ראט לויט דער רייה פון די אפטרעטענדיגע פארשטעהער. ביים איבערצעהלען די שטימען איז פעסטגעשטעלט געווארען א גענוגענדע צאהל, טראץ די רעכטליכע פארשריפטען, דערפאר אבער איז דער וואהל-שלוסעל געווען גינסטיג פאר דער „אגודה". אין דער קהלה-פערוואלטונג זענען אריין, טראץ די פאראגראפען 10 און 75 פון וואהל-רעגולאמין, 2 שוואגערס פון דער „אגודה": מינצבערג און מאקאווער, וועלכע האבען זיך גופא געגענזייטיג אויסגעוועהלט, דאגעגען די ציוניסטען איז איינפאך נישט מיטגעטיילט געווארען וועגען די וואהלען פון פערוואלטונגס פרעזידיום. די אנקלאגעס, וואס זענען אריינגעטראגען געווארען געגען דעם אזוי ארגינעלען אופן פון די דורכגעפיהרטע וואהלען, האבען סיי די סטאראסטווא, סיי די וואיעוואדזטווא אפגעווארפען. ערשט דער העכסטער אדמיניסטראטיווער טריבונאל האט מיט זיין דעצוזיע פון 28. יוני 1930 די דאזיגע פאראדיגע אויף וואהלען אנולירט, נישט רעכענענדיג זיך מיט דעם פעררופען זיך פון פארשטעהער פון דער וואיעוואדזטווא-מאכט אויף דער כלומר'שטער „אונמעגליכקייט" פונאנדערצולאזען די קהלה-פערוואלטונג. די נייע, אזוי געשיקט אויסגעוועהלטע פערוואלטונג פון דער „אגודה" האט זיך גשווים ארויסגעוויזען פיל „פעהיגער": די דאזיגע פערוואלטונג האט געמאכט פאר ה' מינצבערג א רעפרעזענטאציע-סומע קינג; זי האט בעשטימט פאר איהר פארזיצענדער א דיספאזיציע-פאנד, הגם די פאזיציע איז איינציגע מאל אפגעווארפען געווארען דורכ'ן מיניסטעריום; זי האט בעשטימט פערשידענע אויסגאבען אויף רייזעס, רעפרעזענטאציע, אויף מעבלירונג פון פארזיצענדענ'ס קאבינעט, אויף האנאראר פאר 2 אדוואקאטען (איינער איז געווען ווענינ פאר'ן פראצעס אין העכסטען טריבונאל — און דאס אליין פון דער קעשענע פון דער רואינירטער באנקראטירטער יודישער בעפעלקערונג פון לאדז.

און ווען עס איז ווידער געקומען צו א קרימינעלער בעהאנדלונג און אפשאצונג פון דער טעטיגקייט פון דער קהלה-פערוואלטונג, וואס איז אויסגעקליבען געווארען דורך דער „אגודה" און „פאלקיסטען", האט די אדמיניסטראטיווע מאכט אויפסניי געווירקט אזוי, אז עס איז געווארען אונמעגליך צו אנאליזירען געגנוי די בעל-הבית'ישקייט פון דער קהלה-פערוואלטונג. נעמליך: דער פראיעקט פון בודזשעט פאר'ן לויפענדען יאהר האט די קהלה-פערוואלטונג אויסגעארבייט אין משך פון 3 חדשים און איהם איבערגעשיקט צום ראט ערשט דעם 9. אפריל ד. י. דעם 20. אפריל האט דער קהלה-ראט דעם בודזשעט איבערגעשיקט אין זיין בודזשעט-קאמיסיע וואס זיין מעהרהייט בעשטעהט אויך פון אגודה-פארשטעהער און אנהענגער פון דער איצטיגער פערוואלטונג). דעם 18. מאי האט די בודזשעט-קאמיסיע איבערגעשיקט דעם בודזשעט צום ראט. פונקט דעמאלט איז אנגעקומען אנ'אויפטראג פון שטאט-סטאראסטא, אז דער בודזשעט זאל ערלעדיגט ווערען ביז'ן 20. מאי, ד.ה. אין פערלויף פון 10 טעג, ווען מ'זאל אראפרעכענען די שבתים! נאך מיין אונטערוועגיז האט די סטאראסטווא דעם טערמין פראלאנגירט ביז דעם 20. יוני. נאר ווען דער קהלה-ראט האט גענומען אויפדעקען די אונבערעכטיגטע אויסגאבען פון דער פערוואלטונג אויף צוועקען, וואס זענען נישט פארגעזעהען לויט'ן אוסטאוו, האט די קהלה-פערוואלטונג אנגעהויבען צו סאבאטירען די בודזשעט-זיצונגען פון קהלה-ראט, און האט ענדליך געבראכט דערצו, אז א וואך פאר'ן בעשטימטען טערמין, דעם 13. יוני, האט די סטאראסטווא בעפוילען איהר צוצושיקען דעם קהלה-בודזשעט אהן דער בעשטעטיגונג פון קהלה-ראט. דער פארזיצענדער פון דער פערוואלטונג האט זיך גארנישט זשענירט דערמיט, וואס די מאכט-ארגאנען האבען ווידער בפירוש פערגוואלדיגט די פארשריפטען פון געזעץ; ער האט צונויפגערופען א פרעסע-קאנפערענץ, אויף וועלכער ער האט פובליקליך ערקלערט, אז — „ער געניסט פון ספעציעלע פריווילעגיעס ביי דער מאכט".

נישט פארוואנטווארטענדיג דער מאכט בנוגע איהרע רעכט צו פאווארזירען מענשען, וואס זענען איהר ליבער אדער נעהנטער, מוז איך פונדעסטוועגען, אלס סענאטאר פון דער פוילישער רעפובליק, בעמערקען, אז אזא פאווארזירען דארף ניש געהן האנד ביי האנד מיט'ן פערגוואלדיגען די געזעצליכע פארשריפטען און מיט'ן פערקלענערן דעם אויטאריטעט פון אוסטאוו און אויך נישט מיט דער עולה פאר דער בעפעלקערונג, מיט וועמענ'ס איינגעמאהנטע שטייערען מען פוזר'ט, ווי דאס האריץ גלוסט. האלטענדיג די בעציהונג פון דער לאקאלער מאכט אין לאדז צו די ענינים פון דער הויגער יודישער קהלה פאר אנארמאל, האב איך דעם כבוד צו בעטען דעם ה' מיניסטער צו פעראָרדנען, אז די דאזיגע בעציהונג זאל רעווידירט ווערען און אז ער זאל ארויסגעבען זיינע אונטערליגענדע ארגאנען אנ'אויפטראג, אז זיי זאלען רעספעקטירען די פארשריפטען פון אוסטאוו און זאלען אויפהערען נאכצוקומען מיט „ספעציעלע פריווילעגיעס" די יעניגע, וועלכע בעל-הבית'עווען אזוי אונגערעכט מיט'ן פאלקס-גראשען פון דער יודישער איינוואוינערשאפט אין לאדז.

איך ערווארט א גנעדיגען ענטפער.

(—) ש. בודזינער סענאטאר.

ער איז א גוטער מאן, אבער דאס ווייב האט ער געמאכט פאר א קאליקע

דערפאר געהט ער איז תפיסה אויף 4 יאהר

(§) אין לאדזער קרייז-געריכט איז נעכטען פארגעקומען א פראצעס געגען 24-יעהריגען אלפרעד סקוויערטשינסקי, וועלכער איז אנגעקלאגט געווארען אין א פרוב צו ערמארדען זיין אייגענע פרוי.

פון בעשולדיגונגס-אקט איז צו זעהן, אז דעם 16. יאנואר ד. י. האט מאגדאלענא קלושינסקא געמאלדען אין 13-טען קאמיסאריאט, אז 1 ביינאכט איז אין איהר וואוינונג אויף העגריקא 13, אריינגעקומען איהר איידעם, וועלכער האט ארויסגעשלעפט פון בעט זיין ווייב אננא, וועלכע איז גראד געשלאפען ביי איהר, און ער האט זי גענומען שלאגען. ווען זי, די מוטער, האט זיך געלאזט רופען הילף פאר דער טאכטער, האט סקוויערטשינסקי דערלאנגט עטליכע מעסער-שטעך זיין ווייב, וועלכע ער האט געוואלט דער'הרג'ענען. די פאליציי, וועלכע האט זיך באלד בעקענט מיט דעם ענין, האט פעסטגעשטעלט, אז אננא סקוויערטשינסקא ליגט אין א טייך בלוט. די ארויסגערופענע פאגאטאוויע האט זי אפגעפיהרט אין א שווערען מעמד אין שפיטאל אריין.

די אויספארשונג האט בעוויזען, אז ווען די סקוויערטשינסקא האט אפגעזאגט דעם מאן אהיימצוגעהן מיט איהם אין דער אייגענער וואוינונג שלאפען, האט ער איהר דערלאנגט איייניגע מעסער-שטעך אין בויך און האט איר דורכגעשניטען ד האנט. נאכדעם איז דער אבזר ארויסגעשפרינגען פון פענסטער פון ערשטען שטאק און האט אליין געמעלדעט דער פאליציי וועגען זיין מעשה רה ער איז ארעסטירט געווארען. די פרוי איז געזונד געווארן, אבער דער האנט איז זי געבליבען א קאליקע.

דער מאן הא זיך מודה געווען און גערוכט אין פערוואונדען די פרוי. דאס האט ער געטון דערפאר, וואס זי איז איהם געווען פאלש, דאס גאנצע פערדינסט אוועקגעטראגען דער מוטער און אויך די שטוב-זאכען לסוף אריבערגעפיהרט אין דער מוטער'ס דירה אריין.

די עדות האבען ערקלערט, אז סקוויערטשינסקי האט זעהר ליב געהאט זיין פרוי און איז א מענש פון גוטען כאראקטער.

ער איז פער'משפט געווארען אויף 4 יאהר שווערע תפיסה.

לאדז	פרייטאג
3 יולי 1930.	ח'
זון אויפג. נג: 3.19	תמוז תר"ץ
זון אונטערג. אנג: 7.54	פ' חקת
	ליכט-צינדען 7.41

טאג-כראניק

ארבייטסלאזע פאר'ן מאגיסטראט

(ב) א מחנה ארבייטסלאזע האט זיך נעכטען פערזאמעלט פאר'ן מאגיסטראט און געפאדערט א קאנפערענץ מיט'ן פרעזידענט. צוליב דעם, וואס דער פרעזידענט איז נישט געווען אין לאדז, וועט די קאנפערענץ פארקומען היינט אדער מארגען.

פייערליכער מיטאג פאר אויסלענדער

(§) די האנדעלס-קאמער וועט היינט אויפנעמען מיט א פייערליכען מיטאג די דעלעגאטען פון אינטערנאציאנאלען קאמוניקאציע-צוזאמענפאהר, וועלכע קומען קיין לאדז אויף אנ'אויספלוג.

אויף מאגען-שמערצען, דריקונג אין מאגען, פערשטאפונג, געדערים-ווערטאג ביטערקייט אין האלז, שלעכטער ריח פון מויל, שלעכטע פערדייאונג, קאפ-שמערצען, פערלעגטע צונג, בלאסקייט אויפ'ן פנים האט א גוטע ווירקונג דאס אפטע געברויכען פון Franciszka Józefa ביטער-וואסער, א פול גלאז אין אוונד פאר'ן שלאפען-לעגען און א פול גלאז אין דער פריה נאכ'ן אויפהויבען זיך. דאקטוירים-ספעציאליסטען פאר פערדייאונגס-קראנקהייטען ערקלערען, אז דאס Franciszka Józefa וואסער איז א צוועקמעסיג דויז-מיטעל, וואס דארף יעדען רעקאמענדירט ווערען.

אנקלאגעס געגען קאמארניקעס

(§) דער יוסטיץ-מיניסטער האט פעראָרדנט, אז אנקלאגעס געגען קאמארניקעס קאן יעדער בירגער אפגעבען דעם פרעזעס פון קרייז-געריכט עס זאלען פארגעזעהען פיל שטראף-סאנקציעס פאר קאמארניקעס.

וואהלען אין טושין אפגעלעגט

(ב) די קאדענץ פון טושינער שטאט-ראט איז פערלענגערט געווארען אויף 1 יאהר. די וואהלען זענען אפגעלעגט.

עקזאמענס פאר פארבען-סוחרים

כ'איז אבער נישט מעהר, ווי אנ'אויסגעטראכטע מעשה

(וו) אין לאדז האבען זיך פערשפרייט קלאנגען, אז ס'ווערט געפלאנט איינצופיהרען עקזאמענס פאר סוחרים פון דער פארב-בראנזשע מיט'ן ציל פעסטצושטעלען, צי זיי זענען בעקאנט מיט די איינגענשאפטען פון גיפטיגע פארבען. מיר דערוויסען זיך, אז די קלאנגען האבען הינטער זיך נישט קיין שום גרונד.

ציגיינער-צוזאמענפאהר אין לאדז

(וו) דעם 29. יולי וועט אין לאדז (באלוט) פארקומען אנ'אלפוילישער צוזאמענפאהר פון ציגיינערישע וואיטען, וועלכע וועלען צעהלען ביז 600 מאן. דער ציל פון צוזאמענפאהר איז אויסצוועהלען א ציגיינער-קעניג. קיין לאדז וועלען קומען ציגיינערישע קאראוואנען פון פויזען, פאמערן, ווארשא און פון גאנץ גאליציען.

קלאנג-קינאטעאטר **Casino**

היינט און טעגליך קלאנג-קונסטווערק

„דאס וואהנזיניגע מעדעל"

קריג. טיטול זי געהט אין מלחמה אנ'עפאכע-מאכענדע דראמע פון דער וועלט-מלחמה. אין די הויפטראלען די צוויי עקראן-העלדען:

Eleanor Boardman
Alma Rubens

נאכנישט געזעהענע אין קיין שום פילם, סצענעס פון טאנק-אטאקעס צווישען א ים-פ יער און פיל אנד. קלאנג-אטראקציעס.

אויסערן פראגראם: אנ'אינלענדישע צוגאבע און קלאנג-אקטואליטעטען פון מעטרא-גאלדווין-מאיער.

אכטונג: אויסשליסליך נור ביי אונז! פייערליכע עפנונג פון לאדזער קרייז-געריכט.

אויסערדעם: 1) מוסאליני'ס לעצטע רעדע צו די מאסען אין רוים, 2) דער אטענטאט אויפ'ן פירשט הומבערט בעת זיין בעזוך אין בריסעל.

אנהויב 6, 8 און 10 אוונט. שבת און זונטאג אנהויב 3 נאכמ.

כעמישע רייניגונג פון רינשטאקען

(וו) דאס אינערן-מיניסטעריום האט פעראָרדנט, אז מען מוז רייניגען די רינשטאקען און די קאנאליזירטע נאסען אויף א כעמישען אופן. די פליכט וועט ארויפגעלייגט ווערען אויף אינדוסטריעלער און בעזיצער פון ווארשטאטען.

——:0:——

וואס איז דאס „Togal"?

„טאגאל"-טאבלעטקעס זענען א ווירקזאם מיטעל געגען רעוומאטיזם, פאדאגרע, גריפע, נערווען-שמערצען און קאפ-וועהטאג, מיגרענע און פערקיהלונגען. מאכט אייך נישט אליין קיין היזק בענוצענדיג אנדערע מינדערווערטיגע מיטלען.

לויט א רעיענטאלער בעשטעטיגונג פון העכער 6000 דאקטוירים האבען אויסגעדריקט זייער אנערקענונג פאר דער ווירקזאמקייט פון טאגאל, צו בעקומען אין אלע אפטייקען רעגיסטרירט אונטער'ן נומער 1364 פרייז 2 זלאטיס

בענזין

מוז מען פיהרען מיט אויטא'ס ביינאכט

(וו) עס איז פעראָרדנט געווארען, אז בענזין טאר מען נישט איבערפיהרען מיט קיין פערד און וואגענס, נאר מיט אויטאס און דאס נאר צווישען 11 ביינאכט און 7 פריה.

פאסט-קאנטראלערן

(וו) אין לאדז זענען שוין פאראהן פאסט-קאנטראלערן, וועלכע געבען אכטונג אויף דער פונקטליכער ארבייט פון די בריוו-טרעגער.

דער רעגולאציע-פלאן

(ב) פון 7. ד. ח. וועט אין שטאט-ראט אויסגעהאנגען ווערען צום איבערקוקען פאר דער בעפעלקערונג דער רעגולאציע-פלאן פון לאדז. דער פלאן וועט זיין צוטריטליך פאר'ן פובליקום 6 וואכען צייט.

D-ra Lustra
DORADO

פון דער סדרה

פערל פון אלטען אוצר

— געזאמעלט פון —
פ. ז. גליקסמאן

זאת חקת התורה.

פארוואס ווערט אנגערופען די מצוה פון „פרה אדומה" „חקת התורה", וואס בעדייט דאס כללות, דאס אלגעמיינע פון דער תורה? ס'האט געברויכט צו שטעהן „זאת חקת הטומאה, אדער חקת הטהרה, אזוי ווי ס'שטעהט: זאת חקת הפסח? דער תירוץ איז, אז ווען מען איז מקיים די דאזיגע מצוה, כאטש זי איז א געזעץ אהן א טעם, איז אזוי גוט, ווי מען וואלט מקיים זיין די גאנצע תורה, וואס דער אויבערשטער האט געבאטען, דערפאר וואס דאס מקיים זיין א מצוה וועלכע איז אהן א טעם, בעוויזט די רעכטפערטיגונג פון דער אמונה און די הסכמה פונ'ם מענש מקיים צו זיין דעם אויבערשטענ'ס אלע מצוות. (אור החיים).

ויקחו אליך פרה אדומה תמימה.

א פרה אדומה איז געווען א גרויסע זעלטענהייט, ווארום ווען זי האט גיר געהאט 2 שווארצע האר, איז זי שוין געווען פסול, דעריבער ווער ס'האט געהאט אזא פולקום רויטע קוה האט זיך געהייטען פאר איהר גוט בעצאהלען. די גמרא דערצעהלט וועגען דעם אנ'אינטערעסאנטע מעשה: אין אשקלון האט געוואוינט א גוי, דמא בן נתינה איז געווען זיין נאמען. האבען די חכמים אמאל ביי איהם געזוכט עדעלשטיינער, וועלכע מען האט געברויכט צום אפוד. ביי דעם געשעפט האט דמא בן נתינה געקאנט פערדינען 600.000 (ס' רבוא) גאלדענע גילדענס (דנרי זהב). אבער דער שליסעל פונ'ם קעסטעל, וואו די עדעלשטיינער זענען געלעגען, האט זיך געפונען צוקאפענס פון זיין פאטער, וואס איז דעמאלט געשלאפען. נישט וועלענדיג אויפוועקען זיין פאטער, איז פון געשעפט גארנישט געווארען. אין א יאהר ארום האט איהם דער אויבערשטער בעצאהלט זיין שכר, דהיינו, אין זיין סטאדע איז געבוירען געווארען א פרה אדומה. ווען די חכמי ישראל זענען צו איהם אריינגעקומען, כדי צו קויפען די דאזיגע קוה, האט ער זיי אזוי געזאגט: כ'ווייס, אז ווען איך וואלט פערלאנגען פון אייך דאס גאנצע געלד, וואס איז פארהאן אויף דער וועלט וואלט איהר מיר געגעבען, אבער איך פערלאנג נישט מעהר נאר אזויפיל, וויפיל איך האב שאדען געהאט דורכדעם, וואס איך האב מקיים געווען כבוד אב. די חכמים האבען בעוואונדערט דאס גרויסקייט פון דער דאזיגער מצוה. (קידושין ל"א)

* * *

ודרתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו.

פארוואס שטעהט „ונתן מימיו", ער זאל געבען זיין וואסער, ס'האט דאך אייגענטליך געברויכט צו שטעהן ונתן מים. ווען ס'וואלט אזוי געשטאנען, וואלט אויסגעזעהען, אז הינטער דעם שטיין איז פארהאן וואסער, אזוי ווי הינטער מאנכע שטיינער געפינען זיך קוואלען מיט וואסער, דעריבער שטעהט „ונתן מימיו", ד. ה. ער זאל געבען זיין וואסער, וואס געפינט זיך אין איהם אליין. (רבינו בחיי).

* * *

לא שביאו את הקהל הזה אל הארץ— וישלח משה מלאכים אל מלך אדום.

די דאזיגע סמיכת הפרשיות איז צו ווייזען דאס צדקות פון משה רבינו, אז כאטש ער האט געהערט דעם פסק פון אויבערשטען, אז ער וועט די יודען נישט אריינברענגען קיין ארץ-ישראל, נאר ער וועט שטארבען אין דער מדבר, וואלט יאך פאר איהם בעסער געווען צו פערלענגערן דעם וועג, ארומצוגיינגלען די לענדער אדום און מואב, און נישט דעם וועג צו פערקירצען דורך דעם מארש איבער אדום און מואב — פונדעסטוועגען האט ער זיך בעמיהט איבערצורעדען די דערמאנטע לענדער דורך זיינע שליחים, אז דאס אריינקומען פון יודען קיין ארץ-ישראל זאל זיין וואס שנעלער. (באר מים חיים).

* * *

וידבר העם באלקים ובמשה.

די מפרשי התורה מאטערן זיך דעם פסוק צו ערקלערען, וואסערע טענה האבען זיי געהאט צו משה'ן, ער האט דאך אליין געטון, וואס דער אויבערשטער האט געהייסען? אבער דער פשט איז: וידבר העם באלקים, דאס פאלק האט מתרעם געווען אויף דעם אויבערשטען דערפאר, וואס ער האט געטון משה'ן, ער האט אויף איהם גוזר געווען, אז ער זאל נישט אריינקומען קיין ארץ-ישראל. ער, משה, האט דאך געווים יוצא געווען ידי שמים, וואס האט מען פון איהם געוואלט. (באר מים חיים).

* * *

וישב ממנו שבי.

דער מענש, וועלכער איז עוסק בתורה, הייסט א בן חורין, ווארום ער איז פריי פון יצר-הרע, דאגעגען דער, וואס איז אין דער נעץ פון יצר-הרע, דער הייסט אנ'עבד, א געפאנגענער, ווארום דער יצר הרע קאן איהם נייגען, וואוהין ער וויל. און נשווים האט עמלק דעמאלט קיין כח נישט געהאט מלחמה צו האלטען געגען יודען, וואס זענען אין יענער צייט געווען א דור דעה. נאר דעם, וואס איז געווען אין געפאנגענשאפט ביים יצר הרע, דעם האבען זיי געקאנט בייקומען. דאס איז טייטש: וישב ממנו — שבי. ד.ה. זיי האבען געפאנגען דעם, וואס איז שוין געווען א געפאנגענער. (דער רבי ר' יונתן אייבעשיץ ז"ל).

* * *

ויעש משה נחש נחושת — והביט אל נחש הנחושת וחי.

געווים האבען אויף משה'ן נאך גערעדט די שכורים, אזוי ווי ס'שטעהט אין פסוק (משלי) לץ היין הומה שכר. און דער בראנפען ווערט געברענט אין א קופערנעם אזוי-גערופענעם שלאנגען-קעסעל. דעריבער האט משה דעם נחש נחושת, דעם קופערנעם שלאנגען-קעסעל ארויפגעשטעלט אלס א פאהן, כדי זיי זאלען אויף זיך נעהמען, אז זיי וועלען מעהר נישט טרונקען קיין בראנפען. דאס איז די כונה פון רש"י: למה של נחושת (פארוואס עפיס פון קופער) לשון נופל על לשון, ד. ה. ווייל פון יענעם קעסעל קומט דער לשון הרע (ר' ברוך בענדיט ז"ל מלאסק בדרך הלצה).

——=080=——

יודישע בילדער פון שפאניען

(ענדע פון זייט 6)

...סער...

ערעם פאלק האט אבער זיינע ספעציאליסטען, וואס צייכענען זיך אוים מיט זייערע פעהיגקייטען. מיר יודען טויגען עפּים נישט צום באַרבאַריזם. ליוט אונזער כאראקטער זענען מיר נישט פעהיג צו הרגענען און צו פערגיסען בלוט אַזוי לו פון אומשולדיגע בהמות. דאס האט אונז בעוויזען מײַן פרענקלין אליין. דריי מאל איז ער געלאפט געווארען פון אנ'אָקס, פרענקלין האט אבער געהאט מזל. מחמת ער איז תמיד ליבט פערלעצט געווארען און נאך א קורצער קוראציע האט ער זיך ווידער גענומען צו דער העלדישער מלוכה. און איינעם פון די לעצטע זונאגנגען איז אונזער יודישער אקסען קעמפער אזוי אומגליקליך אויפגעלאפט געווארען אויף די הערנער פון א ווילדען אקס, אז זיין קערפער איז אינגאנצען צעריסען געווארען און עס איז א גרויסער ספק, צי ער וועט בלייבען לעבען.

דאס איז דער סוף פון עררשטען יודישען טארערא.

4

דער יודישער נאמען האט פערשטערט די חתונה.

אין דער בארצעלאנער שוהל איז די טעג ארײנגעקומען א שפאניער און דער צעהלט אזא מעשה:

מיין נאמען איז פערעץ אגורא, איך בין ליוט פראפעסיע א אדוואקאט. ערשט נישט לאנג האט געזאלט פארקומען מײַן חתונה מיט אנ'אריסטאקראטישער סעניאריטא, דער פעטער פון מיין כלה איז א בּיסקופּ. האט בעקומען די אײנלאדונג צו מיין חתונה, האט ער צוגעשיקט א בריף צו די שווינער עלטערען, אז ער האט פעסטגעשטעלט, לויט מיין נאמען, אז איך בין א יוד... און ס'איז אוהם רעכט א שאנדע, אז זיין פלימעניצע זאל חתונה האבען מיט א „העברעא"...

דערויף האבען מיר די שווינער עלטערען צוזוסען געטון, אז כדי אויסצומײַדען פאמיליען סכסוכים, איז בעסער איך זאל אפזאגען דעם שידוך מיט זייער טאכטער... זייער הויז איז פרום קאטוילויש און זיי ווילען נישט מישען זייער בלוט מיט א מאן פון א פרעמדער ראסע...

נאך אזא ערקלערונג האט דער שפאניער ווייטער דערצעהלט — האב איך אויפגעגרעבען אלע בעציהונגען מיט דער כלה און אויך מיט איהר פאמיליע. די ערקלערונג, אז איך בין, אדער געהער צו דער יודישער ראסע האט מיך אבער נישט געגעבען קיין רוה. שוין 38 יאהר, ווי איך לעב אלס כשר'ער קאטוילישער שפאניער און קיינער האט מיר נאך אזא „פארוואורף" נישט געמאכט. נאך א סך שלאפלאזע נעכט און אונערליבע לײַדען, האב איך בעשלאסען מיך אליין אויסצופארשען און דערגעהען, ווער מײַנע אור עלטערען זענען פאקטיש געווען.

נאך לאנגע פארשונגען בין איך דער גאנגען, אז און 17 יאהר הונדערט האט געלעבט אין פאלמא אונזערם א זיידע פון פינפטען דור, וואס איז געווען בוּר גערמײַסטער פון דער שטאדט. דער זיידע האט זיך אגב גערופען דאן פערעץ און ער איז געווען א יוד. צו ער איז אים געבראכט געווארען בעת דער אונקוויזיציע, ערער געשטארבען מיט א גאטוּר ליכען טויט — ווײס איך דערווײל נישט. אין די צואות פון מײַנע זיידעס איז קיין ווארט נישט דערמאנט, אז מיר זאלען שטאמען פון יודען.

— איך האב, אלזא, פערלוירען מײַן כלה און געפונען מײַן רעליגיע, — האט סעניאר פערעץ אגורא אויסגעלאזט, דער וועל וויל איך זיך אײַנשרײַבען אלס מיט גליד פון אײַער יודישער געמײנדע און דערנאך וועל איך זעהען, וואס איך האב ווײַטער צו טוהען...

* * *

דער נאמען פערעץ אגורא קלינגט באמת עכט יודיש. פערעץ בעדײַט דאך — פרץ און, ווען די קאטוילישע מלכים האבען געצוואונגען די יודען, זיך צו געבען א צונאמען, האבען זײַנע אור אור עלטערען זיך אויסגעקליבען דעם בײנאמען אגורא (הגדה). די הגדה פון יציאת מצרים און יציאת שפאניען.

אונזער נײַער יוד דאן — לאמיר בעסער זאגען — פרץ הגדה, איז ערשט דא ניש לאנג צוריק דורך דער ווײסען שאפּטס און קונסט-אקאדעמיע אין שפאניען בעשאנקען געווארען מיט א מעדאל...

—o—

ווידער א שלאנג אין לאדז

(ב) אין הויז פון זגערזשער 58 איז געלטען ווידער ענטדעקט געווארען א שלאנג. די נײַע „לאקאטארקע" איז דורך די אײַנוואוינער דערהרג'עט געווארען.

לעזט און אבאנירט דאס „לאדזשער טאגעבלאט"

Grand-Kino

הײַנט און טעגליך גרויסער קלאנג-שלאגער!!

די חתונה אין האליוואוד

די ליבעס-געשיכטע פון א יונגען פירשט אילוסטרירט די הערליכע אפערעטקע פון אסקאר שטרויס. פראדוקציע: „פאקס-פילם".

אין די הויפט-ראלען: דער שענסטער שטערן פון האליוואוד, פיל מיט טעמפעראמענט און קאקעטעריע נארמא טעריס און דער שענסטער אמאנט י. ה. מוראי — מעלאדישער צויבער פון אוקראאינישע און ציגײנערישע ראמאנסען, אימפאנירענדע לוקסוס-אויסשטאטונג. רעוועלאציע פון בעוועגונג, קלאנג און הארמאניע. מוזיק-אילוסטראציע אונטער לײטונג פון אסקאר שטרויס. אנהויב 6, 8, 10 אוו. שבת און זונטאג 4, 6, 8, 10

די פרײַזען פון די פלעצער זענען ביליגער: 1, 2, און 3 זל.

LUNA

הײַנט און טעגליך! מײַסטערהאפטער דעביוט פון גלענצענדען אײראפּעאישען ארטיסטישען פּאר. די כובעלסטע עקראן-ערשײנונג פון דער אונפערגעסליכער פילם-העלדין „שטורם" Camilly Horu און דער סימפאטישסטער ראסען-אמאנט פון מאדערנעם פילם Wiktora Varkonyi אין איהר ערשטער געמײנזאם. גרויסער קרעאציע א.נ.

דאס הארץ איפ'ן ברוק

א מיטרײַסענדע דראמא פון הכנע-דיגע וויבליכקייט.- הערליכע מוזיק-אילוסטראציע פון סימפאנישען ארקעסטער אונטער דער לײטונג פון ה' לעאן קאנטאר. די פרײַזען פון די פלעצער די נידריגסטע: פון 1 זל. ביז 2 זל. אויף די ערשטע סעאנסען אלע פלעצער צו 1 זל. שבת און זונטאג פון 12—3 צו 50 גר. און 1 זל.

קינא-טעאטער „Przedwiośnie" זשעראמסקיעגא 76/78

הײַנט און טעגליך! דער גרעסטער פילם פון דער וועלט געשאפען אויף די מאטיוון פון אונשטערבליכען ווערק פון וויקטאר הוגא א. ג.

דער גלאקען-ציהער פון נאטר-דאם

Lon Chaney
Ruth Miller
Norman Kerry

חוץ דעם: א סענסאציע פון לויפענדען סעזאן. א גרויסער רעוויו-פילם מיט'ן אנטייל פון גאנצען אנסאמבל פון ווארשאווער „מארסקע-אקא" א.ג. „דער שמייכעל פון ווארשא". פרײַזען ניט געהעכערט.

בעזהש"ית

מודעה רבה לאוריתא

הנני מודיע בשער בת רבים שיצא לאור עולם הס'

„נפלאות הסבא קדישא"

מר"כק אדמו"ר הר"הק המפורסם בכל קצוי תבל רשכבה"ג מרן ר' ישכר בער זצ"ל מראדאשיץ,

בו יסופר נפלאות, וח"ת, ושיחותיו ומדרגותיו הנוראים מופת העצומים, אשר קדש בהם שם שמים ברבים, וכל קורות ימי חייו מטרם התגלותו עד יום הסתלקותו, אשר נפש הקורא יתענג בהן עונג רוחני, וי,תלהב לבו לעבודתו ית"ש, ע"כ כל מי שלא זכהב עדין משכו וקחו לכם ברכה לתוך בתיכם, וזכות הצ"הק המובאים בתוך הספר יעמד לנו שנזכה להרמת קרן ישראל במהר הולגאולה שלמה ובנין ציון וירושלים בב"א.

הצעיר ראובן חיים אלכסנדר
בהר"הח מו"ה יוסף יהודא ז"ל מראדאשיץ
לאדז, קאמיענא 17

הערה: גם התמונה של הר"הק הנ"ל יש להשיג אצלי.

בעמערקונג: אזוי ווי ס'האט איינער ארויסגעגעבען מצשה-ביכלעך פון אדמו"ר הק' ר' אליעזר דוד זצ"ל מראדאשיץ, און פון פערענט שטעהט א בילד, זאל מען וויסען, אז עס איז פולשטענדיג ליגענד, און עס איז אהן ערלויבניש פון הרבנים הצדיקים שליט"א מראדאשיץ. מען איז איהם מזהיר מהיום והלאה זאל אזעלכעס נישט פאסירען, בפקודת בני הרה"ק מראדאשיץ זי"ע הנ"ל.

אדרעס שלי: R. Czarnicha, Łódź, Kamienna 17

הספר וגם התמונה להשיג גם במסחר הספרים „ראטינבערג" לאדז, נאוואמיעסקא 31

חדשה בספרות העברית!

יצא לאור זה עתה ספר מדעי-אמנותי יחיד במינו, המענין, מענג ומושך את לב הקורא בתוכנו ובסגנונו, בשם

„המוסיקה בכתבי הקדש, בתלמוד ובקבלה"

מאת י. קיהן

הספר נדפס בהידור על נייר משובח ומכורך יפה. מחירו עם המשלוח 1 דולר. להשיגו אצל המחבר

J. Kühn, WIEN XX, Karl Meisslstr. 1

שוין ערשינען דער ערשטער נומער

„אונזער וועג"

(צווייוואכען-שריפט)

צענטראל-ארגאן פון די ציונ.-רעוו. ארב.-פארטיי „גוש-העבודה" אין פוילען

מיט זעהר א רייכען אינהאלט צוו. אנד.:

1) דער וועג פון יודישען פראלעטאריאט, 2) ווי פאסען מיר אויף דעם רעוויזיאניזם, 3) על חרבן תחיה און מיר, 4) נישטא אזא כח!.. 5) אריינדרינגען אין דער פראפעסיאנעלער בעוועגונג, 6) ענדליך זיך געשאפען, 7) די דאגות פון לאדזשער „התאחדות", 8) זאלען די ציפערן דערצעהלען, 9) פתחו השערים! 10) כלבים סבבוני, 11) קוריאזען, 12) פון אונזער יוגענד-בעוועגונג (תל חי" ווי אויך א רייכער אינפארמאציאנס-און כראניק-מאטעריאל. פרייז 40 גר. צו בעקומען ביי אלע צייטונג-פערקויפער און אין לאקאל פון „גוש העבודה" קאמיענא 3, פראנט, 2-טער שטאק.

אדרעס פון דער רעדאקציע און אדמיניסטראציע לאדז, שענקיעוויטשא 26, טעל. 179.04

2 און 3 צימער'דיגע

וואוינונגען

מיט קוכען פון זאפארט צו פערמיטען

נאווא-צעגיעלניאנא 22 ביים ווירט.

Dr L. PIKIELNY

UROLOG

ספעציאל-ארצט פאר נירען, בלאז, אורין-קראנקהייטען

Nawrot 8. telefon 219-90

נעמט אן פון 4 — 7

Dr. med Z. Datyner

ספעציאליסט פאר נירען-בלאז און אורין-קראנקהייטען

Piramowicza 2, tel. 148-95

נעמט אן פון 9 ביז 10 פריה און 6—8 אווענד

Dr. med Grzegorz Rozenberg

ספעציאל-ארצט פאר מאגען, קישקע, לעבער און אינערליכע קראנקהייטען

Telef. 224-44 גדאנסקא 44 (דלוגא)

נעמט אן פון 5.15 ביז 7 אוו. זונטאג פון 10 ביז 12.

8-טונג!

דאס

לאדזער טאגעבלאט

בעקומט מען טעגליך 6 א זייגער פריה אין אלע באהן-קיאסקען

„רוך" („Ruch")

בוכהאלטעריע איינפאכע און דאפּעלטע (איטאליענישע און אמעריקאנישע)

ווי אויך מאשין-שרייבען און רעכענען לערן איך אויס גרינדליך פאר 80 זל. בלויז מאשין-שרייבען 10 זל. צעגיעלניאנא 55 — רעכטע אפיציגע I אריינגאנג וו. 15

מיר ערטיילען אויך קארעספאנדענץ, האנדעלס-אריטמעטיק און סטענאגראפיע

אין מיין ביורא

ווערט ערלעדיגט ביטעס אין אלע אורזענדעס סאנדעס, היפאטעקן, ירושות, די בעסטע עצות אין יורידישע געשעפטן אויף היפאטעקן-חובות

י. זאמעק פאמארסקא 19

טעלעפאן 200.10

קלויזולעס ווערען ביי מיר ערלעדיגט אין משך פון 24 שעה

שרייבען שעהן און שנעל

לערנט אויס דער בעריהמטער קאליגראף ל. בערמאן אין 15 לעקציעס, אויך ווערט אויסגעלערנט גוט שרייבען א יודישען בריף אין 15 טעג, אפילו דעם וואס קען גארניט. די עלטער שפילט קיין ראלע ניט.

זאוואדזקא 19 פר, 1 שט.

צו וואס זאלט איהר ליידען

פון שוויס פון די פיס פון וועלכען די הויט קריכט אפ און עס מאכט זיך ראנעט און פון שלעכטען ריח, וואס קיין מענש קען נישט שטעהן נעבען אייך, אין פון אדציסקעס, אז אין 2 טעג קענט איהר דאס בעזייטיגען נוצענדיג דעם פראשעק און פלאסטער ראדיקאל מיט מיינעם סטעמפעל. פרייז 30 גראשען. צו בעקומען נור ביי דעם צייטונגס-פערקויפער אלטע שטאט 1, וועלניארז און אויך ביים צייטונגס-פערטויפער צעגיעלניאנס 37 נעבען אייערגעוועלב. א-יך א גוט מיטעל צו וואנצען גאראנטירט זעהר גוט. געדענקט דעם אדרעס.

געגען שוויס פון פיס

און אדציסקיס, נוצט נור פראשעק און פלאסטער „ראדיקאל" פרייז נור 30 גראשען אויך א גוט מיטעל צו וואנצען גאראנטירט אויף א גאנצען זומער, פרייז 75 גר. פאר א פלעשעל פון 100 גראם, אויך פלין „ראדיקאל" וואשט אפ שמוץ און פלעקען פון אלע קאלירטע שיך. פרייז 50 גראשען א פלעשעל. צו בעקומען ביים צייטונגס פערקויפער יינער, פיעטריקאווער 105

מעבלישע שלאסערי און ווייסערי

J. Reder, Łódź

Konstantynowska 11 (róg Zachodniej)

כ'נעם אן פערשידענע שלאסעריי-ארבייט און אויטאגענישע שווייסונגען אונטער גאראנטיע.

פריוואט-וואוינונג גדאנסקא 20, וו. 17.

אינזש. אורי גליקליך ווארענט, אז

איידער איהר מאכט דעם לעצטען דעצידירענדען טריט און בעשליסט צו קויפען וועלכע נישט איז מאשין, וועלכען נישט איז ארטיקל פיל דער טעכנישער בראנזשע, ווענדעט זיך צוערשט

צו אונז

מיר האבען די גענעראל-פערטרעטונג פון פערשידענסטע, ערשטקלאסיגע, וועלט-בערימטע אויסלענדישע פאבריקען און דער אויסשליסליכע רעכט צו פערקויפען זייערע אויסארבייטונגען אין פוילען

איידער איהר מאכט דעם לעצטען דעצידירענדען טריט און בעשליסט צו קויפען

שוין גנוצטע לאקאמאבילען, מאטארן, אויטאמאבילען אדער פערשידענסטע אנדערע ארטיקלען פון דער טעכנישער בראנזשע,— בעראט זיך צוערשט אימבעדינגט מיט אונז

אונזערע אינזשינערן, ערפארענע ספעציאליסטען אויף אלע געביטען, וועלן אייך געבען זייער פאכמענישע מיינונג, נאך גענויער אויספראבירונג און איבערנעמענדיג אויף זיך די פולע גאראנטיע.

מיר שטעלען גלייכצייטיג איין פערטרעטער אין אלע פונקט פון דער פוילישער רעפובליק. מיט אפערטען קענען זיך ווענדע נור פערזאנען מיט פעראורטיילאזער פערגאנגענהייט, וואס בעזיצען אנטשפרעכענדע בעסטע רעפערענצען, אויסערסט טיכטיגע ענערגישע און רעפרעזענטאטיווע. געוויסע טעכנישע קענטנישע זענען געווינשט.

מיר ליפערן דאס בעסטע אויף מעגליכסט גוטע בעדינגונגען.

ווענדעט זיך שוין צו אונז, דען אן ריזיקא וועט איהר האבען ביידייטענדע געלד געווינסען:

Inż. Urij Gliklich, Warszawa,
Elektoralna 11/12
skrz. poczt. 393. — Tel. 36-76.

דרוקזאכען

„אלערליי"

ווערען שנעל, און פראמפט אין דער פיינסטער אויספיהרונג און מאדערנסטער שריפט אויסגעפערטיגט. -

קלעפּסידרעס

ווערען אין פערלויף פון 1 שעה געדרוקט און אויסגעקלעפּט אין דער גאנצער שטאט.

בוכדרוקעריי

ע. און מ. האמבורסקי

פיעטריקאווער 16, טעלעפאן 47

העלענאוו

א זומער-רעדוטע

לויט דער איניציאַטיוו פון דעם קרייז-ראַט פון די פראָפעסיאָנעלע פעראיינען פון גייסטיגע אַרבייטער און פון דעם זשורנאַליסטען-סינדיקאַט ווערט ד. 20 יולי ד. י. פאַרקומען

מיט א פערשידענארטיגע פראגראם וואָס וועט בעשטעהן: פון פאַנטען-לאָטעריע (יעדער לאָס געווינט)

אַ קאָנקורס מיט פרעמיעס פאַר די שענסטע קליידער און פאַר די שענסטע טענץ. אַרטיסטישע אַרויסטרעטונגען. בענגאַל. פייער און אַ סך אַנדערע איבעראַשונגען.

● קומט אויף דער רעדוטע! ● אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון׳ם דיר. טעאָדאָר רידער. ● קומט אויף דער רעדוטע! ●

בעמערקונג: אין פאַל פון אַ אונגינסטיג וועטער, קומט די זומער-רעדוטע פאַר דעם 27 יולי. — בעמערקונג: אין פאַל פון א אונגינסטיג וועטער, קומט די זומער-רעדוטע פאַר דעם 27 יולי.

קינא **ZACHĘTA** זגערזשער 26

היינט און טעגליך

מעכטיגע דראַמאַ—אַ. נ.

„ים-בעסטיע"

מיטן גענ'יאַלסטען טראַ-גיקער אין די הויפּט-ראָלע

John Barrymore i Dolores Costello

פערשטאַרקטער סימפאָנישער אָרקעסטער. דער זאַל ווערט מעכאַניש ווענטילירט!

אינקאַסעס אויף לאָדז צו 25 גראָשן פון אַ וועקסעל

מיר נעמען אויך אָן זעמטליכע אינקאַסעס אויף גאַנץ פּוילען פאַר אַ מינימאַלע פּראָוויזיע אויסצאָהלענדיג אוואַנסען, ערלעדיגען אויך פינקטליך אַלע אַנד. באַנק-אָפּעראַציעס

Łódzki Spółdzielczy Bank Handlowy z ogr. odp.
Piotrkowska **38**, tel. 150.66.

Łódzki Bank Depozytowy,

SPÓŁKA AKCYJNA

מאַכט דערמיט בעקאַנט, אַז עס זענען ערעפענט געוואָרען פריי-צאָל-מאַגאַזינען מיט אַנ'אייגענער באַהן-צופיהר-ליניע אין לאָדז אויף 11-טער ליסטאָפּאַד (קאָנסטאַנטינער) 95.

די כחורה-אָפּטיילונג פון דער באַנק (פּיעטריקאָווער 5, טעל. 196-94) ערלעדיגט אַלערליי טראַנזאַקציעס, אויך פינאַנסירט אין- און אויסלענדישע לאַדונגען.

Reklamy świetlne w Parku kolejowym

Na mocy koncesji, wydanej przez MAGISTRAT ma ŁODZI urządzamy

reklamy świetlne na słupach miejskiego parkanu,

taczającego Ogród Kolejowy ze strony ulic: Narutowiczy Kilińskiego i Skwerowej.

Park Kolejowy znajduje się przy samym dworcu, międzrzema najruchliwszemi ulicami naszego miasta,

Reklamy *świetlne, wykonane najestetyczniej, oświeta*lone będą **od zmroku w przeciągu całej nocy.**

Reklama świetlna jest tania i celowa.

Reklamy świetlne w Parku Kolejowym
6-go Sierpnia № 1. tel. 120-77 | 188-53.

פּאַרק העלענאָוו — אַ גרויסע סענסאַציע — פּאַרק העלענאָוו

שבת דעם 5-טען יולי ה. י. 7 אָוונד דער אויפטריט פון אַ פּראָפעסיאָנעל זינגער כאָר

אונטער די לייטונג פון דיריגענט לעאָן זעלמאַן. אין פּראָגראַם גרויסע יודישע פאַנטאַזיע, וואָס ענטהאַלט אַלע יודישע קאָמפּאָזיציעס. אינסטראָמענטירט און געזאַמעלט דורך לעאָן זעלמאַן.

מיט דעם אנטייל פון א גרויסען סימפאָנישען אָרקעסטער

קאָנצערט פון סימפאָנישען אָרקעסטער אונטער די לייטונג פון דיר. טעאָדאָר רידער. אָנפאַנג 5 אַ זייגער נאָכמיטאָג.

פּענסיאָנאַט

פאַר קינדער איז קאָלי

פון מאַדאַם פינקעלמאַן

געפינט זיך אין אַ שעהנעם נאַטור-ווינקעל אין ה' גאָלדבערג'ס ווילע

שטרענג ריטועלע קיך. — ספּעציעלע אויפזיכט.

קינדער פון 6 יאָהר אָן ווערען אָנגענומען.

אינפאָרמאַציעס טעלעפ. 127-98 אָדער אין דער שול-קאַנצעלאַריע פון ה' גאָלדבערג אַל. 1-טער מאַי 16 טעגליך פון 6—8 און אויפ'ן אָרט.

PORADNIA WENEROLOGICZNA

פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען

זאַוואַדזקאַ 1.

נאָר פאַר ווענערישע הויט-קראַנקהייטען און מענער-שוואַכע אַנאַליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפּער קאָנסיליומס מיט ספּעציאַליסטען פון אוראָלאָגישע און נערוועז-קראַנקהייטען.

קוואַרץ לאַמפּ-עלעקטרישער הייל-קאַבינעט-מאַסאַזשיס

טעגליך פון 8 אַ זייגער פריה ביז 9 אָוונד

זונטאָג פון 9 פריה ביז 2 נאָכמיטאָג

בעזונדער וואַרטע צימער פאַר פרויען

☞ וויזיט 3 זלאָטעס ☜

קלויזולעס

— און —

זאַבעזפּיעטשעניעס

אויף אַלע שטעט איז פּוילען

ערלעדיגט אַמשנעלסטען דאָס רעכטס-קאָנסולטאַנטען-ביוראָ

„אַרגוס", 36 זאַכאָדניאַ 36

טעלעפאָן 18470

הולך בתום ילך בטח, ומעקש דרכיו יודע

גויל אלו רקיעי, קני כל חורש תא:
דיו אלו ימי וכל מי בנישו תא:
דירי ארעא ספרי ורשמי רשו תא:

קענען נישט איבערגעבען דאָס רעעלקייט פון דער אַלט-בעוואוסטער

רעכטסקאָנסולענטען-ביוראָ פון ה'

מאַנעלאַ, פּיעטריקאָווער 17

(זאַכאָדניאַ 52) טעל. 148-79

וואו עס ווערט פינקטליך ערלעדיגט, געוויסענהאַפט געשריבען אַלערליי ביטעס: ציווילע, קאַרנע, האַנדלאָווע אַפּעלאַציעס, אַדוואָלאַניעס, קלאַוזולעס, זאַבעזפּיעטשעניעס אויף אַלע שטעט אין פּוילען, וועגען דירות אין אורזשאַנד ראָזיעמטשי. ווי אויך איבערזעצונגען אין אַלע שפּראַכען. מיט אַכטונג

ד. מאַנעלאַ, פּיעטריקאָווער 17

טוך- און קאָרט-לאַגער

Sz. Maroko, Łódź

נאָוואָמיעסקאַ 2 פראָנט 1 שטאָק טעל. 15948

עמפּפעהלט צום פריהלינג-סעזאָן אַ גרויסען אויסוואַהל פון די נייעסטע און בעסטע דאַמען- און מענער שטאָפען

וויכטיג פאַר דאַמען!

מאַכע איך די עלעגאַנטסטע דאַמען-היטע נאָך דער לעצטער פּאַריזער מאָדע און די עלטעסטע היטע איבער-אַרבייטע איך אויף גענצליך נייע. געדענקט די אַדרעס:

פאַר נאָר 2,50 זל.

☞ 23 זאַוואַדזקאַ 23 ☜

בעמערק.: ניי היטען די לעצטע נייהייטען אין פּיינער בּיליגער אויספּערטיגונג 50 פּראָצ. ווי איבעראַל.

„TOLA"

אהא!!!

העל קרישטאַל

אַנערקענט אַלס נישט-איבערשטייגבאַר גוט עמפּעהלט

BRO UWARGSTAW KEILICH, ORLA

פערלאַנגט איבעראַל — פערלאַנגט איבעראַל!

אי שתיקי לך, נפיק מניה חובה

(שבת כ"ט)

אַלע יודען

דאַרפען וויסען, אַז מ'טאָר נישט צעגערן, נאָר זאָפאָרט קומען אין מיין ביוראָ, וואו ס'ווערען געשריבען און ערלעדיגט לויט'ן אוסטאַוו:

קלויזולעס און זאַבעזפּיעטשעניעס אויף אַלע שטעט אין פּוילען, אַלע אַרט פּאָדאַניעס, אויך שותפות-אַקטען, וואוינונגס-אַקטען, אַפּעלאַציעס, ווילאַנטשעניעס א. ד. גל.

רעכטס-קאָנסולענט: **י. ח. בוזין**

לאָדז, אָגראָדאָוואַ 3. טעל. 191-48.

(עגזיסטירט זייט יאָהר 1910).

קלויזולעס און זאַבעזפּיעטשעניעס אויף גאַנץ פּוילען ווערען ערלעדיגט אין 24 שעה

איבערצייגעט

אַ צווייט גרויס צימער

פאַר אַ פּראַצאָווניע אויף מאָנאַטליך אין צענטרום אַלטען מאַרק 5, ביי ראָזענגאַרטען, לינקס 1-טער איינגאַנג 1-טער שטאָק.

לעזט!

אַכטונג! — אַכטונג!

קאָנקורענץ-פּרייזע!

כדי צו ערמעגליכן די ברייטסטע קרייזען פון ג' פּובליקום צו בעקומען אַ ביליגע און גוטע קינסטלערישע אויפנאַהמע' זענען די פּרייזען אין מיין פאָטאָגראַפישן אַנשטאַלט געוואָרען פערקלענערט ווי:

12	שטיק („Express pictures")	זל. 2
6	„ פּאַסט-פאָטאָגראַפיעס	„ 2
6	„ „ פּאַסט- ברוין	„ 6
6	„ „ „ אויף זייד	„ 8

אַכטונג צו אַ ½ טוץ זיידענע פּאַסט-פאָטאָגראַפיעס גיט מען צו **אַכטונג**

אַנ'אָריגינעלען פּאָרטרעט בחנם!!

ס'ווערען אויך אויסגעפערטיגט פּאָרטרעטען אין ראַהמען און אויך אַ פערקויף פון ראַהמען

☞ קומט און איבערצייגט אייך! ☜

מיט אַכטונג

„PARISIEN"

קונסט-אַנשטאַלט

פראַנציסקאַנער 30.

אַבאָנאַמענטס-פּרייז! [illegible] — אַנאָנסען-פּרייז! [illegible]

Redaktor-wydawca B. Hamburski

Tłocznia: B. i M. Hamburskich w Łodzi, Piotrkowska [illegible]